

5 (015)

A-39

163

2010

5(075)

Կ-89

ԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՄ

ՏՂՈՅ ԱԶԲՆ ՈՒ ԱԿԱՆՁԸ ԿՐԹԵԼՈՒ ԵՂԱՆԱԿ

ԱԶԱՏ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

ԶՄԻՌՆԻԱ

ՏՊԱԳՐ. Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

1884

530 ԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
66-ՄԱ

ԿԱՄ

պր

ՏՂՈՑ ԱԶԲԵՆ ՈՒ ԱԿԱՆԶԸ ԿՐԹԵԼՈՒ ԵՂԱՆԱԿ

ԱԶԱՏ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մ. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

1002
9582

198

ԶՄԻՌՆԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Մ. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

2002

ՏԱՌԱՋԱԲԱՆ

Երբ անկէ ուր աարի առաջ՝ իբրեւ տեսուչ Ազգային վարժարանաց, պէտք գգալով *Մաղկոցի* մանկաւոյն բնաւանի իրերու վրայ ծանօթութիւններ աւանդել եւ անոնց հետաքրքրութիւնն ու դիտողութիւնը շարժել, յարմար դասեցիւնք Տիկին Բար-Քարբանախի մի գործը՝ *Առարկայից վրայ դասեր* (Leçons de choses) մեծ մասամբ հայերէնի վերածել այլ եւ այլ յանդումներ եւ յապաւումներ բնելով, որպէս զի Հայ մանկաւոյն մուսլիմ կարողութեան յարմարին։ Սակայն այն ժամանակ չառնիւնք այդ գործին բնագրին ունեցած վերնագիրն, այլ անուանցիւնք *Մանր վեպեր ու դասեր մանր տղոց համար**, վասն զի Քրանսերէն դասագիրքն էապէս *Իրերու վրայ դասեր* չպարունակեր այն մերտող սրու հիմն դրաւ բնատալօծծի եւ ապա կատարելագործեց Ֆրէտլէ, այլ պարզապէս զանազան բնական առարկաներու վրայ նկարագիրներ եւ բարոյական դասեր կ'պարունակէ, որ ունին անշուշտ՝ իբրեւ բնօրինակութեան եւ կրթութեան գործ՝ իրենց արժէքն ու օգտակարութիւնն, այլ ոչ իբրեւ մուսլիմ վարժութեան միջոց՝ ինչպէս կ'իմանան արդի Գերմանացի մանկավարժները։

Այնուհետեւ *առարկայից վրայ դասեր* մուտ գտան տեղւոյս ազգային վարժարանաց մէջ եւ բարեյիշատակ Հ. Իփէքեանի՝ իր տեսչութեան օրով՝ ուսմանց ծրագրին մէջ ներմուծեց, իբրեւ հիմնական առարկայ, Իրագիտութիւնի՝ անուամբ։ Սա-

* Ա. յ. ժ.Մ. սպառած է։

† Այս բառին յարմարութեան վրայ համաձայն չէի անուանի ման-

կայն յարմար դասագրքի պակասութեան, կ'ծանրանար գործը դասատուին վրայ՝ որ ոչ միայն ուսանողներու հասակին եւ ըմբռնման պատշաճ առարկաներ ընտրելու դժուարութիւն, այլ եւ զատ զատ ուսումնասիրելու հարկն զգալով՝ ստեղծ իրարմէ անկապ կ'աւանդէր դասերը:

Այս անպատեհութեան առաջն առելու պէտքն զգալի լինելով՝ կանոնաւոր դասական գիրք մը պատրաստելու եւ հրատարակելու առաջին փորձն ըրաւ Կարնոյ ազգային վարժա-

կավարժին Հետ, որ կ'սկսէր թէ երբեք... կ'ընթացէր այդ ուսման համապատասխանող գերմանական բառին բուն իմաստն, որուն հարկ էր հետեւիլ, քանի որ անոր մեթոտին ծագումն ալ գերմանական էր: Սակայն՝ ըստ իս՝ երբեք... բառն աւելի մեծ և ընդարձակ նշանակութիւն ունի քան ինչ որ կ'ենթադրէ leçons de choses և անգլիարէն object lessons, այս է՝ երբեք... էրբեք... և իմ գլխաւոր առարկութիւնս այս էր թէ՝ այդ ուսումն ոչ այնքան բուն գիտութիւն է, որքան գիտութեան դուռն կ'բանայ մատուցող միտքերուն և քաջութեան կամ արտայայտելու կ'գրգռէ մանկային միտքն ու դատողութիւնը, թէ գիտութիւնն աւելի հասուն իմացականութեանց հպելի և ընդունակ առում ունի քան թէ չորս տարեկանէ մինչև տասներեք տարեկան տղոց աւանդելի նախնական ու գործնական դասերն, ինչպէս են երբեք... էրբեք դասերը, և թէ արդարեւ՝ եթէ այդ դասերը մեթոտով տրուին և եթէ մի առարկայի ուրիշ առարկայի հետ ունեցած յարաբերութիւնները՝ յատկութեանց մասին, աւանդուին, այնպէս որ մինչև յետին գիտական եղբակացութեանց յանգին, հիմնական ծանօթութեանց կարգը կ'անցնին, բայց այն ժամանակ այդ ծանօթութիւնները չէ թէ երբեք... էրբեք... այլ երբեք... անունը կ'ստանան: Եւ ահա՛ այս նկատումներով աւելի յարմար սեպեցի երբեք... կամ իրեք... համեմատ վերնագիրը տալ գրքով: Վերնագիր՝ որով կ'ընդունի նաև այն առարկութիւնը թէ՝ երբեք... էրբեք խօսողը դասատուն չէ այլ աշակերտը, քանի որ Իրաբանութիւն ըսելով խօսողն անորոշ կ'ընայ, և այդ պաշտօնը կրնայ՝ ըստ պարագայի, կատարել թէ՛ դասատուն և թէ՛ աշակերտն, ինչպէս իբրեք խօսակցութեան ձևով կ'աւանդուի այդ ուսումն:

րանաց բազմազան դասատուներէն՝ Մեծ. Մ. Յ. Աղապարեան, որ Իրաբանութիւն անուամբ երկու հատոր գործ նուիրեց ազգային մանկավարժական գրականութեան, մին իբրեւ հրահանգ ուսուցիչներու, եւ միւսն իբրեւ դասագիրք աշակերտաց համար, առաջնորդ ունենալով Ֆրանսացի հեղինակներ: Մի քանի տարի առաջ ալ մաս առ մաս երեւցաւ Պ. Սաֆրէյի Իրաբանութիւնը հայերէնի բարգմանած, շնորհիւ Օրբագիւղի Հռիփսիմեան վարժարանի: Երկուքն ալ գովելի աշխատասիրութեան օրինակներ եւ յայտարար նշաններ ազգային մանկավարժական յառաջդիմութեան սիրով վառ ազնուամիտ գրիչներու:

Բայց ներսի մեզ ըսել, թէ՛ մին եւ թէ՛ միւսն ունին նոյն բերութիւններն, որ աւելի բնագիրներուն քան թէ երկատիրողներուն կ'պակասին: Իրաբանութեան բուն ձեւն ու հոգին, եթէ յանդգնութիւն չէ ըսել, դեռ եւս քաջ չեն ըմբռնած այն Ֆրանսացի հեղինակներն որ կ'նգնին Ֆրանսո-գերմանական պատերազմէն ի վեր իրենց դասական գործերը վերաշինել եւ նոր մեթոտներու համեմատ յօրինել: Որքան որ Ֆրանսական հանգարն անհամեմատ ընդունակութիւն ունի գիտութեանց տեսականին, որքան որ Ֆրանսական լեզուն անհամեմատ յստակութեամբ եւ արաբաբանական նաշակով վեր կը հանէ գիտութեան գաղափարն հիւղելու պատկանող նշանատուութիւնները, սակայն զարմանալի՝ որ մեթոտի մասին ստեղծ հին սովորոյթի նամբէն չեն կարող բոլորովին հեռանալ եւ ասոր շօշափելի օրինակներ են աւելիքն որ Իրաբանութիւն անուամբ ժրանսերէն հրատարակուած են: * Այդ ուսման նպատակը, սկզբունքն, եղանակն ու օգուտները սխանելի պարզութեամբ կ'մեկնեն, բայց երբ ալ հիմքու վրայ գործելու

* Ինչպէս Տ. Բաբ. Իրաբանութիւն, Պ. Սաֆրէյի, Պ. Կիւլօի, Պ. Անտ. Լինտէնի և այլն գործերը:

ժամը հայ, բուն նպատակէն կ'շեղին Ֆրանսացի մի շատ իրաւամէնք, այնպէս որ իրենց գործնական դասերը չեն համապատասխաներ վերնագրին եւ յառաջաբանին: Թերեւէ Քրանսական խնցցականութեան յատկանիշ բերութիւն մ'է այս, որ կ'երեւի նաեւ ստեղծ իրենց ընկերային ու հաղաւական տեսութեանց եւ անոնց գործադրութեան տարբերութեան մէջ: Իրաբանութեան նկատմամբ՝ Տ. Բար-Քարբանտիէ, որ մեծ անուն ունի իբրեւ մանկավարժուհի եւ վերատեսչուհի Սէնի անդկանց նախնական դպրոցներու, առաջին սխալը գործեց իր *Leçons de choses* անուամբ գործին մէջ, որ՝ ինչպէս արդէն ակնարկեցինք, պարզ վէպեր եւ բնական պարզ իրերու պատկերներ են, Պ. Սաճրէյ նոյնը կ'կրկնէ իր գործին մէջ, որ երկու մաս ունի աշակերտի եւ դասատուի յատուկ, որ շատ բնօրին, հրահանգիչ եւ իմաստաւոր ծանօթութիւններ կ'պարունակէ գիտերու, բնական երեւոյթներու եւ ընտանի առարկայից վրայ եւ որ սակայն ինքնին ընթերցանութեան գեղեցիկ գործ մ'է: Բանքէ *իրաբանական երկ*:

Եւ ինչո՞ւ — վասն զի իրաբանութիւնն ոչ կանխաւ պատրաստուած նկարագիրներ եւ ոչ լոկ բառերու նշանակութիւններ ուսցընելու սահմանուած ուսում մ'է, եւ ոչ այլ եւ այլ տեսաբաններու եւ առարկաներու գեղեցկահիւս պատմութիւն, այլ էապէս աշակերտներու զգայարանք մարգելու, տպաւորութիւններն արտայայտել տալու, նետաբերութիւն շարժելու, միտք բանալու, հարցումներ զրգռելու միջոց մի է դասախօսութեան նիւթ եղող առարկայից կազմութեան, զանազան յատկութեանց, ձեւի, ծանրութեան, գոյնի եւ կիրառութեան վրայ, ի մի բան՝ աշակերտի եւ դասատուի մէջ փոխադարձ մտային հաղորդակցութիւն մը հաստատելու եղանակ մ'է, բանաւոր կրթութիւն մ'է: Այս մտային կրթութիւնը կ'արուի մինչեւ իսկ չորս տարեկան աղուն, անոր զգայական միջոցաւ՝ որ՝ հիմք ընկելով անոր բնածին կամ ստացական ծանօթութիւնները, կրթութեան առաջին գործակներն են:

Արդ՝ այս ուսուցման եղանակը բաւական ժամանակէ ի վեր զգալի արդիւնք յառաջ կ'ընէր եւրոպական դպրոցներու մէջ, հակառակ դաս մ'ուսուցիչներու եւ գլխավորապէս անուանի Պ. Ա. Պէշի առարկութեանց, որով իրաբանութեան օգտակարութեան եւ արդի մեքոնին վրայ տարակոյտներ կը յայտնէ: Պ. Պէշն առարկելով թէ *իրաբանութիւնն* (*leçons de choses*) յարմար բառ մը չէ, քանի որ գիտական մարդանք չէ, այլ միայն գործնական կրթութիւն, եւ թէ աւելի բնարեւի է անուանել *զգայարանաց մշակումն*, կ'առաջարկէ որ գէրգանազան առարկայից վրայ աւանդուած դասերն իրարու հետ կապակցութիւն մ'ունենան, այնպէս որ նիւթի մը ծանօթութիւնն ուրիշ նիւթի բնապէս առաջնորդէ, եւ այս մասին կատարեալ իրաւունք ունի: Ուստի՝ ալ եւ այլ անգլիարէն իրաբանական գործերու մէջէն ջանացիւնք բնարեւի դասագիրք մ'որ այդ պայմանն ունենայ եւ մանկան միտքն ու զգայարանն աստիճանաբար վարժուին՝ սովորական, բնական եւ պարզ առարկաներէ սկսելով եւ աւելի դժուարին իրերու գիտակցութեան դիմելով:

Ահա՛ այս յատակագծի վրայ յորինուած է Անգլիացի անուանի վարժուհի Տ. Մէրի, Ան Ռօսի իրաբանութիւնն, որ իբրեւ բացատրութիւն ունի նաեւ այս վերնագիրը՝ *Տղոց աչքն ու ականջը կ'ընկելու եղանակ* եւ որ սահմանուած է չորսէն մինչեւ եօթն տարեկան մանկանց: Այս գործը, զոր ազատօրէն քարզմանեցինք, սոյն զրգռելիս աղբիւրն է, եւ նշողնակը գուն գործած է առարկայից նախնական կամ արտաքին հանգամանք բացատրել, այնպիսի հարցման ձեւով որ այս գիրքը կրնայ իբրեւ առաջնորդ օգնել թէ՛ ուսուցչին՝ նիւթերու բնարութեան եւ դասախօսութեան եղանակի մասին, եւ թէ աշակերտին պատրաստութեան համար: Երեք մասի կամ աստիճանի բաժնուած է՝ մին միւսէն աւելի դժուարին՝ աշակերտներու յաջորդական զարգացման աստիճանին համեմատ: Հետեւապէս ուսուցիչը պէտք չունի հրահանգի, հա մա-

ճաւանդ ալժմ բանիրուն Հայ դաստառներ ըստ կարի հմուտ
են դասախօսութեան նորանոր դիւրուտոյց պայմաններուն.
միայն կարելոր է դասախօսութեան առարկային երէ ոչ ի-
րական ճիւղը գոնէ պատկերն ունենալ դասարանի մէջ եւ
անոր վրայ վարժել աշակերտները:

Ամեն բանաւոր միջոց՝ երէ ոգին չըմբռնուի, կրնայ գեղծ-
ման առիթ լինիլ, եւ մանաւանդ իրարանական դասերն՝ երբ
մեքենայէն աւտոդուին կամ գոց սերտուին, լոկ յիշողութեան
գործ կ'դառնան քան թէ դիտողութեան, բաղդատութեան,
դատողութեան եւ լեզուագիտութեան գուարնալի ու բնական
պարագմունք, եւ ակնկալեալ արդիւնքը չեն արտադրեր:

Յուսալի է որ սոյն տարրական գործն ոչ միայն ազգային
վարժարաններու մանր տղոց համար օգտակար դասագիրք,
այլ եւ մարց ձեռք դիւրին գործի մը կ'լինի բնականական
կրթութեան ծաւալման համար: Իսկ սոյն գործին գտնելիք
բնգունելութենէ եւ քաջալերութենէ կախումն պիտի ունենայ
աւելի բարձր կարգերու համար յօրինուած իրարանական
գործին հրատարակումը:

Զմիւռնիա, սեպտեմբեր 1884.

Մ. Մ.

ԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՍՏԻՃԱՆ

ՀԱՍՍԱՐԱԿ ԻՐԵՐ

1. ՍԵՂԱՆ

Ներածում. — Թող տղաք անուանեն խուցի մը զանա-
զան կարահները — Բաշոյ, ալու, հայել, սեղան:

Կիրառ.

Ի՞նչ կ'դրուի վրայ. — Նստաճաշի, ճաշի վերաբերող
իրեր, խաչվի, թէ ի ամաններ կ'դրուին սեղանին վրայ
— նոյնպէս բէր, կաշմար, Բաշոյ: Ասոնք գետինը կրնան
դրուիլ — ինչու համար:

Վրայ գործ. — Խոհանոցը ինչ կ'ընեն — մայրիկը կամ
սպասուհին հաց կը շաղէ, կամ ձերմակեղէն կ'արդկէ խո-
հանոցի սեղանին վրայ: Ուրիշ ինչ բաներ կ'ընեն սեղանին
վրայ:

Մասեր ու Ձեռ.

Երես. — Ուր կ'դրուին իրերը — սեղանին երեսը որ
դասակ է, քառակուսի, կամ երկայնայն, կամ Բաշոյ (հա-
մաձե իրերու օրինակներ մէջ բերել) — դպրոցի դասա-
ղանդ:

Կողմ ու անկիւն — Կողմն — քանի՜ հատ — ամենը նոյն —
պէս երկայն, կամ երկուքը միւս երկու կողմէն աւելի
երկայն են: Ծայրերը սուր թէ կլօր: Անկիւններու տեսա-
կը — սրածայր կամ բոլոր: ստէպ տղայք կ'վիրաւորուին
երբ սեղանին անկեան զարնուին: Կան սեղաններ որ
անկիւն չունին:

Բարձրաթիւն — Կան տղայք որ սեղանէն բարձր են,
այլք հաղիւ կ'հասնին անոր — մինչդեռ մանկիկներն կա-
րող են տակէն անցնիլ առանց ծռուելու:

Ունեք — Ինչպէս կանգուն կ'կենայ սեղան մը գետ-
նի վրայ — արեւ. թերեւ ձի հատ, սեղանին միջեւ
դրուած: Ոտները կրնան լինիլ աստիճանի կամ կլօր: Սե-
ղաններ որ չեն և աւելի ոտներ ունին — մէն մին՝ ան-
կեան տակ:

Ձախ — Լայնիկ սեղաններ — սենեկին մէջ տեղը
— պզտիկները կ'աշակէ, կամ պատուհանին առջև: Ամեն
մէկ սենեկի մէջ՝ մէկ հատ կամ աւելի կ'գտնուին: Կա-
րեւի է սեղան չգործածել:

Սեղան չինողը կ'կոչուի — հիւն:

2. ԱԹՈՌ

Ներածում — Տղայք ինչ բանի վրայ կ'նստին դպրոցը
— ինչի վրայ՝ տունը:

Մասեր

Նստոց — Այն մասն որու վրայ կ'նստինը նստոց կ'ըսուի
— շէր — սովորաբար երկար քան լայն: Նստոցին վրայ
կ'նստինք և կ'լսենք ինչ կամ յիշատէ: Բաղդատէ
աթուռի մը հետ՝ որ յենակ չունի — և հանգիստ չէ:

Ցենակի մասերը — Կողմնակի կտորներն մէջտեղի ձողն
կամ ձողերը:

Ուրք — Ինչ բանի վրայ կ'ընած է աթուռ — արդ-
նի հատ — Առնոց ձեւ: Աթուռներ որ աւելի բարձր են
քան ուրիշներ:

Կազմ — Նստոցի բռնած մասն — կաշ — նստոցներ
կան որ աթուռէն կ'հանուին:

Արտի Տեսակներ

Հասարակ արտ. — Ամեն սենեկի մէջ կան — յենա-
կըն, ոտքն և կաշմը քայտ — նստոցն ալ երբեմն փայտէ
— երբեմն կալուղ, ձիու մազով կամ ձարով չինուած,
և ծախուած կերպասով կամ կաշով:

Թեւարտ. — Խոշոր աթուռ մը — թեւերը դնելու հա-
մար տեղեր ունի — Թեւարտ: Սովորաբար ով կ'նստի վը-
րան:

Պշտիկ արտ. — Պշտիկ տղայք շատ կ'սիրեն փոքրիկ
աթուռ մը — ցած — դիւրաւ կ'նստուի — ուր կ'դրուի:

Սեղան չինողը կ'չինէ նաև աթուռ: Ինչ կը կոչուի
այդ մարդը:

3. ՆԱՄԱԿ

Ներածում — Նամակաբեր — ձեռքը նամակներ
բռնած կ'երևի տան առջև. դուռը կ'զարնէ. ինքն է, գրա-
բերը:

Նամակին դուրսի կողմը

Ձեւ — Երկայն քայտ — չորս կողմ ունի — չորս անկիւն:

Գոյն — Երկայն — երբեմն քանի կամ կ'ընէ:

Գրուած — Արտաքին գրուած — անուն և հասցէ:

այն մարդուն որու զրկուած է գիրը: Ի՞նչ օգուտ ունի հասցէն — որպէսզի խմացուի թէ որո՞ւն պիտի տրուի գիրը, և գրաբերը գիտնայ թէ որո՞ւ պիտի տանի: — (Ժուռ հասցէ ունեցող նամակի մը վրայ պզտիկ պատմութիւն մը, նամակաբերին չփոթութիւնը):

Դրոշմ. — Նամակի վրայ պզտիկ կարմիր կամ կապոյտ նկարը — անունն — ի՞նչու կ'ործածուի — նամակին համար զճարտ — ի՞նչ կ'արժէ, գրադրուի՞ր ցոյց կ'տայ թէ գրին ուսկի՞ց կ'հասնի, և թէ քրջափ ատեն ճամբայ ըրած է:

Կնիք. — Նամակին կնքումը — խէժ — եթէ կնքամով է, կ'կոչուի կնիք — գոյնը:

Ներքի Կողմ

Պահարան. — Ինչպէս խմանալու է պահարանին պարունակը — կնիք բաց մէջի թուղթը դուրս հանէ — այս է նամակը: Պզտիկ թղթէ ծրարը կ'ըսուի պահարան կամ փաթեթ: Ոչ ոք կրնայ հասկնալ թէ ի՞նչ կայ մէջը առանց ծրարը բանալու:

Գրուած. — Մալուած թղթի թերթ մը — մէջը գրուած կայ: Սկիզբը կը ցուցունէ թէ ե՞րբ և ո՞ր գրուած է գիրը — վերջը կ'երևի թէ ո՞վ գրած է — յետին անունը կ'կոչուի օրորաբերութիւն:

Ա. ԳՆԴԱՍԵՂ

Ներածում. — Գնդասեղ մ'առ տղոց առջև և զայն գործածէ բանի մը համար:

Մասեր ու Տեսք

Մայր. — Զգեստը ծակող մասը — քայլ — պէտք է որ

լինի ասոր. (օրինակ բեր գնդասեղ մը կամ ասեղ մ'որ ծայր չունենայ — անօրոր առանց ծայրի):

Բուն. — Այն մասն որ լաթի մ'այլ և այլ կտորներն իրարու կ'իյցէ: Բաշը — անուն — կտր — քիւլ — քիւլ: Ի՞նչու համար պէտք է որ սահուն և կլոր լինի. — եթէ քիւլ լինի լաթը կ'պատռէ՝ ծռած գնդասեղն անպէտ:

Գլուխ. — Ասեղը բոլորովին կ'անցնի լաթէ մը — ի՞նչու համար գնդասեղը չանցնիր. — Բաշի կամ քիւլի որ կտր է և քիւլ — քիւլն աւելի լայն — ի՞նչու: Բաղդատէ ասեղի մը հետ — ասեղն անպիտան է քիւլ, գնդասեղն անպէտ է ան քիւլ:

Գոյն եւ Չափ

Գոյն. — Ճերմակ — ճերմակի տեսակը — ոչ թղթի և ոչ լաթի նման — այլ կապարի կամ արծաթի նման — սև գնդասեղներ ալ կան — ինչո՞ւ համար երբեմն քիւլն գլուխ գասեղներ ալ կ'ստնուին:

Չափ. — Այլ և այլ չափով — երբեմն փոքր — քիւլն երբ մեծը կ'ործածուի և երբ պզտիկ: Մեծ գնդասեղն բարակ լաթերն կ'ստնուէ — երբ փոքր է, քիւլն ասեղն չկրնար չալ մը կնիք հաստատ կերպով:

Կիրառ. — Մեր գնդասեղն այլ և այլ մասերը կցորդել — քիւլն առանձին համար — կամ կարելու համար այլ և այլ լաթեր միացնել:

Դաս. — Պէտք չէ բան մը գնդասեղով կցել երբոր կարելի է զայն կոճակով կամ դերձանով կապել — գնդասեղ մը բերան դնելէ յառաջ եկած վտանգ:

Կ. ՄԵՄ ԺԱՄԱՅՈՅՑ

Ներածում. — Դպրոց երթալու յարմար ժամանակը գիտենք—ինչպէս, ժամացույցին ռոկողմը կ'նայինք: Երեսը:

Տեսք եւ մասեր

Ձեռ. — Բոլորչի—պղինձէ դրամի պէս, ասէ պէս—գըրեթէ տափակ:

Գոյն. — Սպիտակ կամ դեղնորակ—վրայի նշաններն աւ են—երբեմն ասէքոյն:

Ժամերը. — Ժամերը ցոյց տալու համար ի՞նչ նշաններ կ'գործածեն—հասեր կամ խառնանք—համրէ զանոնք—հասնէր—ուր դրուած են—չրջանակին բոլորովը հաւասար հեռաւորութեամբ—ամէն մէկուն մէջ Գլոյց մը կայ:

Վայրկեաններ. — Պզտիկ նշանները վայրկեաններու համար է—ո՛ւր դրուած են—ժամ ցոյցող նշաններէն դուրս: Քանի հատ են—վախճան, ինչու որ վախճանը վայրկեան մէկ ժամ է:

Ասեղներ. — Քանի հատ—երկու—իրարու անման—մին կ'ընէ, միւսն երկու: Մին միւսէն աւելի շուտ կ'ընէ: Ի՞նչ կ'ընեն ասեղները: Գոյն, Դեղն—պղինձ շինուած: Մոյլ չեն:

Բանալիի ծակեր. — Քանի հատ պզտիկ ծակեր կան—ինչ կ'ընենք անոնց մէջ. ի՞նչ է լարել—ինչ կ'պատահի եթէ մոռնանք լարելու:

Դաս. — Ո՛ւր կ'գտնուին մեծ ժամացոյցներ—հասնէր—գլոյց—եկեղեցոյն աշարակէն վրայ, խառնէն: Ի՞նչ կ'ըսեն մեզի: Պէտք է միշտ յիշել ժամացոյցին ըսածը:

Ե. ԹՈՉՈՒՆԻ ՀԱՒԿԻԹ

Ներածում. — Նախաճաշկի ատեն ի՞նչ կ'ուտենք. այլ և այլ բաներէ զատ՝ նաև հաւիչի. փոքր պատմութիւն մը հաւիչի գնելու համար:

Գոյն եւ Ձեռ

Գոյն. — Հաւին ձուռն սպիտակ է: Ամեն հաւկիթները նոյն գոյնը չունին—բաղին հաւկիթը կոպտիկէ կամ կոպտիկէ ճերմակ—ոմանք քորշ բիծեր ունին:

Ձեռ. — Ձեռ գրեթէ կոշ, այլ ոչ գնդակի պէս—երկու կոշ—տանձի կամ ընկուզի նման բան մը. (ցոյց տուր հաւկիթ մը): Այս երկար կտր ձեռ կ'կոչուի յոպի: Հաւկիթին երկու ծայրերը բոլորովին նման չեն—մին աւելի Լոյն քան միւսը:

Մասերը

Կեղեւ կամ պառեան. — Երբ դպչիս հաւկիթին ի՞նչ կ'զգաս—ուրիշ և կ'ընէ—ո՛ր մասը կ'երևի—պարեան. Շրջապատն ամբողջ կ'տեսնուի—միջուկը տեսնելու համար պէտք է կտորել—դիւրաւ կ'կ'արի:

Մաշկ. — Պատեանն ունի պաստառ մը—մաշկ մը—ճերմակ:

Ճերմկուց. — Կեղևին մօտ ուրիշ մաս մը—կ'կոչուի հաւկիթին ճերմկուց—երբ խաշուի բոլորովին կը ձերմկի, կաթի պէս—հազիւ համ ունի:

Դեղնուց. — Ձերմկուցին միջև դեղին գնդակը—Դեղնուց բոլորովին կտր—հաւկիթին պէս ձուռն չէ—կակուղ—երբ խաշուի ինչպէս կ'զանազանի:

Ի՞նչ բանի կ'գործածենք հաւկիթը — Իբր ուտելիք: Հասերը ու Բոպիչի հաւկիթ կ'տան: Վայրի թռչուններն

ալ հաւկիթ կ'ածեն—չեն ուտուիր—անգթութիւն է առ-
նելը:

7. ՄԱՏՆՈՅ

Ներածում. — Աշջիկ մ'իր հագուստը պատուեց գամի
մը վրայ—լ'ուզէ կար'տել դպրոց չգացած:

Ասոր համար ի՞նչ բաներ պէտք են—ասեղ—թերթ—մար-
նոց:

Կիրառ. ու Ձեռ.

Կիրառ. — Մատնոցն ո՞ր կ'դնենք. — աջ ձեռքին
միջին մատը: Ասեղն հագուստէն անցնելու համար այդ մա-
տը լ'գործածենք—ասեղը պիտի ծախէ մատը եթէ մաշնոց
չդնենք: Շատ աւելի կոկիկ կերպով կրնանք կարել մատ-
նոցով քան առանց մատնոցի:

Ձեռ. — Ձեռ կլոր—ներսիդին դողաւոր—ունի մատէն
անցնելու համար տեղ մը գդալի պէս որ կ'գոցէ զայն:
Անուանել տուր մատնոցի նմանող ուրիշ առարկաներ,
լաւճի՝ զ—գաղաթին կողմը աւելի նեղ:

Մասերը

Գալար. — Ասեղն ի՞նչպէս կ'քչենք. — ասեղը կ'հը-
րենք մատնոցին գաղաթով:

Խորշեր. — Գալարին վրայ մանր ծախերն ի՞նչ օգուտ
ունին—չեն թողուր որ ասեղը «հի—ասեղին ծայրը խորշի մը
մէջ մտնելով հաստատ կ'մնայ» երբ լաթէն կ'անցնենք:
Խորշերն հարձ հարձ չարուած են սարին չորջր, նոյնպէս
վարի կողմերը:

Կողմեր. — Շատեր սարին տեղ մատնոցին քոյմտի
խորշերը կ'գործածեն—դերձակները այդպէս կ'ընեն, անոնց

մատնոցները գաղաթ չունին:

Շրջագիծ. — Մատնոցին վարի դին շրջագիծ մը. — աւ-
ելի հաստ է և կլոր քան կողմերը — չթողուր որ մատը վրա-
սուի մատնոցէն — երբեմն տառերով կամ ծաղիկներով
չըջնակ մը:

Նիւթ. — Մատնոցն ինչէ կ'շինուի — պղինձէ, որ աւե-
լի ածան է — քանի՞ փարա — պողպատէ շինուածներն
աւելի հաստատ և լաւ են — նոյնպէս արծաթէ կրնայ շի-
նուիլ:

ՆԻԻԹԵՐ

8. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ ԿԱՌ

Ո՞ր կ'գտնուի — ձեռ — երկայն — գաղաթը տափակ
կամ բոլորաձև: Մասերն ու նստարաններ — ամեն մէկ
մաս քանի՞ նստարան կամ աթոռ ունի: Պատուհաններ և
դռներ — ո՞ր դրուած են — մէն մի դրան առջև քայլարկ
— Անիւներ կառերուն ներքև — նիւթեր — կառն շինուած
երկաթէ, փայտէ և ապակիէ:

9. ՓԵՏՈՒՐ

Փետուր — Թռչունին մարմնոյն կպած — երկայն, թե-
թև, գողաւոր, փքին — բրդաձև և թեթև մը կոր:

Մազուկ փքինին երկու կողմը բուսած — մանր կեռիկ-
ներով միացած:

Օդուտ — Թռչունին մարմինը կ'ծածկէ:

Մեծ փետուրներն իբրև գրիչ գործածելի, և այլն:

10. ՊԱՏՈՒՀԱՆ

Ձեռ — երկայնաձիգ. ո՞ր կ'դրուի. նիւթերը — փայտ
և ապակի:

Կաղաւ. — Վերին և ստորին շրջնակ — ապակիի համար

քառակոյս միջոցներ — շաղախով կալած (անաղի փոշի և կիր) :

Կիրառ. — Որպէս զի լոյս և օդ մտնէ սենեակը — դուրս հային մարդիկ :

11. ԱՆԻԻ

Ձև — բոլորչի. մասեր — կեղրոն — ձողեր որ կեղրոնէն դէպ չըջնակը կ'երկննան իրրև ճառագայթներ — չըջնակ, փայտի կամ երկաթի — երկաթն աւելի կարծր ու հաստատուն — փայտէն աւելի դիմացկուն — չըջնակ հողին կ'դաչի — ինչպէս միացած է կառքին կամ սայլակին. լիսեռն :

12. ՆԱԻ

Ձև — նաւակի նման — աւելի մեծ — քալել վերնաշարիկն վրայ : Մասեր — կայմեր ծառերու պէս — պարաններ և առագաստներ — խցիկ. նախն տնային մասը — առաջակողմ — խելք — դեկ — խարխալ — նաւաստին շաբաթներ ու ամիսներ կ'անցընէ նաւին մէջ իրրև իր տունն :

13. ՄՈՒՃԱԿ

Մասեր. — Ներքեան խիտ ու հաստ — ամենէ թանձր կողմը — կրուկը : Մատ — բլթամատ — ոտնարմուկ : Նիւթեր — վերին կաշին սև — բարակ, դիւրաթեք — ներքուստ կտաւի պատառ — կապ առձիգ :

Զոյգ մը շինել տալ — որո՞ւ. մուճակադործը կամ կօշ կակարը կ'չինէ :

14. ԿԱՊԱՐԵԱՅ ՄԱՏԻՏ

Գոյն. — Ձև — երկայն և կլոր — երկու ծայրը տափակ : Նիւթեր. — փայտ դրսէն — կեղրոնը կապար. նշա

նաղիր — ո՞վ ըրաւ զայն. ինչպէս շինուած է — երկկողմ փայտ — խորշ մը — կապարը մէջը դրուած — միասին կցուած — գործածելու համար սրածայր :

Աթոռակ	Պատկեր	Բաժակ	Գրիչ մետաղեայ
Դրամ	Սայլ	Պնակ	Գրաքար
Մկրատ	Ունեկիք	Դրդալ	Գիրք
Ձանդակ	Ստոման	Դանակ	Սղաման
Սև տախտակ	Կաղամար	Պատառաքաղ	Սկաւառակ :
Ասեղ	Թաս	Տուփ	

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

15. ԿԱՏՈՒ

Ներածում. — Մի քանի համառօտ ծանօթութիւններ տալ թէ ինչո՞ւ համար կատուն կրակին մօտ նստելու սովոր է — ստէպ կ'պառկի սատրի վրայ :

Կազմուած

Հագուստ. — Իր հաղուստը, հաշիւ, որ կ'ծածկէ բոլոր մարմինը — փափուկ և փայլուն — Բանջր տաք պահելու համար. գոյն, «և», հաշիւ, հաշիւ, հաշիւ, և այլն :

Հասակ. — Շունէն աւելի փոքր — նոյն հասակն ունեցող կենդանի մը տեսած են տղայք — նապաստակ մը — հաշիւ մը :

Գլուխ. — Գլուխը — իր ձևը կլոր է — աննման շան գլխուն, աւելի երկայն է : Աչքը հանաշիւ — կարող է տեսնել հոգի : Բերնին երկու կողմ պէխեր : (վէպիկ մը պէ

խերուն գործածութիւնը բացատրելու համար։) Ակուա-
ները սոսի և սոսի — միս պատառելու համար։

Սրունք. — Քանի՞ հատ — շատ երկար չեն — կատուն
շատ չվազեր։

Ոտք. — Կակուղ — չենք լսեր կատունին քալուածքը։
Ճանկերը սուր — երբ զայրանայ իր սուր ճանկերը կ'տա-
րածէ։

Պոչ. — Երկայն պոչ — պէտք չէ քաշել, թէ ոչ կատուն
կ'ճանկուտէ և կ'խածնէ։

Սովորոյք

Կերակուր. — Փիսիկն ինչ կ'ուտէ — ծո՛ւ, զոր իրեն
համար կ'բռնէ — երբեմն գողութիւն կ'ընէ — Կա՛ն, ա-
րա՛ւ եղ, Բո՛ւ, յո՛ւ կ'ուտէ։

Մարբասիւր. — Ո՛ւր տեղ քնանալ կ'սիրէ կատուն —
սոսի կամ ախոռակէ վրայ — չպառկիր աղոտ տեղեր —
իր մուշտակը լաւ կ'սպահէ ու մաքուր — ստէպ զայն կ'սրբէ
— ինչպէս կ'սրբէ ու կ'մաքրէ զայն։

Մըմուսլ. — Կատուն կ'մըմուսլ երբոր կամի — երբ կը
լսուի անոր մըմուսլու ձայնը — չախորժիր ցո՛ւրդէն — տաք
տեղեր կ'սիրէ (օրինակներ տուր)։

Մլաւեյ. — Երբ կատուն անօթի է ինչպէս կ'յայտնէ մեզ
իր նօթութիւնը — Կ'լաւե — երբեմն կ'մլաւէ որպէս զի
դուռը բանալ տայ ու ներս մտնէ։

Օգուտ

Որդեր կ'սպաննէ. — Մուկեր ու մկիկներ կ'բռնէ, որոնք
կրնան մեր ուտելիքը խանդարել և մեր տուններն աւերել։

Դաս. — Տղայք շատ անգամ անգութ են կատունե-
րու դէմ։

16. ԿՈՎ

Ներածում. — Անուանել տուր այն կենդանիներն որ
սովորաբար խոտ կ'ուտեն դաշտերը, կամ յիշել տուր ա-
ղուոր կաթն զոր ամեն օր տղայք կ'ճաշակեն։

Կազմ

Մարմին. — Կովին մարմինը լաւն է և ծանր — շատ
աւելի խոշոր քան ոչնի մը — գրեթէ չի- չափ մեծ։

Սրունք. — Չորս սրունք ունի, թա՛նձր և ուժեղ, որ-
պէս զի մարմինը կրեն։

Ոտք. — Այս տեսակ ոտքը կ'կոչուի աճա՛կ կամ կճղակ։
Սիւսին երկու մասի բաժնուած է, ուտաի կ'կոչուին կճղա-
կա՛ւ կամ լա՛ւա՛ն — կճղակաւոր կենդանիներու օրինակ-
ներ — ոչնի — այծ — նոսաղ — խոլ։ Ձին թաթաներէ չէ։

Պոչ. — Երկայն պոչ — կովը կ'լարժէ պոչն որ ճանճե-
րը վռնտէ։ Մենք ձեռքով կ'վռնտենք — կովը իր պոչը կը
գործածէ — երբեմն անով կովիթը կ'մտրակէ։

Գլուխ. — Մեծ ու երկար գլուխ — կան կովեր որ եղ-
ջիւր ունին, որ երկայն և ոլորուն են։

Մազ. — Մարմնոյն ամեն կողմը կարծր մաշկով ծած-
կուած է, կարճ, սև կամ ճերմակ գոյնով։

Սովոր. — Ստինքն ուսկից կաթն կ'գայ, բոլորովին ան-
մազ։

Սովորոյք

Ուտելիք եւ հանգիստ. — Ինչ կ'ընէ կովը դաշտին մէջ
— խոտ կ'ուտէ — արածելու ատեն կ'քալէ, երբ կ'հանգչի
կ'որոճայ։ Ինչ կ'որոճայ — կէս մը ծամած խոտն իր բերա-
նը կ'բերէ և նորէն կ'ծամէ։ Չմեռ ժամանակ կովը իր տու-
նը (գոմ) կ'մնայ ուր խոտ ու շոգո՛ւ կ'տան անոր ուտելու։
Ինչո՞ւ համար խոտ չունենար։

Կրել. — Երբեմն իրիկունը կ'տեսնենք կողմ որ դաշտին
դրան առջև մէկուն կ'սպասէ — զո՞վ — Կ'մէկն — Բնէ կ'ը-
նէ այն:

Բառաջել. — Եթէ կողմիւ չուտով չհասնի, կողմ կը
կանչէ զանի — երբ կողմ կ'կանչէ, Բնէ կ'ըսենք — կ'բա-
ռաջէ — բարձր ձայն — հեռուէն կ'լսուի:

Տուն. — Կողմին բնական տեղը կ'կոչուի Գոն:

Օգոստ

Կար. — Կողմէն Կա՛ն կ'առնենք. անով կ'շինուի Կարա՛գ
և պանի:

Միս. — Երբ կողմ մորթենք միսը կ'ուտենք — Կա՛ն միս:

Մորթ. — Անոր մորթէն Կա՛ն կ'շինուի Գոն՝ Կա՛ն Կա՛ն
մար:

17. Մ Կ Ի Կ

Ներածում. — Երբ տան մէջ ամեն բան հանդարտ է,
երբեմն պզտիկ կենդանի մը կ'այցելէ մեզ: Ո՞ւսկից կ'դա-
յն — պարէն Զա՛կէն: Դուրս կ'եւնէ և դետինը կ'վազէ՝ շա-
շա՛ր:

Սովորոյթ

Երկջուտ. — Ի՞նչ կ'ընէ փոքրիկ մուկն, երբ չըսկ լսէ
— Կ'վազէ իր ծակը կ'մտնէ — Ինչո՞ւ համար — շատ կ'վախ-
նայ — բայց նորէն դուրս կ'եւնէ, երբ ամեն բան հանդարտ
է:

Կերակուր. — Ի՞նչ ընելու համար դուրս կ'եւնէ — գե-
տինը թափած Գլու՛ն ուտելու: Պէ՛տք է որ փշուրը լի-
նի գետինը: Երբեմն մառանին մէջ կ'մտնէ մուկն — Բնէ
կ'փնտռէ այն տեղ — պանի — Գո՛ն — Կարա՛գ — Կա՛ն — իր
պզտիկ ահաւաններուն նշանները կ'ձգէ — երբեմն կաթին մէջ
Կ'իյնայ և կ'խղզուի:

Խշտի. — Երբոր բաւական կերակուր գտնէ, մուկն կը
դառնայ իր ծակը — ո՞ւր կ'երթայ այդ ծակէն — իր տու-
նը, որ կ'ըսուի իր Խշտի՛ կամ սորը — երբեմն թռչունի բոյ-
նին պէս — ներսի դին կակուղ և տաքուկ — Ինչո՞ւ — մանր
մկիկներուն համար — շատ մանր — մատէ մ'աւելի պզտի:
Փայտին կամ պատին մէջ ծակն ինչպէս կ'շինէ — մկիկներն
իրենց ահաւաներով կ'կրծեն:

Կազմ

Ակոսայ. — Ակոսները սրածայր և զօրեղ են, այնպէս
որ պատերուն մէջ կրնայ ծակեր բանալ:

Հասակ. — Փոքրիկ ծակ մը բաւական է, վասն զի մկի-
կը շատ պզտի կենդանի մ'է, աւելի պզտիկ քան ճնճղուկը:
Ոտն. — Չորս ոտն ունի — շատ մանր — անձայն կը
քալէ, վասն զի կակուղ է կատուին թաթիկներուն պէս:

Մորթ. — Կա՛ն-ը, Գլու՛ն մորթ, մոխրագոյն մուշտա-
կով ծածկուած, շատ թոյլ իր մարմնոյն վրայ:

Պոչ. — Երկայն պոչ — չկայ մազ վրան:

Ականջ եւ աքր. — Մեծ ահաւաններ և մեծ փայլուն աչ-
քեր — Ինչո՞ւ սուր ահաւանքի և աչքի պէտք ունի — որ ա-
մեն ձայն լսէ, տեսնէ թէ մէկը կ'գայ: Ո՞ր կենդանիէն կը
վախնայ:

Ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս կ'ընենք

Ինչո՞ւ կատու կ'պահենք. — Ձեռք ուղեր մկներ ունե-
նալ տան մէջ — կ'ուտեն մեր կերակուրը, իրենց ահա-
ւաններուն նշաններն անոնց վրայ կ'թողուն — իրենց ոտքով
Ինչ բանի որ դուշին կ'աղտոտեն — (օրինակներ): Պէ՛տք է
ընթել զանոնք — Ինչպէս — Կարո՞ւ կամ ահաւան:

18. ԿԱՐՄՐԱԼԱՆՁ

Ներածումն. — Փոքրիկ թռչուն մը, որ ձմեռը մեր պատուհանները կ'զայ՝ որպէս զի փչրունք ուտէ — ինչո՞ւ համար միայն այդ եղանակին կ'զայ:

Կագմ

Հասակ. — Խոշոր թռչուն չէ — դեղձանկին հետ համեմատել — տղեկ մը կարող է իր յետին ձեռքերով լայն թռչել:

Փետուր. — Իր լանջին ու վզին փետուրներն են պայծառ կարգը — թևերուն փետուրները չբռնէ սե — ուրիշ — կռնակն ունի սիրուն մութ կանաչ գոյն:

Թեւ. — Թևերը չեն շատ երկայն — մատերն այնպէս շինուած են որ ճիշդ կամ ոտք բռնէ. ուր կ'թառի թռչնիկը:

Կոտր. — Երկայն ու սուր բերան սուսօք քաղելու համար:

Սովորոյթ

Սնունդ. — Կարմրալանջը յիշուի կ'ճուռողէ պատուհանին վրայ կերակուրի համար — ամառն ինքնին սնունդ կը դնէ կակուղ հողին վրայ — որբեր — դաշտերու մէջ — հասարակ — պարտէզներու մէջ՝ պտուղ:

Բոյն. — Իր բոյնը կ'ընէ՝ երբեմն լուռուտ կամ մամուռու գետեգրի մը վրայ՝ Բաւարի մը տակ — երբեմն դաշտի մէջ դալարուտ թփի մը տակ: Բոյնին նիւթը փերս, խոտ, ճամուռ փետրիկներ — ինչո՞ւ համար:

Երգ. — Կարմրալանջն անուշ կ'երգէ — չէ թէ դեղձանկի կամ արտուտի պէս — կ'երգէ արշալոյսին և երեկոյեան աղօտ լուսին — այս թռչնիկը միայն յիշուի կ'երգէ:

Դաս. — Պէտք է ձմեռը փչրունք թափել կարմրալանջին համար — շատ անգամ անօթի է — երբեմն նօթու թենէ կ'մեռնի, երբ երկիրը յիշուի ծածկուած է:

19. ՄԵՂՈՒՆ

Ներածում. — Յիշատակել մեղուն երգը — Բոյն. — ուր կ'լսենք բզզանքը — կամ նկարագրէ ծաղկաւետ դաշտ մը, թևաւոր միջատներ — Բռնիչ — Բռնիչ:

Սովորոյթ

Մեղր քաղել. — Մեր կ'տեսնուի մեղուն. սովորաբար ինչ բանով կ'դադի. ինչ կ'քաղէ ծաղիկներէն — Բռնիչ զոր իր տունը կ'տանի:

Փերակ. — Մեղունները կ'ուտեն մեղրը: Ուր կ'պահեն զայն — Բռնիչ — իր ձեռք՝ մատնոցի կամ թէյամանի նման — իր դիրքը պարտէզին մէջ — պատի մը մօտ — Բռնիչ — Բռնիչ մօտ — կողմնակի պատի դուռն — մեղուններ որ ներս կ'մտնեն և դուրս կ'ելնեն: Նկարագրէ ներսի կողմը — մանր ծաղիկներ — շաք — ոմանք լեցուն — ոմանք պարսպ — Բռնիչ — ամեն մէկ պտղիկ ծակ կ'կոչուի խղիկ — մոմէ շինուած — մարդ չկրնար շինել պատի խղիկներ կամ բջիջներ:

Տեսակ. — Երեք տեսակ մեղուն — Բռնիչ — կամ խոշոր մեղուն — միւսներն անոր կ'ծառայեն — ուղածը կ'ընեն — Բռնիչ կամ ծոյլ մեղուններ — չեն աշխատիր — Բռնիչ կամ Ժիր մեղուններ — մեղր կ'քաղեն — մոմեայ պտղի բջիջներ կ'ընեն:

Կագմ

Մեծութիւն. — Մեղուն աւելի մեծ քան ձանձը — պիւծակի չափ. մութ Բոյն մարմին, մազերով ծածկուած:

Թեւ. — Զոյգ մը թևեր ունի թռչելու համար — շատ բարակ ու բարձր:

Ոտն. — Որչափ — Զոյգ — չորս հատ աւելի մեր ոտներէն — մեղուն թէ կ'թռի և թէ կ'քալէ:

Մեղրապարկ. — Մեղուի մարմնոյն մէջ Ֆլորապարկ —
օգուտը — պղտիկ մեղուին հաւաքած մեղրը պահելու հա-
մար:

Դաս. — Մեղուն բնաւ պարապ ժամանակ չանցըներ —
միշտ կ'աշխատի, մեղր կ'ըրարէ երբ օդն աղւոր է — այս պատ-
ճառաւ թէ՛ր մեղուն կ'կոչուի: Մեղուի վրայ ոտանաւոր մը:

20. ԿՈՐԻՆՓ (շաղկապաշէկ)

Ներածում. — Դաշտերու մէջ բուսնող ծաղիկ. տղայք
կ'հաւաքեն զնալ շինելու համար:

Տեսք

Դաշտերու տեսքը. — Դաշտերու մէջ կորինդներ — ի-
րարու մօտ կ'աճին — մանր տղոց համար խաղալիկ — հո-
ղին վրայ յիշէ պէս կ'երևին:

Յանդուգն. — Խոտերուն մէջ կ'բուսնի կորինդը — ծա-
ղիկը ցրտէն չվախնար: Չմեռն անգամ կ'գտնուի:

Բաց ու գոց. — Կորինդն իր գլուխը չկախեր — շիտակ
վեր երկն կ'նայի: Կ'բացուի երբ արեւ կայ — կ'գոցուի բո-
լոր գիշեր, իբր թէ կ'առնայ — այն ատեն պղտիկ գնտա-
կի պէս կ'երևի:

Գոյն եւ մաս

Գոյն. — Թերթիկները սպիտակ, ծայրերը ծիրանի կամ կար-
միր — խորշը դեղին:

Թերթիկ. — Խորշին բոլորտիքը — սպիտակ մը պէս:

Բաժակ — պղտի կանաչ բաժակն որ ծաղկէ կ'պահէ:

Յօդուն (բուն) — ցօղունը կամ բունը (ծիղ) կարծ ու թե-

լաւ:

Տերեւ. — Կանաչ ու խիտ:

Դաս. — Ո՛րքան աղւոր է պղտիկ զատկածաղիկն — ո՛վ
տնկեց զայն, և ո՛վ կ'խնամէ. ի՞նչ կ'սորվեցընէ մեզի:

21. ՇՈՂԳԱՍ

Ներածում. — Յիշատակել այն բուսեղէնն որով արվո-
րաբար լաւ (ապուր) կ'շինուի — ասոնց մէջ է նաեւ շոլգա-
սը:

Ձեւ ու մաս

Ձեւ. — Շոլգամը գնտակի պէս կուր — Բրէշլե ծայրին
կողմն, որ է արմար:

Արմատ. — Շոլգամն արմատով հողին մէջ կ'հաստա-
տուի — արմատը կ'կտրենք ու կ'նետենք:

Գոյն. — Ճերմակ կամ դեղնակ — գաղաթը կանաչ, որ-
մէ րեւելէ կ'երևեն:

Կեղեւ. — Կեղեւը կամ դրսի կողմը կ'քերթուի — Ներ-
սի կողմը — արմալ է — կարծ երբ հոս — հիւթեղ (ջրոտ),
անոյց համ ունի — ուտելէն առաջ կ'խաչեն — այն ատեն
կակուղ կ'լինի: Շոլգամը հում չուտուի:

Կիրառ.

Սնունդ. — Ուտելէի համար — Լաւ կ'ընեն — կ'խաչուի
ու մսով կ'ուտուի: Աղարակապաններ շոլգամը կու տան ար-
ջալէ և արխալէ՝ ձմեռ ատեն՝ այն ժամանակ խոտ չկայ — սո-
վորաբար հոս կ'տրուի, թէև երբեմն խաչալ:

Բուսած տեղը — Դաշտերու մէջ — բայց ոմանց պարտի-
շէ մէջ: Շոլգամի տեսքը նկարագրել — կանաչ ցօղուննե-
րու կամ տերևներու շար — անոնց մէջ գտնուած միջոց-
ները — դիւղերը կան ընդ արծալ դաշտեր շոլգամով լի:

22. ԽՆՁՈՐ

Ներածում. — Նկարագրէ խնձորն՝ աշնան՝ ծառերէ կա-
խուած կ'երևին՝ պարտէզներու կամ միջաստաններու մէջ:

Ձեռքի մաս

Ձեռք. — Գրեթէ կէտ — քնարային պէս — նարինջի ձևով:

Գոյն. — Երբեմն կանաչ, կամ կանաչ ու կարմիր. կարմրայն
խնչոր:

Կեղեկ. — Խնձորին երեսն ինչո՞վ ծածկուած է — Կե-
ղևը, փափուկ ու ողորկ (ցոյց տալ խնձոր մը տղոց) — Կեղևը
կրնայ ըսուիլ կճեպ — կտոր մը հանէ — Բարակ:

Յօդուք. — Խնձորն ինչո՞վ վրայ կ'կենայ — պղտիկ ցօ-
ղունի վրայ, կարճ ու կարծր — նաև առիւծ, թէ ոչ կ'կոտրի:

Խորշ. — Կտրէ խնձորը — ներսի դին սպիտակ — մէջ-
տեղը կ'կոչուի խորշ — մանր պինդ ծակեր:

Հոնք. — Մանր ծակերուն մէջ կան կոտորէր, կոտորէր
— պինդ ու քաշեալ են:

Հիւր. — Խնձորը դանակին վրայ ի՞նչ կ'ձգէ. — Հիւթ
մը ջուրի պէս. — կտոր մը խնձոր ձգմէ. — Հիւթի կամ ջրի
կաթիլ մը կ'թափի — խնձորը ջրոք պտուղ է:

Համ. — Կան խնձորներ առաջ — կան քրիպ (դառն) թթու
համ. — անուանէ ուրիշ բան մ'որ թթու համ ունի:

Կիրառ.

Սնունդ. — Խնձորը կ'ուտուի — կճեպը կ'հանեն, կ'ըս-
տը կեն, ինչու որ վնասակար է: Խնձորով կտապ (անուշե-
ղէն) կ'շինուի չաքարախառն:

Մածոյծ. — Խնձորին ջրէն մաքուր կամ քրիպ (իւթի) —
կ'շինուի:

Խնձորի գինը — ի՞նչ չափով կ'ծախուի:

ԱՌԱՐԿԱՅՔ

23. ՆՈՒԱԶ

Կաշ. — Ուշտրի չափ մեծ — տարբեր ձև — մաղով ծածկուած
— մօրուս — եղջիւրներ. — երկայն բարակ սրունք — ոտք, պըճը-
նաւոր, սուր ծայրեր: Ջաղուկները կ'կոչուին, — էէ, — էէ:

Սեւ. — Բլուրներու վրայ, ժայռերու մէջ կ'ապրի — լաւ
մաղցող — կուտէ վայրի խոտ, ոտն ու տերեւ — վնասարէր բնու-
թիւն ունի:

Օգու. — Կուտայ կաթ միս — կաշիի համար մերթ:

24. ՃԱԳԱՐ

Կաշ. — Կատուի մեծութիւն — մերկադոյն մուշտակ — վարի
կողմը սպիտակ — չորս սրունք և մատ — յետագարձ երկար ական-
ջներ:

Բար. — Աւաղուտ տեղեր հողին տակ կ'շինէ իր խշտին — դա-
րի, խոտ և այլն կուտէ, առտու և իրկուն կանուխ — դաշտերը կաւ-
երէ — շատ երկչոտ:

Օգու. — Մեզի սնունդ և հագնելիք կտայ:

25. ԱԳՈՒԻ

Կաշ. — Մեծ է քան աղանին — սև փետուրներ — երկու սև
սրունք — ոտք — երեք մատ առջևի, մէկ ետևի կողմը — կտուց,
սուր և ուժեղ:

Բար. — Կուտէ ճիճիներ և հունտեր — արօրին կ'հետևի, կամ
նոր հերկուած դաշտի մէջ կ'երևի: Բարձր ծառերու վրայ ռստաշէն
բոյն — երամովին կ'ապրի — բարձր ու արագ կ'թռի — իր ձայնը
հիշուի:

Երբեմն ձագուկները կ'սպաննեն մարդիկ ու կ'ուտեն:

26. ՍԻՐԱՄԱՐԳ

Կաշ. — Խոշոր թուռն — երկնագոյն փետուրներ — երկար ա-
գի, զոր կարող է հովանոցի մը պէս բանալ — կարճ թևեր — երկար

կորովի սրունք — չորս մատ — երկար կոր վիզ — մանր գլուխ — փե-
տուրէ պսակ — զօրաւոր հաստ կտուց:

Բ-բ. — Ստեպ հոդի վրայ կ'ընակէ — ծառերու վրայ կ'ընակէ —
հոնտեր ու մորեր կուտէ:

Գեղեցիկ թռչուն, այլ անօդուտ:

27. ԹԻԹԵՆԻԿ

Կ-ւ. — Չորս մեծ թեփաւոր թռչուն — տարբեր գոյներ — եր-
կար մարմին — կռնակը ստեղծ — ծածկուած — վեց երկար ոտք
— երկու եղջերիկ — ծայրերը կռնտ — երկար ծծիչ կամ բերան
մը, փրփր մը պատիճին նման — երկու մեծ աչքեր, որ գլխուն մէջ
մի կողմէ հանգոյց կ'յօրինեն:

Բ-բ. — Պարտեզներու և արտերու մէջ կ'երէի, ծաղիկէ ծա-
ղիկ թռելով — կ'ծծէ մեղր — տունկերու վրայ հաւկիթներ կ'ա-
ծէ — այդ հաւկիթները կ'դառնան թրթուրներ:

28. ԱՔԼՈՐ

Կ-ւ. — Փետուրներու գոյնն — կոր պոչ — գլուխ ցեց — կար-
միր մուտք բռնկ կամ պսակ — ուժեղ սուր կտուց — թանձր ու
զօրաւոր սրունք — սուր բիտեր ոտքին ետեւ — ասով լինքդինքն կը
պաշտպանէ — կարճ թռչուն:

Բ-բ. — Առաւօտ կ'երգէ — կ'ընթուէ ու կ'զարնէ թռչունը —
գետինը կ'քայլէ — ամբարտաւան թռչուն — հոնտեր կ'ուտէ — հո-
շը կ'փրէ — բարձր տեղ կ'ընակէ:

29. ՕՁ

Կ-ւ. — Երկար կլոր մարմին, որդի պէս — գլուխը ձկն գլխուն
նման — երկու փայլուն աչքեր — մարմնոյն վրայ թնփեր՝ ձկան պէս
ակնշատ լեզու մը — անոտն:

Բ-բ. — Կ'ընակի պատի ու ծառի ծակերու մէջ — խոտին մէջ
կ'սահի. իր կերակուրը, գորտ ու մողէզ. իր շաղկիւղ կ'փութէ — թմրած
կ'իսկայ ձմեռը:

30. ԽԵՅԳԵՏԻՆ

Կ-ւ. — Հաւկիթաձէ մարմին — լայն քան երկար — ութ կշռուած

ոտքեր — երկու մագիլ կամ սնակիք իր սնունդն բռնելու համար —
կարծր, զօրաւոր խեցի — գոյն, մութ կարմիր — պոչն մարմնոյն տա-
կը փակած:

Բ-բ. — Քոշնաի կ'քայլէ — ջրին տակ կ'սողայ — ժայռերու և
ծովի բոյսերու տակ կ'պահուրի — կենդանական նիւթեր կ'ուտէ:

31. ՈՒԼԱԿԱՆՁ

Կ-ւ. — Խեցի՝ երկու ծածկոյթով — հաւկիթաձէ — կապուտակ
գոյն — պղտիկ կենդանի — կակուզ և դեղին և գոյնով ճերմակ —
լեզուի նման ոտքով կ'շարժի:

Բ-բ. — Յաճ և բարձր ջրերու մէջ կ'գտնուի և ժայռերու և
դերաններու փակած: Սնունդ, կենդանիներ — կ'գործածուի իբրեւ ու-
տելիք և խայծ:

Ոչխար	Շուն	Բադ	Թռչակ	Շուշան	Ստեպդին	Սալոր
Ջի	Խոզ	Սագ	Շանաձուկ	Վարդ	Կաղամբ	Նարինջ
Էշ	Հաւ	Աղաւնի	Խոզունջ	Տերև	Կեռաս	Եղջերու

ԱՌՏՆԻՆ

32. ԱՊՈՒՐ

Ներածում. — Յիշատակել նախաճաշի համար գործ-
ածուած բաները — հաց, պանիր, սուրճ, կաթ, հաւիթ, կա-
րէ և այլն. և երբեմն տղոց համար պորտ:

Տեք Եւ յատկութիւն

Գոյն. — Ի՞նչ գոյն ունի ապուրը — սովորաբար պարփայլ:
Դրբաւել կ'ուտուի — բաղդատեւ հացի կտորի մը հետ —
միշտ պահէ մէջ կ'դրուի — հացի կտորի պէս չուտուիր:

Ապուրի ցիւրը. — Ինչո՞վ կ'չինուի — Բրինձ, պարսպ, աս-
պնդ և այլն. պէտք չէ թափել հագուստի կամ սեղանի վը-
րայ, և ոչ սաստիկ խառնել:

Համ. — Աղւոր համ ունի ապուրը — տղայք կ'սիրեն զայն. — Գաթ է երբ զայն կ'ուտենք — կակուղ է. հարկ չկայ ծամել զայն հացի ու միսի պէս:

Սննդարար. — Որ և է ապուր լաւ է մարդու համար. — ոյժ և աշխոյժ կ'տայ, և այլն:

Ապուր շինել

Սանի մէջ միսի ջուր, աղ եւ այլն. — Ո՞վ կ'չինէ ապուրը — ինչպէս. — կրակի վրայ ջրակի սանը — մէջը աղ կը դնեն — ինչո՞ւ համար:

Եւ ուն ջուր. բրինձ լուալով կամ ուրիշ նիւթ կ'նետեն ու կ'խառնեն — (ցոյց տուր ինչպէս) — կէսօրին ճաշ հաւմար, և երբեմն իրիկունը կ'ուտես ընդէքէք:

ՃՏ. ՄՈՄ

Ներածում. — Զանազան լոյսեր յիշատակել — ձէթ, մում, քարիւղ, կաղ. — շատ տեղ կաղ չկայ: Ասոր տեղ ինչ կ'գործածեն մարդիկ. — ճաշ:

Պատրոյգ. — Մեր վառած մումին մասը պարտէ՞ — մումին Բեջէն անցած — ճերմակ բամպակէ դերձանով շինուած:

Ճարպ — Պատրոյգին բոլորտիքը ճարպը — Կոկոշ և ճերմակ կամ Խեղճի գոյնով. ինչ կ'լինի ճարպը — տաքութիւնը կ'հալեցընէ, և ապա կ'վառէ զայն: (Վառել մոմն ու ցոյց տալ):

Ձեռ. — Մոմն երկուք և կէք է սլաքի մը, կամ մատիտի մը, կամ ձողի մը պէս:

Մայրերը. — Մէկ ծայրը Գաթի — միւս ծայրը Գաթ — այս ծայրէն կ'վառենք մումը:

Աշտանակ

Ինչպէս կ'վառի. — Մումը կ'դրուի մոմակալի մը վրայ (ցոյց տալ պիտանի բաները) — և կ'վառի:

Աշտանակ, բազմակալ, ափսե. — Մումին կամ պատրոյգին վառած մասն մերթ ընդ մերթ կ'կտրեն Բազմակալ, որ փոքրիկ ափսէի մէջ կ'դրուի: Ինչո՞ւ համար:

Դաս. — Տղայք պէտք է որ մոմով չխաղան — վտանգ, Թերեւս իրենց մատերն ու լաթերն այրեն, կամ տեղ մը կրակ ձգեն: (Փոքրիկ պատմութեամբ մ'աւարտել):

ՃԿ. ՏԱՆ ՄԸ ՍԵՆԵԱ ԿՆԵՐԸ

Ներածում. — Նախ դպրոցին սենեակներուն վրայ խօսիլ. — տան սենեակներն աւելի փոքր են — սրահներ. — տարբեր են նաև կահ կարասիները:

Սենեակներ եւ գործածութիւն

Դասիր. — Տուն երթալ — ներս մտնել Գաթի — դուռն ինչի վրայ կ'բացուի — Գաթի կամ Բաթ — ինչ կայ բակին մէջ — բազմոց, աթոռ — Կրակ՝ հանդերձեղէն, գլխարկ կախելու համար — Ժամացոյց:

Խոհանոց. — Մի կենար գաւիթը — գնա խոհանոցը — ինչ կ'տեսնես — սեղաններ, աթոռներ — դարակները — գետինը գորգ չկայ — ինչո՞ւ համար — ինչ կ'ընեն խոհանոցը — կերակուր կ'եփեն — հաց կ'շաղեն — Թերեւս լաթ կ'լուան: Այս ամեն բաները տան ուրիշ կողմերը չեն ըներ:

Խօսարան. — Կահերու տեսակը — Խոհանոց, Բազմակալ, Բաթ: Ինչ կ'ընեն մարդիկ խօսարանին մէջ — Կոկոշ կ'կարեն, կ'կարեն, կ'բէն, և այցելուներ կ'ընդունին:

Ննջարան. — Սենեակն ուր բոլոր գիշերը կ'անցընենք — Ննջարան. — ինչ կ'տեսնենք այն տեղ. — Ժամակալ — Բաթ — Կահներ, կ'հանուին ու կ'հաբոնէն ճնշարանը:

Դաս. — Երբեք չընել սենեակի մը մէջ ինչ որ պէտք է ընել ուրիշ սենեակի մը մէջ:

55. ԼՈՒԱԼԻՔ

Ներածում. — Մայրիկն առաւօտուն իր զաւակները կ'արթնցընէ: Անոնք կ'ենեն — պէտք է հագուելն ու ժամանակին դպրոց երթան: Ի՞նչ ընելու է դեռ չհագուած — Լուսնայիլ ու ասորոյիլ:

Զուր. — Կարելի չէ լուացուիլ առանց ջրի — Ի՞նչպէս է ջուրը — պաղ, ծառայ, պայծառ:

Լոգարան կամ կոնք. — Ի՞նչ բանի մէջ է ջուրը — Լճաբանի, անագէ կամ կաւ շինուած — կլոր և խորունկ, որ շատ ջուր առնէ:

Անառ. — Մաքուր պաղ ջուրը մինակ չմաքրեր մեզ — ջրով Ի՞նչ կ'գործածենք — Ծառ — իր գոյնն ու կիրառն — Ի՞նչպէս կ'մաքրէ մեր մորթը — չիւլով վրան, ջրին մէջ կը փրփրայ, կ'պղպղայ — կ'առնէ կ'տանի ամեն փոշի ու աղ — մորթը բոլորովին կ'մաքրէ:

Սպունկ. — Ո՛րչափ փափուկ է — գործածութիւնը — Ի՞նչպէս:

Ակռայի խոզանիկ. — Զգեստ մաքրելու խոզանակ — նաև ախայի խոզանիկ, որ աւելի փոքր է քան լոռանի խոզանիկն. — Առաջինն ակռան մաքրելու համար, երկրորդն՝ Լճաբանի:

Դաստառակ կամ անձեռոց (փէշկիր). — Զրով, աճառով, սպունկով լուացուելէն ետե՛ւ պէտք է անձեռոց. — Լուսնայիլ չիւլել — մորթը կ'էրկնի կ'որոտայ. լուացուելն առողջութեան օգտակար:

Բաղնիք. — Բոլոր մարմինը մաքրելու համար Բաղնիքան կամ ասպանն մտնել. — Շփուիլ, աճառով լուացուել. — յետոյ լուսնայիլ սրբուիլ — օգտակար առողջութեան. — Կան փոքրիկ տղայք որ երբ աւաղան մտնեն՝ կ'լան — պէտք է որ լան:

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՆԻՒԹԵՐ

56. ԿՐԱԿ

Կրակ. — Պատին մէջ շինուած — վանդակն որ կրակը կ'արգիլէ թափելու: յատակը երկաթէ ձողեր: Կրակը անուխէ վառած: Ժխանէն վեր կ'ենէ — բոցը լոյս կ'տայ — կարմիր կրակը — փոշին, մեխերը յատակը կ'մնայ — կրակն արծարծել — շարժել երկաթի դասաղանով — տաքութիւն սննեկին մէջ:

57. ԳԵՏՆԱԽ ՆՁՈՐ ԵՓԵԼ

Պարտաւորութիւն. — Ի՞նչ տեսք ունի գետնախնձորն երբ նոր կ'հասնուի հողէն — պէտք է լուսն — ստրկել — Ի՞նչ կ'երևի: Եփել — ջրով լեցուն սանի մէջ դնել — աղ — կրակին վրայ դնել — քիչ քիչ գետնախնձոր կ'եփի — ջուրէն կ'հանեն — կրակին վրայ քիչ մը կ'չորցընեն — յետոյ պնակի մը մէջ կ'դնեն ու տեղու համար. ձէթ, լեմոն:

58. ՍՊԱՍՔ

Սպաս. — Ինչո՞վ կ'ուտեն — սկաւառակ և դրդալ — սյլ և սյլ տեսակներ — համառօտ նկարագրել:

Մի. — Դանակ և պատառաղ:

Հաս. — Հաւկի թաս — դանակ — դրդալ — աղաման:

59. ԹԱՍԵՐ

Պար. — Բաժակ — կոյժ, փարջ, հոդ:

Թէ. Սար. — Թաս, թէյաման:

Գիւ. — Բաժակ — գինիի բաժակ, և սյլն:

40. ՆՍՏԱՐԱՆՔ

Տա. Է. Է. — Աթոռներ — տեսակները — բազմաց, սատր — աթոռակ — Գիւ. — համառօտ նկարագրել իւրաքանչիւրը:

Գոր. — Գրասեղան — նստարան, և սյլն:

Լեւ. Է. — Նստարան, օթոց, և սյլն:

41. ԱՐԴԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԲԱՆԵՐ

Երբ և ի՞նչ բան կ'արդեն (իւթիւ կ'ընեն) — ո՞վ կ'ընէ — նիւթեր — սեղան ծածկուած լաթով մը — վրան ճերմակ սաւան — արդուկ — կրակի վրայ. հնոցաւոր արդուկ — ձևը:

42. ԻՆՁ ԿԱՅ ԽՕՍԱՐԱՆԸ

Գետինը գորգով ծածկուած — կրակարան — ծածկոց ու հրարգել — աթոռներ և բազմոց նստելու — աթոռակներ — զանազան սեղաններ — վարագոյրներ պատուհաններու համար — պատերու վրայ պատկերներ — թերևս դաշնամուր — կրակարանի դարակին վրայ զարդեր:

43. ԲԱԿ

Այն վայրն ուսկից սենեակները կ'մտնեն — շատ դռներ — գետինն ի՞նչ կ'փռեն — զգեստակալ կամ կրան — հովանոցի ու դաւազանի կայք — սեղան մը — աթոռներ — ծածկանակ:

44. ՆՆՋԱՐԱՆ

Սենեակ որու մէջ մահճակալ փայտէ կամ երկաթէ ու պղինձէ — առաքատներն սպիտակ կամ գունաւոր — վերմակ՝ ասուի ծածկոց: Հանդերձարան. ինչո՞ւ: Լողարան, կահոյր կամ ստոման (ջրի) հայելի — սապոն, ակռայի վրձին կամ խողանիկ — սրբիչ, անձեւոց, կախուած ակիշէ մը:

Հաց. թէյ. Սուրճ. Խոհանոցի անօթներ. Լաթ լուալ: Հաց շինել. Թէյ եփել. Սուրճ եփել. Սեղանի սպառք.

ԲՆԱ ԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

45. ՄԱՐՄԻՆ. Ա. ԴԱՍ

Ներածում. — Խօսէ՛ տուներու վրայ, որոց մէջ մարաշիկ կ'ընակին — այս տունները մարդկան ձեռք չ'իյնուած:

Աստուած տուն մը կ'չինէ ամեն մարդու հողւոյն համար: Այս տունը կ'կոչուի Մարֆն:

Մարմնոյն մասերը

Գլուխ. — Մարմնոյն այն մասն որով կ'սփռինք — կը տեսնենք — կ'լսենք — կ'հոտոտենք — կ'կոչուի Քլախ — ձևը կրը է և մասամբ ճաշով ծածկուած — դէմքն անմաղ:

Վիզ. — Գլուխը մարմնոյն կապող մասն զիջ — այնպէս չ'իյնուած է որ կ'ծախ ու կ'դառնայ — որքան դիւրաւ կ'դարձնենք դլուխը:

Ուսեր. — Վիզին իւրաքանչիւր կողմէն կ'տարածուին ուսերը — կրոր ու կարծր:

Թեւեր. — Թեւն մէն մի ուսին կցուած — երկու թեւ ունինք — զոյգ մը — աջ ու ձախ թեւ — երկար ու կրոր — արմալը թեւին մէջտեղը:

Ձեռքեր. — Մէն մի թեւին ծայրը յետ մը — գործելու համար — ապեւն համար և այլն անոր միջոցաւ:

Իրան. — Ուսերուն մէջտեղէ՛ առջևի կողմէն կ'աբծէ — կանաչ — սպանոս:

Սրունք. — Երկու մոյթեր՝ որ մարմնոյն մնացած մասն դետնէն վեր կանգուն կ'պահեն, որոնք են — արմալ — երկու և շերտ — կըպենք, կ'վազենք, կ'կենանք մեր սրունքով — որ քնան յարակառն կ'ծռին — կարող ենք ծաւել դնել:

Ոտք. — Մէն մի սրունքին ծայրը ապ մը — աջ ոտն — ձախ ոտն — լայն ներքան դետնին վրայ դնելու — որով կարող կ'լինինք հաստատ կենալու:

Անդամներու գործածութիւնը

Ոտքով շարժումներ. — Ոտք ու սրունք մեզ տեղէ տեղ կ'տանին — անոնցմով կ'առնէ, կ'շարժէ, կ'ցարկէ, կ'դառնէ, և այլն:

Ձեռքով շարժումը. — Մեր ձեռքը և թևերով կ'հար-
ձեն, կ'աշխեն, կ'հրեն, կ'վերցնեն, կ'դառնան, և այլն:

Զգայարանք. — Գլուխը կ'պարունակէ աչքերը ական-
լու համար — քիթը հոտաւորալու համար — ականջներ լսե-
լու համար — բերան ուտելու, խօսելու, երգելու, ծխաղե-
լու համար:

46. ՄԱՐՄԻՆ. Բ. ԴԱՍ

Ներածում. — Թիւ 45 դասին ակնարկել — անուա-
նէ մարմնոց մասերը և ասոնց կիրառութիւնը:

Մարմինն ինչո՞վ շինուած է

Կաշի. — Նայէ մեր դէմքին, ձեռքերուն կամ թևերուն
— արտաքին կողմը կ'տեսնենք — ծածկոյթը կ'կոչուի կա-
շի — սպիտակ ու կարմիր — կարմիր այտերու և շրթերու վը-
րայ — ինչպէս փափակ և կակուղ է — դիւրաւ կ'կեղեքուի
— ասեղ կամ գնդասեղմը ծակ մը կրնայ ընել անոր մէջ —
դիտէ կաշիին մանր մազերը — ոչ շատ — հաղիւ կ'երևին
— որքան տարբեր է շան մը կամ ձկան մը կաշիէն:

Արիւն. — Երբ կաշին կտրուի մարմնէն ի՞նչ կ'ելնէ —
արիւն — երբեմն ինքնին կ'հոսի — տղու մը քիթէն արիւն
կ'գայ — կարմիր գոյն — աս է — բոլոր մեր մարմնոյն վը-
րայ կայ արիւն պզտիկ խողովակներու մէջ որ երակներ կ'կո-
չուին — կաշիին վրայէն կ'երևին:

Միս. — Շօշափէ այտերը — շատ կակուղ — ինչո՞վ շի-
նուած են — Միս — մեր մարմնոյն մի քանի մասերը մտուտ
— այտեր, թևեր, սրունք — կովու մը միսը տես — ի՞նչ
գոյն — կարմիր — ձերմակ մասերը՝ հարս — մեր միտն ալ
կարմիր է, և ճարպը սպիտակ:

Ոսկորներ. — Մարմնոյն ամեն մասերը կակուղ չեն —

կարծր մասերն սկզբէ — մարմնոյն ամեն կողմերն ոսկոր-
ներ կան — շատերը կապուած են իրարու հետ յօթերով —
ոսկորը տեսնել — գոյնը ճերմակ — կարծր — ոսկորները մար-
մինը շիտակ կ'բռնեն — գլխու ոսկորը կ'կոչուի գանկ — կլոր
գունտի մը պէս:

Դաս. — Կարծր ու զօրաւոր են ոսկորները — սակայն
երբեմն զանոնք կ'կտրենք — պէտք է զգոյշ լինիլ որ մեր
ոսկորները չմոռսուին կամ ուրիշներունը չվիրաւորուին:

47. ԳԼՈՒԽ

Ներածում. — Նախորդ երկու դասերը կրկնել — մար-
մնոյն ամենէ բարձր մասն է գլուխը:

Զեռ. — Ի՞նչ ձև ունի գլուխը — գրեթէ կլոր — բաղ-
դատէ՞ զայն նարնջի կամ դնդակի հետ և տարբերութիւն-
նը դիտէ՞ — գլուխը քիչ մը փափակ գաղաթին կողմը — ա-
մեն գլուխները նոյն չափն ու ձևը չունին — կան որ աւել-
ի մեծ են քան ուրիշները:

Երես. — Գլխուն առջևի կողմն կ'կոչուի երես (օրինակ
բերել ժամացոյցի — բլրի, այլ և այլ առարկաներու երե-
սը):

Գլխու կողմերը. — Այն կողմերն որոց վրայ ականջները
կան — ամեն մէկ կողմն հատ մը: Ականջներն դէպ ի դուրս
ելած:

Գլխուն ետեւի կողմը. — Գլխուն շուրջը կ'դառնուի քիչ-
քիչ:

Պսակ. — Գլխուն հաճախ կամ պատշաճ բոլոր միւս մա-
սերէն աւելի բարձր:

Մազ. — Գլխուն գաղաթն ու շուրջը մազերով ծածկուած
— այլ և այլ գոյնէր — տղայ կայ որ աւ մազ ունի — ուրիշ
մը դեղին — խորոտ — երբ մարդիկ կ'ծերանան մազերը կը
ճերմկն:

Ինչո՞ւ համար աւելի գլխուն առջևի կողմը կամ ճակատ
սը կ'տեսնենք:

Գանկ. — Որքան կարծր է գլուխը — ինչո՞ւ — ոսկրը
— թասի կամ կոնքի մը ձևով է — կ'կոչուի ֆանկ — մաշ-
կով ծածկուած — վրան քիչ միս կայ — բաղդատէ կակուղ
այտին հետ:

Շարժում. — Քանի կերպով կարող ենք գլուխը շար-
ժեւ — այլ և այլ կողմն դարձուր — առջևի ու ետևի կողմն
— մէջ մի ուսին վրայ դիր — ինչո՞ւ համար այս շարժու-
մը կարեւոր է — պիտի վիզը:

Դաս. — Արարչին իմաստութիւնը:

48. ԵՐԵՍ

Ներածում. — Անցնիւ 47 դասին վրայէն — մարմնոյ
այլ և այլ մասերը յիշել — առջևի մասն կ'կոչուի երես:

Ձեռ. — Լաւ նայէ երեսին — ըսէ՛ ի՞նչ ձև ունի — բո-
լոր երեսներն ձևով կ'առնէ — ոմանք բոլորովին կլոր — այլք
երկար կլոր կամ յաւի — վարի մասն աւելի նեղ — վե-
րի մասը սովորաբար աւելի լայն:

Ճակատ. — Դէմքին բարձր մասը — հակառակ, լայն ու տա-
քուկ — վերի մասին բոլորտիքը մազեր կամարածէ:

Աչք. — Ճակտին վարի կողմն աչքեր — երկու — մէկ հատ
դէմքին իւրաքանչիւր մասին վրայ ծածկող վարագոյրներն
կ'կոչուին արեւանաւանդ: Կամարածէ մազն անոր վրայ աւան-
դէ:

Քիթ. — Աչքերու միջև է քիթը — ճակտէն վար կ'իջնէ
— դէմքին ցցուած մասը — մանր ծակերն են ափսոսանք:

Այտեր. — Քիթին մէջ մի կողմն են այտերը — բոլոր ու
հակառակ — գոյնով կարճ — տղայք ու աղջկունք վարդադոյն
այտեր ունին:

Բերան. — Բերանն ուր դրուած է — քիթին տակ — կը
բացուի ու կ'զոցուի: Բերնին երկու դռներն են շրթանք —
բերանը կ'զոցեն և հակառակը կ'ծածկեն:

Ծնոտ. — Դէմքին ստորին մասը — ծնոտ — կլոր ու սրա-
ճայր — որքան կակուղ է — դիտէ՛ շուրթին տակի մանր
խորշը — երբեմն խորշին ծնոտին կամ այտին վրայ, կը
կոչուի փոփոք:

Դաս. — Ամեն մէկ մասին պաշտօնը: Դէմքէ շատ բան
կ'իմացուի — այսինքն թէ տղայք բարի են թէ չար:

49. ՁԵՌՔ

Ներածում. — Ձեռքով ու մատերով շարժումներ ըրէ՛
— դիտէ՛ թէ ձեռքն ուր դրուած է — ինչի ծայրը:

Աջ եւ ձախ ձեռք. — Ունինք երկու ձեռք — ամեն մէկ
կողմն — մին կ'կոչուի աջ ձեռք — միւսը ձախ ձեռք — ու
ըսէ՛ իւրաքանչիւրը: — Աջ ձեռքը շատ կ'զործածենք:

Մատեր եւ բրամատ. — Այլ և այլ մասեր — չորս մա-
տերը երկար ու պզտիկ — բոլորը տարբեր մեծութեամբ:
Բայց դաստակին մօտ է — ամեն մատերուն կ'զպչի — (ցոյց
տուր ձեռքը):

Ձեռքի կռնակը. — Ձեռքի կռնակն, ուր կ'գտնուին յո-
դակաւորներ:

Ափ. — Ներքին կողմն է ափը — այս մասերուն կաշիի
տարբերութիւնը — ափին մէջի գծերը — իւզոտ կակուղ
բարձիկները:

Շարժում. — Սեղմէ՛ կամ ամրոփէ՛ ձեռքդ — ի՞նչպէս
կ'ընենք այս — յարեւել, և անոնց դործածութիւնը — ինչ-
պէս առջև ու ետև կ'շարժին — ձեռքը քանի՞ կերպով կա-
րող ենք դարձնել — վեր, վար, ներքի դիմ, դուրս:

Ըղունք. — Մատերուն վրայ կարծր ոսկրներ — ըղունք
— թիւ և կիրառութիւն:

Դաստակ. — Ձեռքը թւին կցող տեղն է դաստակը:

Դաս. — Պէտք է մեր ձեռքը հասարակ պահել — ստէսլ
լուալու է:

50. ԹԵԻ

Ներածում. — Մեր գլխէն քիչ մը վեր գտնուած բա-
ներուն ինչ կերպով կ'հասնին: Կ'երկնցընենք մեր լեւերը
(ցոյց տուր ինչպէս):

Ձեռքի մասունքը

Դիրք եւ երեւոյթ. — Ունինք երկու թւեր — հատ մ'ա-
մեն մէկ կողմը — աջ թւն աջ կողմը — յախ թւը ձախ կող-
մը — ցոյց տուր զանազանութիւնը տղոց: Երկայն և կարճ
թւերը — ամեն կողմերը նոյն բարձրութիւնը չունին — դաս-
տակն մօտ բարակ — քիչ քիչ կ'հաստնայ արմուկն կողմը:

Ուս. — Թւը կապուած է մարմնոյն արմուկն կողմէն — նշա-
նակէ ուսին յոդակալը:

Արմուկ. — Արմուկին յոդակալը թւը կիսովին կ'բաժ-
նէ: Եթէ այսպէս չլինէր, չպիտի կարենայինք մեր գլխոյն
կամ մարմնոյն որ և է կողմը դնել մեր ձեռքերը, այլ մի-
այն սրունքի և ոտքի վրայ (օրինակով բացատրէ արմուկի
յոդակալին գործածութիւնն, ցոյց տալով թէ ինչ նպատակ-
ներու համար զայն կ'ծռենք — կարգաւոր, ճիշդ, կարելի,
հաշուելի, դնելի, և այլն):

Դաստակ. — Ձեռքը թւին միացընող մասն դաստակ կը
կոչուի:

Թեւին շարժումը

Ուսին յոդակալին շարժումը. — Ուսի յոդակալին միջո-
ցաւ քանի՞ կերպով կ'շարժենք թւը — տարածել դէպ ի վեր
դուլով — վեր դէպ ի գետինը — դէպ ի յարմար — դէպ ի
ետեւ — քաշելով — աղայք չունանով մը ցատկելու ատեն ի-
րենց թւերն ետեւ կողմը և շուրջ կ'դարձնեն:

Արմուկի յոդակալին շարժումը. — Արմուկի յոդակալին
միջոցաւ կարող ենք թւին ստորին մասն յետէն և յառաջ
շարժել, ինչպէս դուռ մ'որ կ'բացուի ու կ'դոցուի: Ասոր
նման յոդակալներ ցոյց տուր:

Դաս. — Որքան օգտակար և զարմանալի է մարմնոյն
մէն մի մասը:

51. ԳԻԹ

Ներածում. — Վերադարձիր դէմքի դասին (48) — ինչ
կայ դէմքին վրայ, աչերուն միջև. — Երկու ցցուած դէմքէն
դուրս:

Հոտ. — Հոտ կ'առնենք քթով — տղոց ըսել տալ այլ
և այլ օրինակներ — Զառէկ մը — Զառէկ մը — առանց տես-
նելու իմանալ տան մէջ գտնուած բաներ — իմանալ երբ
միտ կ'իջարկեն:

Շունը. — Ձեռքդ դիր քթին մանր ծակերուն վրայ —
ինչ կ'ելնէ դուրս — շունը: Մասամբ այս մանր ծակերէն շունը
կ'առնուի — երբ հարբուի ունենանք փոքր ծակերը դրե-
թէ կ'դոցուին:

Ռնգունք. — Այս ծակերը կ'կոչուին արմուկ — երկու
հատ են թուով — ձեռք ձեռած. — քթին ստորին կողմը
դուրս, բերելի մօտ:

Ծայր. — Ծայրը կամ կէտն — ոչ կ'առնուի և ոչ կ'արժ:

Ողն. — Քթին ծայրէն մինչև ձախտը կ'ըսուի ողն:

Կողմեր. — Այտերէն վեր դէպ ի ողնին կողմերը:

Դիրք. — Քիթը դէմքին վրէժ կ'դառնուի — հասարակ վի-
րեւ — աչերն ու այտերը մէն մի կողմը, և շրթունքն ու ծնո-
տը վարի դին:

Դաս. — Տղայք պէտք է որ հոգ տանին իրենց քիթը բո-
ւրոյթին մարմնը պահելու — ասոր համար պարտաւոր են
թաշկինալ մ'ունենալ:

52. ՍՐՈՒՆՔ

Ներածում. — Վարժութիւնք մարմնոյ այլ և այլ մասերուն համար — ինչպէս գլուխը — թւեքը — ձեռները — երբ պէտք են սրունքը:

Կիրառ.

Գրեթէ միշտ կ'գործածենք մեր սրունքը — երբ կ'կենանք — կ'ալենք — կ'ցարկենք — կ'պարենք — կ'լողանք — մինչև անգամ երբոր նախաձեռնք, մեր սրունքը կ'օգնեն մեր մարմինը կրելու:

Կազմ

Դիրք. — Ունինք երկու սրունք — զոյգ մը — աջ սրունք և ձախ սրունք (թւեքուն պէս): Սրունքը մարմնոյն վարի գին կ'գտնուի որ գետնէն վեր պահէ — սիւներու պէս:

Ձեռ. — Ձեռն է կշռակ ու երկար — տեղ տեղ աւելի խիտ քան ուրիշ կողմեր — ինչպէս լեւոքները — բարակ է կոճին (ալք) կողմը:

Ծուռնիկ. — Սրունքին ստորին մասը կապուած է յօդկապով (կոճակով) ծոռնիկէն — բաղդատէ՛ արմուկի ու ծունկի կոճակները — ծունկի յօդկապը կամ կոճակը սրունքը կը շարժէ երբ ու առաջ: Կ'ծռենք զայն երբ կ'քալենք և երբ կը նստինք:

Թամբ. — Սրունքին թամբը խիտ ու կաշու — բոլորն ալ միս — քաշի վար իջնէ կ'նուազի:

Կոճ. — Կոճի յօդկապը — բաղդատէ՛ դաստակին հետ — որքան սրունքն կ'կցէ:

Գաւ. — Սրունքն հաստատ չինուած են — ինչպէս տղայք չորս դին կ'վազվզեն առանց յոգնութիւն զգալու — երբ յոգնինք գիշերը քանակաւ կ'երթանք — հետեւեալ օրը կարող ենք վերստին վազել ու ռստնուել:

ՆԻԻԹԵՐ

53. ՄԱՏԵՐ

Թէ. — Մէն մի ձեռնի վրայ — բոլորը միասին: Մասունք — Արմատ, ծայր, բղունք, յօդկապ — ո՛րչափ իւրաքանչիւր կողմը — տարբերութիւն արտաքին, ձե և մեծութիւն — մէն մի մասի անունը:

54. ԸՂՈՒՆՔ

Ո՛ւր են. — Մէն մի մասի վրայ հաս մը: Ձե. — Ձուած և կոր. գոյն. վարդագոյն — ստորին մասը, սպիտակ. շիտակ ու սահուն — կարծր — ծայրերը սուր — բղունքը կ'ածին — պէտք կտրել — փոշի կ'մտնէ մէջը — պէտք է խողանիկով, սապոնով ու ջրով մաքրել:

55. ՈՏՔ

Կոճը կ'միանայ սրունքին: Մասունք. — կամար — վերին մասը — կրուկ — ռոտամատ — իւրաքանչիւրին վրայ բղունք — ներքին (յատակ) կակուղ — քիչ ձայն կ'հանէ քայլելու ժամանակ — ո՛ր մասերը գետնին կ'դպչեն:

56. ՇՐԹՈՒՆՔ

Գործածութիւն. — Բերանը գոցելու համար — խօսելու կ'օգնեն: Թիւ — երկու հատ — վերին ու ստորին շուրթեր: Ձե ու գոյն — կոր կամարի պէս — կից — կլոր — կարմիր ու կակուղ: Շրթերու շարժումները — վեր վար — դուրս և ներս կ'ձգուին:

57. ԿՈՊՔ

Գործածութիւն. — Վարդուրի պէս կ'դոցեն աչքերը — լոյսէն կը պահպանեն, նոյնպէս փոշիէն: Շարժումներ. — վեր վերցնել — վար առնել — թարթել — աչքերը մաքուր պահել, սրել — արտեանունքը կոպին ծայրը — չենք կարող տեսնել մեր յատուկ աչքը:

58. ԱԿՈՒԱՆԵՐ

Ամեն մարդ ունի ակումներու երկու շարք — լինարներու մէջ

գրուած — պղտիկ — կարծր — ճերմակ : Թիւ . — Տղայք ունին տասն հատ մէն մի շարին վրայ , չափահասները տասնվեց հատ : Գործածուած թիւն . — Առջեի ակուաները սուր են խաճնելու համար — ետեի կողմինները լայն՝ ծամելու համար : Պահէ՛ մաքուր զանոնք : Երբէք մի՛ խածնեք կարծր նիւթեր :

59. ԼԵԶՈՒ

Գրծ-ն-է-ն . — Խօսիլ , ուտել , խմել : Գոյն ու ձև : Կարմիր է երբ լաւ վիճակի մէջ — ճերմակ , երբ վատ կամ հիւանդ — ձևով կլորակ — շատ կակուղ — մանր կարմիր բշտիկներով ծածկուած — ճաշակի գործարան — կապուած կոկորդին :

Բերան	Մտունք	Բթամատ	Ճակատ	Կոկորդ
Ականջ	Աչք	Կունակ	Մտղ	Ափ :

ՃԱՐՏԱՐԱԿԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

60. ԴԵՐՁԱԿԻՆ ԿՐՊԱԿԸ

Ներածում . — Տիգրան նոր զգեստ մը պիտի ունենայ — ուսկից պէտք է առնուլ այդ զգեստը — կրպակէն :

Կրպակ . — Կրպակներուն մէջ ի՞նչ կ'տեսնենք — Դաշա՞նքի՞ն և պարսկականներուն մէջ այլ և այլ բաներ : Թող աշտակերտն անուանէ այդ բաները :

Տրապիզ . — Կրպակին սեղանը — անոր գործածութիւնը — փայտէն — տունի սեղաններուն պէս յղիւն — խաւովածանն անոր առջև կ'կենայ :

Դարակներ . — Զուխայի կտոր մը պէտք է — տրապիզին վրայ չուխայ չկայ — ուր է — կրպակին բոլորովը գտնուած դարակներուն մէջ — չուխայի կտոր մը կ'ցուցնեն մեզի , և զգեստի համար կ'չափեն :

Կանգուն . — Երբեմն չափը երկար դաւադան մ'է — երբեմն կանգունին երկայնութիւնն տրապիզին վրայ նշանա-

կուած է : Խանութպանը չուխային կտորը չափելէն ետե մկրատով կ'կտրէ :

Զափալարը . — Պէտք է շինել զգեստը — Բնչպէս շինելու է որ յարմարի լափալարը — ո՞վ կ'գործածէ զայն — կ'չափէ Տիգրանին հասակը :

Մեծ մկրատ եւ կաւիճ կամ սապոն . — Դերձակը չուխան մեծ մկրատով կ'կտրէ — կաւիճով կամ սապոնով գիծեր կ'քաշէ — ինչու համար :

Դերձակ

Զուխայի կտորներ իրարու հետ կարուած կրպակին մէջ : Դիք . — Դերձակը կ'կարէ զանոնք — դերձակն ի՞նչ պէս կ'նստի , կ'կարէ — ոտքերը ծալած տեսակ մը սեղանի վրայ :

Տախտակ . — Իր սեղանն ի՞նչ կ'կոչուի — դերձակին պահուիլը — լայն այլ ոչ բարձր :

Դործիք . — Ինչո՞վ կ'կարէ — ասեղներ , դերձակ , մարմարանդ լուխ — կ'լօթէ ծայրերը — տաք երկաթով մը կ'շտկէ :

Դաս . — Դերձակն աշխատաւոր է — չուտով կ'լմընցնէ զգեստը և տունը պիտի տանի :

61. ՄՍԱՎԱՃԱՌԻՆ ԿՐՊԱԿԸ

Ներածում . — Շահայէն կ'բերեն կովու և ոչխարի միս — ո՞վ ծախու առաւ — ինչո՞ւ համար — մատվաճառին սայլակը լի կովերով և ոչխարներով որ կ'զայ սպանդանոցէն — մատվաճառին խանութը կ'տանին ծախելու համար :

Կրպակ

Միս . — Ճաշի համար միսն ուսկից կ'առնենք — ի՞նչ

կ'տեսնենք կրպակին մէջ — միտի խոշոր կտորներ չորս դին կախուած — բոլորն ալ նոյն տեսակէն չեն:

Ակիղներ. — Երկաթէ ակիղներ որոցմէ կ'կախեն միսը — ինչո՞վ կ'կշռեն. կէ:

Մսավաճառ.

Միսը ծախող մարդը — ճապաճառ:

Հագուստ. — Ի՞նչպէս հագուած է — քոֆոնոյ, լեւնոյ:

Գործիք. — Քովընտի կախած սրածայր պողպատ — ինչի՞ կ'ծառայէ: Սուր քանակ մ'ունի միսը կտրելու — Երբեմն ասիլէ պէտք ունի որ ոսկորները կտրէ: Իր զգեստին վրայ արեւն բիծեր կան. կրպակը միս կ'հոտի. այսպէս մեր միսը կ'առնենք, ստակը կ'վճարենք և դուրս կ'եննենք:

62. ԵՐԿԱԹԱԳՈՐԾԻՆ ԿՐՊԱԿԸ

Ներածում. — Նկարագրէ երկաթագործին կրպակին տեսքը — ի՞նչ բաներ կան ներսը:

Դարբին

Դարբին. — Դարբինին տեսքը — իր դէմքն ու ձեռները — և են — իր թևերը քիչ — ինչո՞ւ համար:

Հագուստ. — Իր քոֆոնոյը կաշիէ շինուած — ինչո՞ւ համար կտաւէ չէ — գոգնոցը դէմքին և թևերուն պէս սև է:

Ի՞նչպէս ժրութեամբ կ'աշխատի, և որչափ տաքցած պիտի լինի — դէմքին վրայ քրօնի խոշոր կաթիլներ — հիմակ կրակին մօտ է — իր դէմքը կարմիր կ'երևի կրակին զարկած բոցերու լոյսէն:

Կրպակին կարասիքը

Փրոց. — Ունի կրակ, քարէնոյ — կրակը կ'փչէ քոֆոնոյ — չուան մը կ'քաշէ որ փրոցը վառէ կրակը:

Սալ. — Դարբինին սեղանը — Երկաթի խոշոր կտոր մը (պատկերը չինել) — կ'կոչուի սալ — գործածութիւնը:

Ջրաման. — Աման մը ջրով լեցուն — դարբինն անոր մէջ տաք երկաթի կտոր մը կ'մղէ — ջուրը կ'եռայ և կ'չչէ: Ունեկիք. — Ձոյգ մ'ունեկիք — ինչի՞ կ'ծառայէ:

Ուռն կամ կռան. — Դարբինն կռան — տես ինչպէս ուռնը կ'վերցընէ գլխէն վեր — կ'ծեծէ երկաթը սալի վրայ մեծ աղմուկով, և չորս դին կայծեր կ'արձակէ:

Դաւ. — Անուանէ մի քանի բաներ զոր դարբինը կ'չիւնէ կամ կ'դարբնէ — որչափ օգտակար գործաւոր մ'է:

63. ՆԱԻԱՍՏԻ

Ներածում. — Նկարագրէ տեսարան մը: Ահա նաւ մը որ երկար ուղևորութիւն մ'ընելու համար կ'մեկնի — որչափ իրարանցում կայ նաւուն մէջ — նաւորդներն մէկ առաջ մէկ ետև կ'վազեն — շաւանները կ'քաշեն — առագաստները կ'պարզեն, և այլն: Քիչ քիչ առագաստները հովով կը լեցուին, և նաւն շուտով ջրին վրայ կ'սահի: Այն մարդիկ որ նաւուն մէջ կ'աշխատին նաւաստիներն են:

Նաւազին գործը

Առագաստ բանալ. — Ի՞նչ կ'ընեն նաւաստիները — նաւը ճամբայ կ'հանեն — երբեմն առագաստները կ'տարածեն դուրս — երբեմն ներս կ'առնուն — պարաններ կ'քաշեն — կայծերն վեր կ'եննեն:

Ղեկը. — Ի՞նչպէս կ'ուղղուի նաւը — ղեկ — ո՞վ կ'ուղղէ — ղեկավար — եթէ ղեկ չլինէր նաւն ի՞նչպէս պիտի քաշէր:

Նաւը մարքել. — Նաւուն կոմոնը լուալ — ծառայ և կոնիկ պահել — շատ ծանր գործ է նաւաստիինը — պէտք է որ կորովի և յանդուգն լինի:

Նաւաստիին տեսքը

Ձգեստ. — Ի՞նչպէս կ'ձանչնանք նաւաստին երբ ցամա-
քը տեսնենք — իր կապոյտ վարանկէն և պաշտօնէն — իր պղտրիկ
էլիանոցը — վրան ի՞նչ կայ:

Դիմք. — Իր երեսն ի՞նչպէս — խանձ, արեւելի — ին-
չո՞ւ համար այնքան կարմիր է. ի՞նչպէս կ'ըլլէ. — պատճառ:

Դաս. — Նաւաստին իր նաւը կ'սիրէ, և կ'փափաքի նաւ-
արկել խորունկ ծովերու վրայ — ի՞նչչափ բաներ կ'բերէ
մեզի — այդ բաները պիտի ստանայ ի՞նք թէ՛ նաւ ու նաւ-
աստի չլինէր — նաւաստին երբեմն մեծ վառարկէ կ'հանդի-
պի — երբեմն կ'խղճուի: Ե՞րբ նաւ ու նաւազին վրայ կը
մտածենք:

64. ՁԿՆՈՐՍ

Ներածում. — Մարդ մը փողոցը կ'չրջի սապատ մը ձեռ-
քը — անոր մէջ բան մը կայ. կ'ուզէ որ ծախու առնենք —
հանչենք մարդը և նայինք ի՞նչ է — հայրն անոր սապատը
կ'նայի և ճաշի համար կ'գնէ — յո՛ւ — ո՞ւսկից կ'ելնէ ձու-
կը — ո՞վ կ'բռնէ դայն:

Տեսք եւ բնակարան

Տեսք. — Ո՞ւր պէտք է երթալ ձկնորս մը տեսնելու հա-
մար — Զո՞ւգը — այս տեղ կ'ընակի — ինչո՞ւ համար: Ա-
նոր դէմքն ու հագուստը տեսնելով կ'իմանանք թէ ի՞նչ է:
Նա որքան աւելի և քիչ և կ'երևի — դէմքը նաւաստիի դէմ-
քին կ'նմանի — ինչո՞ւ համար: Իր ձեռները Դե՞ռ ու կո՞շ —
իր գործը շատ ծանր է:

Հագուստ. — Ուրիշ մարդերու պէս չհագուիր — մեծ
կոշիկներ կ'դնէ մինչև ծունկը — ինչո՞ւ համար — երբեմն ձկն-

որսը Բողե՛կ է — լայն ու տաքուկ կապայ կ'հագնի — հոգի
ցուրտ է ծովու վրայ, ուր ձկնորսը կ'սլաքաւորի երթալ
— իր էլեւարէլ — մերինին չնմանիր — կտոր մը լաթ կայ որ
ծոծրակին վրայ կախուած է, որ ջուր չմտնէ ներս:

Տնակը. — Ձկնորսին տնակը ծովեզրին մօտ — ինչո՞ւ հա-
մար այն տեղ կ'ընակի — ուրիշ շատ տնակներ կան նոյն տե-
ղը:

Ուռկան եւ կարք. — Տնակին մօտ կ'տեսնենք դէզա-
ղէզ ու լախանջի (միտեա) խեցիներ (ուլտկանջը կ'գործա-
ծուի իւրեւ խայծ) — նոյնպէս խտին վրայ տարածուած
աւելան մը — ասոր գործածութիւնը — տղայ մը նստած
է և կարթերուն խայծ կ'դնէ — որքան ակիւններ կան — ա-
մեն մէկ ասեղին կամ ակիւնին վրայ խայծի կտոր մը կայ:

Նաւակ. — Ծովափին մօտ կայ նաւակ մը: Ձկնորսինն
է — ձկնորսի նաւակ — ունի կայֆէլ մը և մէկ երկու մանր
առաքաւորներ:

Ձկնորսութիւն. — Երբ գիշեր կ'լինի, ձկնորսը կ'ըլլէ նաւ-
ակը ջրին մէջ — ձուկ բռնելու կ'երթայ — ի՞նչ բանով ձուկ
կ'բռնէ — աւելան կամ կարթ և աւելներ — խայծին դործա-
ծութիւնը. ծովուն վրայ կ'նաւարկէ — բոլոր գիշերը գուրս
կ'մնայ. երբեմն աւելի շատ — առտուն տնակը կ'դառնայ
նաւակը ձկնորսով լեցուն — շուկայ կ'զրկէ կամ կտանի ծա-
խելու: Ձկան հատը շուկային մէջ:

Դաս. — Երբեմն հոգի կ'սաստկանայ — խոշոր ալիքներ
նաւակը կ'ալեկոծեն — ձկնորսը մեծ վտանգի մէջ — շատ
ձկնորսներ առն զարձած չեն: Պէտք է մեր աղօթից մէջ
լինել ձկնորսը փոթորկալի ծամանալներ:

65. ԵՐԿԱԾՈՒՂԻ

Ներածում. — Համարողութիւն մը՝ մեր մէկ քանի բան-

րեկումները տեսնելու — ինչ կերպով ընելու է այս ճամբորդութիւնը — երթանք երկաթուղին:

Կայարան

Կայարան. — Ո՞ւսկից կ'երթանք երկաթուղին — նախ կայարանը կ'դիմենք: Ինչ բաղնութիւն կայ — ամենքը կը շատային — մարդիկ կ'դան կայարանը կառքով ու ոտքով: Տամսակ. — Պէտք է նախ տոմսակ առնուլ — անոր համար ստակ վճարել:

Կառքեր. — Կառքերուն ձեւը — ինչէ՞ չինուած են — դռներն և պատուհանները — շատ կառքեր իրարու կցուած են շղթաներով:

Կարգեր. — Բոլոր կառերն նոյն տեսակն են — ամենէն ընտիր կառերն առաջին կարգիներն են, ապա կ'դան երկրորդ կարգիները, ապա երրորդ:

Մեքենայ. — Ինչ բան կ'քաշէ կառերը — մեքենան դրուած է կառերուն զլուխը — զարմանալի աղմուկ մը կը հանէ — ծխանէն մուխ կ'ելնէ — նոյնպէս շղթան կ'ժայթքի:

Ձանգակ. — Ժողովուրդը կ'խանի կառերուն մէջ — քիչ տեսնէն զանգակը կ'զարնուի — մտիկ ըրէ — ինչո՞ւ համար մեքենան աւելի աղմուկ կ'հանէ:

Ձու. — Կառաչարը կ'մեկնի:

Ուղեւորներին

Ուղիք. — Որչափ շուտ կ'շարժին կառերն ուղեւորներն մըրայ — ինչ ահագին դզրդիւն կ'ելնէ — կառերը կ'ցնցին:

Սուղիք. — Հիմակ առելու ձայն մը կ'լսենք — կառաչարն աւելի ծանր կ'շարժի, ապա կ'անկ կ'առնուի կայարանէ մէջ: Այն ատեն ինչ կ'պատահի:

Դադար. — Կան մարդիկ որ դուրս կ'ելնեն կառքերէն — ուրիշներ ներս կ'մտնեն: Հիմակ զանգակ մը կ'հնչէ և իսկոյն կառաչարը կ'մեկնի արագ օրէն:

Ժամանումն. — Կառաչարը կ'հասնի, կ'անկ կ'առնու — մարդ մը կ'զայ և մեր տոմսակները կ'առնու — յետոյ ամեն մարդ կառքերէն դուրս կ'ցատակի, և կ'երթանք մեր քաղաքէն: Մեր ուղեւորութիւնը կ'վերջանայ:

Դաս. — Որչափ զգուշ պէտք է լինիլ երբ կառաչարը կ'մտնենք և դուրս կ'ելնենք: Երբեմն մարդիկ կ'վիրուորուին իրենց անզգութեամբ:

ՅԵ. ՅԱՐԷ ԲԱՆԵՐ

Ներածում. — Պշտի՛ տղայ մը ոտքը ցաւցուց քարի մը զարնելով — սկսաւ զանգատիլ և ըսել թէ քարերը վնասակար բաներ են — իր հայրն ըսաւ որ երբ ծամբայ ենեն պիտի տեսնեն թէ որքան օգտակար են քարերը — և ինչ բաներու կ'դործածուին:

Արտաքին բաներ

Պատեր. — Տուներուն պատերը, նոյնպէս պարտէզներուն չորս կողմը գտնուած պատերը — եկեղեցիները — և յիշատակարանները:

Բարայտուակ. — Փողոցներու սալայատակը քարէ են: Կամուրջ. — Գետերու վրայ շինուած քարէ կամուրջներ:

Մարմար. — Շատ անգամ տղայք քարերով կ'խաղան:

Ներքին բաներ

Կրակարան. — Կրակարանին առջև կան քարեր:

Մանգուդ. — Նոյնպէս քարէ շինուած են ասանդուղն ու սեմերը:

Զարդեր. — Գեղեցիկ ծառերն են ծառերն էր, զոր կը գործածենք, մասամբ գոյնդդոյն քարերէ շինուած են:

Դաս. — Ո՛րչափ հասարակ բան է քարը — և որքան օգտակար:

ԶԱՆԱԶԱՆ ՆԻՒԹԵՐ

67. ՀԱՅԱԳՈՐԾԻ ԽԱՆՈՒԹԸ

Դր. Կ. Կ. — Փուռը — տրապիզին վրայ շարուած հացեր — սեւ սակ տեսակ — հացագործը տրապիզին առջև — իր գոգնոցը:

68. ՄՈՒՃԱԿԱԳՈՐԾԻ ԽԱՆՈՒԹԸ

Պատուհանին մէջ այլ և այլ մուճակներ և կօշիկներ կան. Կեր. — սեղան մը — գլրոց — Թոռներ — մարդիկ անոնց վրայ կ'նստան որ կօշկակարը ոտքի չափն առնու. կաշիէ գոգնոց մը կապած է իր առջևը — Ի՞նչպէս չափ կ'առնու: Գործիններ — հերիւն — կաշապարներ — տեսակ տեսակ գերձաններ — կտրոց:

69. ԱՏԱՂՁԱԳՈՐԾԻ ԿՐՊԱԿԸ

Գր. Զ. — Տախտակ կտրել, տաշել, կտրենքը կցել:

Գր. Զ. — Սեղան — ուրազ (քէտեր) — քերէ կամ հարթիչ — գայլիկոն — թակ — մուրճ — գէր — սողոց — եռանկէւնաշափ — կանգուն — այս բոլորը կան կրպակին մէջ:

Գետինը ծածկուած է տաշեղներով, մանր վայտի կտորներով և սղոցածով — պատին կաթնած են ատաղձներ:

70. ԱՆՈՒՇԱԳՈՐԾԻՆ ԽԱՆՈՒԹԸ

Նկարագրէ անուշագործի մը պատուհանը — զանազան անուշի-

դէններ կ'երևին ապակիին ետևը: Ներս մտիւր — տրապիզին (Թէզկես) վրայ կան կշռորդ ու չափեր — ամեն կողմն մաքուր է — անուշ հոտեր:

Դ. — — Տղայք ստէպ չափէն աւելի անուշեղէն կ'ուտեն. քնատակար:

71. ԶԻՆՈՒՈՐ

Ո՛ւր կ'տեսնենք զինուորներ — Ի՞նչ կ'կրեն — ո՛ւր կ'ընտկին — Ի՞նչ կ'ընեն — ստէպ կ'սպաննուին պատերազմի մէջ — կ'վիրաւորուին: Զօրադուներ — հազարապետն անոր կ'հրամայէ. իր հետն ունի սպաներ — նուագախումբը — իր երաժշտութեամբ կ'աւազադնէ զինուորները: Դրօշակներ:

72. ԹՂԹԱԲԵՐ

Նրբ կ'գայ — ո՛ւսկեց — միշտ շտապի մէջ — Ի՞նչպէս կ'կրէ նստանքը — Ի՞նչ տեսակ լուրեր կ'ըրէ — ընտանեկան, առևտրական, և այլն, և այլն — նամակը ճիշտ տեղը կ'յանձնէ — Ի՞նչպէս կ'հասնի ինչպէս տեղը — հասցէ:

73. ՔԱՐԱԿՈՓ

Քարակոփն ո՛ւր կ'աշխատի — քառակուսի վայր մը — պղտիկ մըձով կամ երկաթով կ'աշխատի — քարերը մանր կ'կոտրէ — գործածութիւն քարի:

74. ՊԱՐՏԷՋ

Բեր. — Բանջարեղէն, պտուղ և ծաղիկներ:

Տե. — Պատ կամ ցանկապատ — բաժանմունք — ճեմելիք — ամու:

Պ. Կ. Կ. — իր գործածած գործիները:

75. ՇՈՒԿԱՅ

Վաճառատեղի — գիրք և տեսք — Ի՞նչ կ'ծախուի — խանութներ — ամբիւր — գնորդ — շատեր ունին ստպատներ իրենց ձեռքը:

Նպարավաճառի կրպակը

Զնամվաճառ

Գրավաճառի կրպակը

Նառավառ

Ոսկերիչի կրպակը

Զիապան

Մրգավաճառի կրպակը

Գեղադործ:

ՏԻՋԻՔԱԿԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

76. ԵՐԿԻՆ

Ներածում. — Ո՛ւր է երկին — մեր գլխուն վրայ —
տան մը ձեղունին պէս:

Ձեռ. — Այնպէս կ'երեւի որ երկրի վրայ բոլորակի կ'իյ-
նայ — թասի մը ներքին ձևն ունի:

Տեսք

Գոյն. — Երբ օդն աղւոր է — երկին կայուն և կապոյ
— երբեմն բոլորովին յստակ — այն ատեն կ'ըսենք թէ եր-
կինքն անմալ է — երբեմն ցիրուցան ճերմակ ամպեր կ'ե-
րևին: Անձրևոտ օդին երկին տխուր ու մութ գոյնով — ամ-
պոտ երկին մութ ամպերով ծածկուած — գրեթէ դեռ ևս
անձրև չվազած:

Երկնի վրայ տեսնուած բաներ

Արեւ. — Յերեկը կ'տեսնենք արև երկնից երեսը — կը
տայ լոյս ու տաքութիւն: Երբեմն արեւը կ'ծածկուի ամպե-
րու ետին:

Ամպեր. — Ամպեր տարբեր մեծութեամբ և գոյնով,
ինչպէս սպիտակ, մաքուր, սև, դեղին կամ կարմիր, արևն ել-
նելուն և մարը մտնելուն:

Ծիրանի գօտի. — Երբեմն կ'երեւի երկնի վրայ գոյն-
զգոյն սիրուն կամար — ծիածան:

Լուսին. — Արեւը մարը կ'մտնէ — գիշերը կ'հասնի —
բոլորովին մութ չէ — ի՞նչ բան լոյս կ'տայ այն ատեն —
լուսին — միշտ լոյս չտար — տարբեր ժամանակի մէջ տար-
բեր ձևեր ունի — նոր լուսին, լեցուն լուսին:

Աստղեր. — Ի՞նչ բան կ'օգնէ լուսնին գիշերը լուսաւո-
րելու: Մանր աստղերը — անհամար — բոլորը պայծառ —
ինչպէս կ'շողան:

Դաս. — Ո՛րքան զեղեցիկ է երկին. ո՞վ չինքզ զայն —
պէտք է յիշել այն Գերագոյն Էական երբ երկինքը կ'նայինք:

77. ԱՐԵՒ

Ներածում. — Լոյս՝ ցերեկը, խաւար՝ գիշերը — ո՞վ կը
տայ լոյսը — Արեւ կ'փայլի պատուհաններուն վրայ — սե-
նեակը կ'լուսաւորէ և կ'զուարթացնէ: Արեւային օրերը կը
սիրենք:

Ճառագայթ

Ճառագայթի ժամանակ. — Ե՛րբ կ'փայլի արեւը — ցե-
րեկը — կ'սկսի աստիճանաբար — կ'մարի փեշերը:

Արեւել. — Արևն առտու կ'ելնէ արևելքէն — երբեմն շատ
կանուխ — ո՛րքան առատ լոյս կ'տայ — ամեն մարդ կրնայ
տեսնել: Երբ արեւը կ'ելնէ, պէտք է որ արթնանք և ֆո-
ֆօ սկսինք:

Արեւմուտ. — Արեւը կ'երևի բոլոր օրը — գիշերը մա-
րը կ'մտնէ — արեւմտեան կողմէն — և ապա մութը կ'սկսի:
Ո՛րքան աղւոր է արևուն մարը մտնելը — փտրժեղի է տես-
նել այդ տեսարանը: Արևուն ճառագայթները մեզ շա-
ւիտէ կ'երջանիկ կ'ընեն — երբեմն չենք կարող տեսնել արևն
— ամպի տակ ծածկուած է:

Տեսք

Ձեռ. — Արևուն ձեւը — կըրր կ'երևի:

Գոյն. — Տղայք կարող են արևուն գոյնը որոշել — դե-
ղին, սպիտակ պէս:

Պայծառութիւն. — Կարող ենք յիտակ տեսնել արեւը — ինչո՞ւ չենք կարող — չառ փայլան ու պայծառ է — այնքան որ մեր աչքը կ'առնու:

Դաս. — Ո՛րքան տխուր է օրն երբ արեւ չկայ — արեւը կ'ընկնէ իտակ — ցորենը կ'հասնանայ արեւուն լոյսէն — դաշտերն ու անտառները փեղցիկ կ'երևին:

78. ՅՈՒՐՏ

Ներածում. — Օգն ի՞նչպէս է այսօր — ցո՛ւրտ թէ տաք, և այլն:

Յուրտին ազդեցութիւնը

Մեր մարմնոյն վրայ. — Յուրտն ի՞նչպէս կ'ազդէ մեր մարմնոյն վրայ — մեր քեփն ու յետքը կ'ապոյտ դոյն կ'առնուն և կ'կարկամին — մեր ոտքը կ'մտնի: Երբեմն փոքր տղայք ցրտէն կ'լան: Եթէ օդը սառնադին է կ'ողորջուք, սուսիւրք կ'զգանք, և մեր ակօսները կ'բաժանին:

Ջրին վրայ. — Երբ սառ օդով դպրոց կ'երթանք, կը տեսնենք որ ջրուղիներն ու պղտիկ լճակները կարծրացած են — սառած են:

Հողին վրայ. — Յուրտը կ'պնդացընէ գետինն ու բուրովին կ'չորցընէ:

Յրտեմ պատասպարութիւն

Տաքութիւն հագուստներ. — Յուրտ օդին մայրն հաստ լաթերով կ'հագուեցընէ իր զաւակները — փերսիկները կամ շաւիղ կ'ծածկէ:

Արագ շարժում. — Մայրն կ'ըսէ անոնց որ աւագ շարժին ու քալեն դպրոց գնալու ժամանակ — ինչո՞ւ համար — շուտ կ'ըսենք — երբեմն կ'վազեն: Երբ դպրոց հասնինք

մեր ձեռքերն իրարու կ'զարնենք ու կ'չիենք — մեր ոտքերով գետինը կ'զարնենք կամ կ'ցատկենք որ պաշտեն:

Մեծ կրակ. — Բայց սրահին կամ սենեկին մէջ վառած կրակն չորս կողմը կ'տաքցընէ — վառարան, կրակարան — դռները կ'դոցեն — քիչ ժամանակէն մեր հանգիստը կ'գտնենք:

Դաս. — Պէտք է դռն լինիլ որ տաք տուն երև տաք ուղեւորներ ունիք: Ամեն տղայք չունին:

79. ԱՄՊԵՐ

Ներածում. — Տղուն ուշադրութիւնը դարձրնել երկինքին որ կ'երևի տան կամ դպրոցին պատուհանէն — նշանակել տալ զանազան երևոյթներ — կապտադոյն մասեր — տարբեր դոյներ ունեցող կտորներ: Ապոյտ երկինքն ուրիշ ինչ բաներով ծածկուած է — ամպեր:

Գոյն եւ տեսք

Գոյն. — Ամպերն ո՞ւր կ'երևին — բոլորը նոյն գոյնը չունին — ոմանք սպիտակ — կամ մաւրաշին — կամ սև անձրևն գալէն առաջ — ստեպ աղւոր և սիրուն երբոր տրեւ մարը կ'մտնէ — ծիւրանեփոյն կամ շիւքոյն:

Ձեռ. — Կարելի՞ է ճշտել ամպերուն յեւ — միշտ փոփոխական — մին երկուքի կ'ըսենք — ուրիշներ իրարու կը միանան: Ամպերը միշտ նոյն փառքիւն չունին — երբեմն՝ ձերմակ քարերու պէս՝ սաղին անդին կ'երևին — կամ ալ խաւերու հօտի պէս — երբեմն կոյտ կոյտ կ'երևին բլուրներու պէս:

Գոց երկինք. — Երբ երկինք ամպերով ծածկուած է արեւուն երեսը կ'զոցեն, և կ'ըսենք երկինքը փոքր է կամ մաքուր:

Անամայ երկին. — Երբ ամայ չկայ, կ'ըսենք երկին ան-
ամայ է:

Շարժում

Հովը կ'շարժե ամպերը. — Մի և նոյն տեղը չեն մնար
ամպերը — երկինքին վրայ կ'շարժին — ինչպէս ծովու վը-
րայ կ'շարժի նաւ մը — հոգը կ'շարժէ նաւն ինչպէս նաւ ամ-
պերը: Երբեմն շատ շուտ կ'սահին ամպերը — և մի քանի
մանր ամպեր կարծես թէ մեծ ամպերէն խոյս կ'տան (զի-
տէ՛ արեւուն վրայ շարժող ամպ մը): Երբեմն շատ ծանր կը
շարժին ամպերը, և ուրիշ ժամանակներ հանդարտ կ'մնան:

30. ԾԻՐԱՆԻ ԳՕՏԻ

Ներածում. — Պատմէ՛ թէ ինչպէս անձրև վաղելէն ե-
տե գունաւոր կամար մը տեսար երկինքը — արեւն որ մեր
և սև ամպերու մէջ կ'փայլի — ինչ գեղեցիկ կամար — իր
անունն — Զէրանի քօթի կամ Զէրան:

Տեսք

Ձեռ. — Գետնէն վեր կ'բարձրանայ կորագիծ կամ կի-
սաչըջան մ'ընելով — կամրջի մը կամարին պէս (սև տախ-
տակին վրայ գծագրէ): Կարծես թէ երկու ծայրերը քեփե-
ն կ'դաշին — Զէրան ամենէն բարձր կողմն է — այնպէս
կ'երևի որ անոր տակէն կրնանք անցնիլ, ինչպէս կ'անցնինք
կամարածև դռնէ մը:

Գոյներ. — Ինչ սիրուն գոյներ կան անոր մէջ — շերտ
շերտ դրուած (ժապաւէնի պէս): Գոյներն իրարու հետ չեն
խառնուիր — հարթը շերտ մը — կաշաշերտ մը — դեղին մը
— Զէրանի մը — Կանաչակի մը — ամեն մէկ շերտ բոլորածև
կ'շարունակուի մէկ ծայրէն մինչև միւս ծայրը:

Ե՞րբ կ'տեսնուի

Անձրեւն առաջ կամ ետք. — Ե՞րբ կ'տեսնենք դեղա-
նի ծիածանը — անձրևի տարափէն առաջ կամ ետք, և երբ
աւել կ'ողայ — երբեմն միայն մաս մը կ'երևի — որ երկար
ժամանակ չտեսնուի: Եթէ քիչ մը ժամանակ դիտենք՝ պիտի
կարծենք թէ աստիճանաբար կ'հալի, մինչև որ բոլորովին
աներևոյթ կ'լինի:

Դաս. — Կարելի է յիշել՝ իրրև հաշտութեան նշան, Ս.
Գրոց ծիածանը, ջրհեղեղէն ետք:

31. ՁՄԵՌ

Ներածում. — Ինչո՞ւ համար հաստ հագուստներ կ'հագ-
նինք թէ տան մէջ և թէ դուրսը — վասն զի ցուրտ է: Օ-
ղը ցուրտ է յիշու:

Դուրսը

Դաշտերու տեսքը. — Այնքան ակորժ ելիչէ ձմեռը ժուռ
դալ դաշտերու մէջ որքան աճաւ: Ինչ տեսք ունին արտ
ու դաշտ ձմեռ ժամանակ — խոտը չըբոսնուի ու խեղճ կ'ե-
րևի — տեղ տեղ՝ հողը բոլորովին մերկ է — դրեթէ բո-
լոր ծաղիկները թառամած են: Ինչ եղան:

Ծառեր. — Ծառերն՝ մշտականաջ տուններէն զատ՝ բո-
լորովին տերեւաթափ մերկ են: Կարող ենք որոշ տեսնել
ամեն մէկ ճիւղ և պղտիկ ոտ մը — բոլոր տերեւներն ըն-
կած են — կարելի է հողին վրայ մէկ քանին կ'երևին:

Խոնար. կամ սառած հող. — Երբեմն՝ շարունակ անձ-
րև գալուն՝ հողը կաշաւ ու թրջած է: Երբեմն կարծիք, և օ-
ղը շատ ցուրտ: Ինչո՞ւ համար հողն այսպէս կ'պնդանայ: Տաք-
նալու համար ինչ կ'ընենք — վազել, ցատկել, և այլն:

Սառույց. — Սաստիկ պաղելով ի՞նչ կ'իլինի ջուրը — «ա-
սայցա՛վ կ'ծածկուի»:

Ձիւն. — Գետինը ձիւնով ծածկուած է — կ'տեսնեմ
որ ճերմակ փեղուքներու պէս վար կ'իջնէ, և կ'դադարի ծա-
ռերու, տէնէրներու վրայ և սաւանի պէս կ'ծածկէ (ծիւ-
նագունտի խաղ):

Կարճ օրեր եւ երկար գիշերներ. — Շատ անգամ եր-
կին մութ և գոց կ'երևի — օրերը կարճ են — ձմեռն՝ երկար
մութ գիշերներ: Գալտերուն վրայ արջառներ չենք տեսներ
— թռչնիկը պատուհաններու մօտ կ'գայ փչուէնք փնտռե-
լու — չենք կարող երկար ժամանակ դուրս մնալ ցուրտին
— ձմեռը տունը խաղալ պէտք է:

Տաճ մէջ

Կրակարան. — Տան մէջ ցուրտ չկայ — ինչո՞ւ համար
կ'տաքնանք — սենեակներու մէջ կրակ կ'վառի — ախոր-
ժելի է կրակին մօտ նստիլ: Դռները փոց են որ հովը ներս
չփչէ — պարտաւորութիւնը ծածկուած են վարագոյրներով —
փեղկէն՝ ամուր կ'գոցնէ գիշերը: Ճրագը կամ կանթեղը կը
վառի — ամեն բան տաքուի ու հանգիստ է ներսը — փո-
թորիկը կամ ցուրտը մեզի չփնտսեր — մեր փոթը չէ թէ
դուրսը մութ է գիշերը: Սենեկին մէջ կ'խաղանք, կամ մեր
մօրը մօտ կ'նստինք՝ երբ մեզի պատմութիւն մը կ'պատմէ:

Դաս. — Ամեն մարդ այսպէս հանգիստ չապրիր տան
մէջ — շատ մարդիկ ստիպուած են դուրսը ցուրտին և մու-
թին մնալ:

82. Հով

Ներածում. — Հանգիստ նստիլ կրտկին մօտ — ծխա-
նի մէջէն դարմանալի սուր ձայն մը կ'լսուի — ի՞նչ է — կը
սուլեն: Կամ ամառը ման գալու ատեն կ'տեսնենք որ ծա-

ռերն ու տերևները կ'շարժին — ո՞վ կ'շարժէ զանոնք — հովը:
Հովը ջտեսնուիր. — Կարելի՞ է տեսնել հովը — ծա-
ռերուն շարժումն կ'տեսնենք — բայց զանոնք շարժողը չենք
տեսներ:

Կ'գգանք. — Երբ հովը փչէ ինչպէս կ'իմանանք — հո-
վին ազդեցութիւնը կ'զգանք — նայէ ինչպէս կ'ուռին մեր
հաղուստները — ինչպէս մեր երեսին կ'զարնէ հովը:

Լսե՛՛ ձայնը. — Ծխանին մէջ ձայն հանելը կրնանք լսել
— նոյնպէս փողոցին մէջ — ծառերուն վրայ — երբեմն կը
սուլէ Բաւալիէն ծախն:

Ուժգին հով. — Երբեմն հովը սաստիկ կ'փչէ — կարծես
թէ մեզ վեր պիտի հանէ — գլխարկը կ'թօի — հագիւ կա-
րող ենք չիտակ ու հանգարտ կենալ — այս է փոխաբերի մը:

Հանդարտութիւն. — Երբ հով չկայ կ'ըսենք որ օդն հաւ-
րար է: Հովը ցորոք է ձմեռը, և դժբախտ՝ ամառը:

Ի՞նչ կ'ընէ. — Ծառերն ու խոտերը կ'շարժէ — տերե-
ւներուն մէջ սօսփան կ'հանէ — ամպերն երկինքի վրայ և նաւ-
ուն առագաստները ծովու վրայ կ'մղէ — երբեմն աղօրի մը
կ'դարձնէ — նոյնպէս տղոց Բո-ո-ջիւնբը վեր կ'հանէ կը
թռցնէ: Հովը մեր հաղուստները՝ երբ թաց են, կ'չորցը-
նէ — նոյնպէս հողն՝ երբ անձրեւէն թրջած է — և կ'օդնէ
որ ցրէնը հասուննայ:

83. ՀՈՂՄՈՒՏ ՕՐ ՄԸ

Ներածում. — Այսօր ի՞նչ տեսակ օդ է — նայէ թէ ծա-
ռերուն տերևները կ'շարժին — ո՞վ կ'շարժէ — հովը — այս-
օր շատ թէ քիչ հով կայ: Երբ շատ է հովը՝ կ'ըսենք. Այս-
օր հողմոք օր մ'է:

Ձայն. — Երբ տան մէջ ենք՝ ինչպէս կ'հասկընանք որ
օդն հողմուտ է — ինչէ՞ն կ'իմանանք — հովին ձայնէն: Հո-

վը կ'ստանէ ծխանին վրայ — կ'ստանէ տան չորս դին — կ'բա-
բախէ պարտահանը — կ'ստանէ քանակին ծակէն — տանիքին վը-
րայ — երբեմն դժուարաւ իրարու խօսք կ'լսենք:

Ի՞նչ կ'ընէ հովը

Մարդկան. — Անախորժ է հողմուտ օդով դուրսը պար-
տիւ — կարելի չէ հանգիստ քալել — ինչո՞ւ համար — հ-
ձը փշ կ'հրէ դէս ու դէն — երբեմն հազիւ կարող ենք քա-
լել — եթէ դիմացէն փչէ ետ կ'տանի մեզ — մեր կունա-
կը հովին կ'դարձնենք — մեր ուղածէն աւելի չուտ փաշէ-
լս — կ'ստիպէ մեզ — երբեմն մեզ վար անկէ մը կ'նետէ —
մեր երեսին փռին կ'զարնէ — մեր վրայէն բան կ'առնէ կը
տանի — փեղոյր մը — թաշկինակ մը (հովին ուժ գնուածիւ-
նը բացատրող պատմութիւն մը):

Տուներու. — Փողոցը շրջիւ վտանգաւոր է հողմուտ օր
մը: Հովը տանիքէն բաներ վար կ'նետէ, աղիւս — կ'ընդ-
— երբեմն ծխանին կապարը — պատի ու ծեփի կտորներ վար
կ'իյնան — պատուհան մը կ'խորտակէ — տունը փշով կը
լեցընէ:

Գիւղը. — Դաշտերու վրայ կ'սուրայ — հասկերն իրա-
րու կ'անցընէ — ծառերը կ'ծախէ — երբեմն փշով մը կ'կոտ-
րի — տերևները կ'խլէ և չորս կողմը կ'տարածէ: Թռչնիկ-
ներն այնպէս կ'չարժէ որ չկորսուելու համար ոտներուն կը
կռուին իրենց մանր ոտքերով: Դիտէ՛ դաշտին վրայ կովե-
րը — իրենց կռնակը կ'դարձնեն հովին ու հանդարտ կը
կենան:

Ծովուն վրայ. — Ջրերուն վրայ հովը կ'սուրայ — ա-
ւելիքը կ'բարձրացընէ և ծառերուն դէմ կ'ընէ — փրփուր-
ներ կ'հանէ բոլոր ծովուն վրայ: Նաւուն առաքապանքը կը
լեցընէ, և նաւերն արագօրէն կ'մղէ ծովուն վրայ:

Ն Ի Ի Թ Ե Ր

34. ԼՈՒՍԻՆ

Ե՞րբ կ'տեսնուի — գիշերը: Չէ — մահիկ, նոր, լրուն լուսին: Գոյն
— գրեթէ ճերմակ: Լուսնի բիծերն՝ դեմքի նման: Ե՛րբ մոտեցի:

35. ԱՌԱՒՈՏ

Օրուն արաջին մասն — երկար կամ կարճ՝ մեր կամքին համե-
մատ — անգործ և գործունեայ մարդը — ի՞նչ կ'ընէք առաւօտուն:
Դուրսն ամեն բան թարմ ու զով է — թռչուններ ու անասուններ
կ'արթնան — կան որ քնանալու կ'երթան:

36. ՕՐ ՄԸ

Ե՞րբ կ'սկսի և կ'լրանայ — առաւօտ, կէսօր, իրիկուն — օրուն
երկարութիւնը — ժողովուրդն ամեն օր կ'աշխատի — տղայք դպրոց
կ'երթան:

Գիւղ. — Ի՞նչպէս սկսիլ ու լրնցընել պէտք է օրը:

37. ՁԻՒՆ

Ե՞րբ կ'երևի — ձմեռը — գոյն և տեղը — մեծ ու պզտիկ ձևան գնտակ-
ներ — տաքէն կ'հալի — փափուկ ու թեթեւ հովէն կ'չարժի — ծանր
ու լռին կ'ենէ ամպերէն:

38. ՅՕՂ

Ե՞րբ և ո՞ւր կ'տեսնուի — առաւօտ կ'երևի ցօղը — խոտին վը-
րայ — թուփերու — ծառերու վրայ — կ'թրջէ տունկերը — ցօղի
կայլակներ տերևներուն ծայրն և ծաղիկներու բաժակին մէջ: Օգու-
տը — գիշերայն ցօղ կ'ենէ — սառած ցօղ — եղեամ:

39. ԳԱՐՈՒՆ

Ախորժելի ժամանակ — արեն աւելի ջերմութիւն ունի — օրերն

աւելի երկար են — բողբոջներ ու տերեւներ կ'երևին — ծաղիկները կ'ծլին — թռչունները կ'երգեն և իրենց բոյները կ'շինեն — գառնուկները կ'վազվզեն դաշտերուս մէջ — երկրագործն ու պարտիզպանն կը ցանեն :

90. ՄՇՈՒՇ

Թանձր ու ճերմակ — շատ բաներ կ'ծածկէ մեր աչքէն — հովք դայն կ'քշէ հեռու — ստէպ կ'տեսնուի ձմեռը — աւելի յաճախ գետերու և լճակներու մօտ — երբեմն բլրի մը կատարը — վտանգաւոր է բլուրներու և ծովու վրայ :

91. ՄԱՐԸ ՄՏՆՈՂ ԱՐԵՒ

Արևը մարը կ'մտնէ երեկոյին — արևմտեան կողմը — վար կ'իջնէ երկնից երեսէն — երկրին մօտ — արևմուտին աւելի մեծ և նուազ պայծառ կ'երևի : Երկնից բոլորտիքն ու ամպերը գեղեցիկ գոյներով կը փայլին — արևը մտնելէն ետև՝ դոյները քիչ քիչ կ'նուազին, և մութը կ'սկսի :

92. ԱՐԵՒԱՅԻՆ ՕՐ

Ախորժելի և զուարթ — ամեն բան պայծառ կ'ցուցնէ — ջրի վրայ լոյսեր — ծառերու մէջ նշոյլներ — երկին գրեթէ յստակ, անամպ — դուրսը շատ տաք — մարդիկ ծանր ծանր կ'շարժին — խաշինք կ'կենան կամ կ'երկնան ծառերու ստուերին տակ կէսօրին — հունտերն ու պտուղները կ'հասունցընէ :

Երեկոյ	Ամառ	Երկինքէն ի՞նչ կ'վազի
Գիշեր	Անձրևոտ օր	Երկինքն ի՞նչ կ'տեսնուի
Աստղեր	Տարափէ ետք	Ամպոտ օր
Անձրև	Շշուռ	Զինոտ օր :

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՍՏԻՃԱՆ

ՀԱՍԱՐԱԿ ԻՐԵՐ

93. ՓՈՂՈՑ

Ներածում. — Երբոր տաւնը հանդարտ նստած ենք՝ երբեմն յանկարծ ձայն մը կ'լսենք դրսէն — որք կ'երնենք և պատուհանը կ'վազենք նայելու համար թէ ինչ է — ո՞ւր կը նայինք պատուհանէն — փողոցը :

Մասեր եւ տեսք

Լըիլ. — Պարտաւոր ենք ամեն օր փողոցը քալել — երբ Դրոյց գանք և երբ Դռնն երթանք : Փողոցին այն մասն ուրու վրայ կ'քալենք — Լըիլ — ո՞ւր է — փողոցին ամեն մէկ կողմը, պատին կից, տուններուն առջև :

Քարի տեսակ. — Լրիկը շինուած է լայն, Դռնի, շիւթի քարերէ — իրարու մօտ զետեղուած — ինչո՞ւ — հանգիստ քալելու համար : Ի՞նչ է քարին տեսակը — մարդիկ շատ կը քալեն անոր վրայ — միթէ կաւիճը կրնա՞յ ծառայել :

Պատեց դար ի վար. — Լրիկը պատէն դար ի վար կը ծռի մինչև Լըռնէ կամ Լըռնը — ինչո՞ւ — որպէս զի Լըռնը քարերուն վրայ չմնայ (նոյն պատճառաւ տուններուն յարկերը զառ ի վար են) :

Զրուդի. — Լրիկին ծայրը գտնուած գողաւոր տեղը Լըռնէն է, ուսկից ջուրը կ'հոսի : Երբ անձրև գայ կ'տեսնենք ջուրն որ ուժգին կ'վազի, մինչև որ կասկարայն կ'հասնի և ապա կ'թափի կողուղին — ինչո՞ւ համար աւելի լաւ է որ կողուղին գետինն տակն լինի — մարբութեան համար :

Կառուողի. — Ջրուղիէն անդին է կառուողին: Այս աւելի բարձր է Բեջեղէն — դէպի Ջրուղին կ'ծուի ամեն մէկ կողմէն — ինչո՞ւ — քարերն աւելի խիտ են քան թէ անոնք որ սալայատակի համար կ'գործածուին, բայց պէտք է շատ անգամ նորոգել — ինչո՞ւ:

Մայրաղին. — Շատ անգամ փողոցները կ'դոցեն, վասն զի նորուց շինելու համար չեն թողուր որ մարդ անցնի — փողոցները գոցողները կ'կոչուին Գոցաշէն:

Քառուղի. — Երբ չորս փողոցներու բերանները կ'գանձը կ'հասնինք տեղ մը, ինչ կ'կոչուի — Գոցաշէն:

94. ՀԱՅԼԻ

Ներածում. — Օր մը սեղանի առջև նստած էի — աւոր վրայ բան մը կար — անոր մէջ նայեցայ — դէմք մ'երեցաւ աչքիս — որո՞ւ դէմքը կրնար լինիլ — ինչ էր այդ բանը — հայելի մը:

Մասեր եւ տեսք

Հայի. — Ապակիէ շինուած է հային՝ պատուհանին պէս: Շրջանակ. — Անոր բոլորտիքը գտնուած չրջանակը փայտէ է — պատկերի շրջանակին պէս: Փայտին գոյնը — ինչպէս պայծառ, յղկուն է: Ետեի կողմի փայտն ինչպէս է — ոչ այնքան աղւոր:

Տարբերութիւն հայի եւ հաւարակ ապակիի մէջ. — Բաղդատել երկու կտոր ապակի իրարու հետ — տարբերութիւնը — կարելի է տեսնել ապակիին երկու կողմն — ինչ կայ երկու կողմն — ինչ որ հայիին Բէկ կոչու կայ:

Յոլացուցիչ. — Բան մը բռնէ՛ հայիին առջև — անոր նկարը կ'տեսնենք մէջը, որքան ժամանակ որ այդպէս բռնած կենանք — կ'տեսնենք մեր դէմքին նկարը — (նոյնը կ'տեսնուի, թէև ոչ այնքան պայծառ՝ Զէն մէջ — արծաթէ — ու

Կէն — արծաթէ մէջ — այս յատկութեան անունը, Գոլացուցիչ: Արծաթի դրուագ. — Պատկերն ինչպէս յառաջ կ'գայ. հայիին Գոլացուցիչ արծաթէ Գոլացուցիչ — անդիկ: Յոլաց տուր հայիին կտոր մը ետեի գրուագով — Գոլաց հասարակ ապակի: Շուտով կ'զնջուի. — Ինչպէս այս բանիս առաջն առնուլ, որպէս զի պարզ ապակի չգառնայ. բոլորտիքը չըջանակ և ետեի կողմը տախտակ դնելով:

Հայիի տեսակներ

Տարբեր մեծութիւն. — Բոլորն ալ նոյն մեծութիւնն ունեն չունին — ոմանք շատ լայն են — ամբողջ մարմինն աւնոնց մէջ կ'տեսնուի ձևով երկայն — ոմանք ստէպ կլու կամ Գոլաց, փոքր:

Ուր կ'դրուին. — Ուր կ'դնենք հայիները — մեր նկարները. ինչո՞ւ — երբեմն մեր սենեակները — պատին վրայ կ'կախենք պատկերի պէս — կամ կրակարանին վրայ: Լոյսի առջև որպէս զի աւելի պայծառ երևի:

Գործածութիւն. — Հային ցոյց կ'տայ մեզի թէ արդեօք մեր դէմքը Գոլաց է — մեր մազերն և հագուստը վայելուչ են:

Դաս. — Պէտք է գործածել հային միայն հասկընալու համար թէ մաքրուր է մեր վրան գլուխը:

95. ՄԵԾ ԺԱՄԱՑՈՅՑ

Ներածում. — Հարցո՞ւր տղոց թէ ինչպէս կ'հասկընան դպրոց դալու և տուն երթալու ժամանակը — Ժամացոյցն կ'նային: Ժամերը ցոյց տուող մասերը — պատկերը:

Ժամացոյցին դրսի կողմը

Շրջանակ. — Պատկերը կ'կոչուի չրջանակ — անոր ձևն

ու տեսքը — Բարեբաշի — անոր շուրջը նշանակուած են թա-
ւերն ու վարկեանները:

Ասեղներ. — Նրջանակին բոլորտիքը դարձող երկու
պղնձէ ձողիկները կ'կոչուին առնէր: Ասոնց իրարմէ տար-
բերութիւնը — երկարը վարկեանէ առնէ է — կարճը՝ թա-
ռնէ: Ամեն մէկուն գործը — տարբեր շարժումը:

Ծակեր. — երկու մանր ծակեր — ասոնց գործածութիւ-
նը:

Ժամեր ու վայրկեաններ. — Ժամերը ցուցնող գիրե-
րը — սե նշաններն վայրկեանները կ'ցուցնեն: Մասնաւոր
ժամերու նշաններն որ դրուած են — ինչպէս 12, 6:

Ժամացոյցին ներսի կողմը

Անուակներ եւ ձօճանակ. — Ասեղներն ինչպէս կ'շար-
ժին — ներքին առնալներն և ճշտելը: Այդ ինչպէս մէկ կող-
մէ միւս կողմը կ'օրորի, բնաւ չկենալով — ամեն անգամ
որ կ'շարժի ժամացոյցը թիւ կ'ընէ:

Կղիտք. — Կշիռները — երկու հոգ — մէկ մի կողմը —
ինչպէս վեր կ'բաշուին — Բաշիւմ մը, որ կ'դրուին չըջա-
նակին մանր ծակերուն վրայ: Քանի՞ անգամ ընելու է այս
գործողութիւնը: Յետոյ կշիռները նորէն ծանր ծանր վար
կ'իջնեն:

Հնգակ եւ մուրճ. — Պէտք է որ ժամացոյցին երեսը նա-
յիւնք ժամանակը գիտնալու համար, բայց երբեմն առանց
նայելու կ'իմանանք — ինչպէս, կ'ընէ ժամը — ժամանա-
կը կ'իմանանք զարկերը հաշիւով: Հնչակն և անոր վրայ դար-
նող մուրճը ձայնը կ'հանէ, որ դպրոցի պանդակի ձայնին
չմանիր (բացատրէ այս՝ բաժակի մը զարկով և թող տղայք
համրեն զարկերը): Կան ժամացոյցներ որ մեծ հնչակներ
ունին, որ բարձր ձայն կ'հանեն, ինչպէս եկեղեցիին կողմ
դպրոցին մեծ ժամացոյցը:

Դաս. — Ժամանակը բնաւ դադար չունի: Պէտք չէ վառ-
նել զայն:

98. ԿԻՏՈՍԿԻ

Ներածում. — Մանր պատմութեամբ մ'սկսիլ, որու մէջ
ցոյց տալ կիտոսկրի գործածութիւնը — ինչպէս հանդեր-
ձի մը կարկամիլը:

Կիրառութիւն եւ յատկութիւններ

Կիրառութիւն. — Կիտոսկրը կ'գործածուի հանդերձնե-
րու, հոշանդներու, չիւններու համար, և այլն: Հովանոցին ու
մասն կիտոսկրով շինուած է — ձգուկները — ինչո՞ւ հա-
մար — փայտով կարելի չէ՞ շինել: Ստէպ պողովատ կ'գործ-
ածուի — ինչո՞ւ:

Գոյն. — Սե կամ Դեղին — երբեմն գրեթէ ճերմակ:
Կարծր ու կաշի. — Շոշափէ կիտոսկրը — կարծր է նոյն-
պէս կաշի:

Տակուն եւ տեղ. — Փորձէ՛ կոտրելու զայն — կարե-
ւի չէ գիւրաւ կոտրել, եթէ զայն ուրրենք անգամ — այս-
պէս զօրաւոր և սերտ է:

Առձիգ. — Հազիւ կ'կոտրի — միթէ կ'ծռի — թէ ա-
ռաջ և թէ ետև, բայց ծռած չմնար — իր առաջին ձևը կ'առ-
նու — առնէ: Սպունկը, պողպատն և խէժը նոյնպէս են:
Ինչպէս կիտոսկրն առձգական և զօրաւոր լինելով օգտա-
կար կ'դառնայ:

Թելուտ. — Կիտոսկրին թելուտ հիսուածքը: Թող ա-
շակերտներն կիտոսկրէն մէկ քանի թելեր զատեն — ամեն
մէկ թել կ'կոչուի Դանթիլ — այսպիսի նիւթեր թելուտ կ'ը-
սուին — անուանէ մէկ քանի հատ — կանեփի ցօղունը —
եղէգի բուռը: Քանի որ թելուտ է, կրնայ տեսակ մը զգեստ
շինելու ծառայել:

Ո՛ւսկից կ'ելնէ

Կիտին բերնէն . — Ո՛ւր կ'դռնուի կիտուկը — հասարակ կէտէ մէջ — ասոր համար կ'ըսուի կիտուկը . բայց կիտին մարմնէն ոսկը չէ : Կիտին բերնէն կ'հանուի, որու մէջ ոսկը կ'ծառայէ իբրեւ պրկիչ կերակուրին համար :

97. ՕՃԱՌ

Ներածում . — Դասն սկսիլ ցոյց տալով տղայքն որ պարտիզի աղբիւրին ջրով կ'լուացուին — կարող են ջրով բուրովին մաքրել իրենց երեսն ու ձեռքը — ո՛չ . վասն զի օճառ կամ օսպոն չունին :

Գործածութիւն

Մարմին, հանդերձեղէն եւ տուն մաքրել . — Օճառ կը գործածենք մեր մարմնը, մեր ձեռակէղէնը և մեր զանազան անօթները մաքրելու — ինչո՞ւ համար և ի՞նչպէս կ'գործածուի : Ուրիշ նիւթեր անուանէ՞ որ կ'մաքրեն — քնիւղ (փօղաս), շինն (սօտա), ասաղ, և այլն :

Յատկութիւններ

Գոյն . — Տարբեր գոյն օճառներ — դեղին — սպիտակ — բաց ռուս — երբեմն վարդափայլ, և այլն :

Լուծանելի . — Ի՞նչ կ'լինի օճառն երբ ջրով շփենք — կ'լուծուի — լուծանելի : Այսպէս է շաւարը, աղը, և այլն :

Ձուրք կ'մերմկի . — Ձուրն օճառով կ'փոխուի՞ — այո՛, անոր տեսքը կ'փոխէ, ձեւա՛յ, կա՛նչ քննէ՛ կ'ապ : Ձեռ կարող տեսնել այն ջրին մէջէն որ ունի լուծուած սապոն :

Օճառուտ . — Երբ սապոնը թրջի ի՞նչ կ'դառնայ . ի՞նչ կ'գլխա երբ շոշափես : Մատերը կ'սահին վրան — իսկ երբ չորնայ՝ կ'փակչին — օճառուտ բառը մեկնել :

Դաս . — Սապոնը շատ օգտակար է — ամեն մարդ պարտաւոր է գործածել, որպէս զի մաքրուի :

ԱՌԱՐԿԱՅԻ

98. ՄԵՆԱԿ

Գոյն — գորշագոյն . բեռնի ձեռով : Մասեր — կոկոն, բաժակ ցօղուն : Ձոր տերեւ — տունկի մը՝ մշտադալար դափնիի նման բոց բույս : Հոտը — զորաւոր, համեմուտ, ակործելի : Համբ — տաք, կծու : Գործածութիւնը — անուշեղէն, անուր համեմել — դեղ :

99. ԶՈՒՐ

Գոյն չունի, համ կամ հոտ — յստակ և թափանցիկ — լոյսը կը բեկբե՛լի անոր մէջ — առողջարար և մաքրիչ — կերակուրի — լուացքի — խմելու կ'գործածուի — հոգը կ'կակցէ — կ'արգասաւորէ :

100. ԿԱԻԻՃ

Ճերմակ գոյն — թոյլ — կակուղ, փշրելի — կարելի է քերթել ըրունքով — հաստատուն, պինդ : Ցաւութեամբ կիր կ'դառնայ — ձերմկելու համար կ'գործածուի, նոյնպէս զրելու և դժագրելու համար : Իբրեւ դեղ — կաւիճի խառնուրդ : Փոսերէ կ'հանուի — հանք, կաւիճէ սեպեր ու ժայռեր :

101. ԹՈՒՂԹ

Ձանազան գոյներ — ոդորկ, փայլուն, պինդ, դիւրաթեք — երբ ծալլուի՝ ի՛րան նշան կ'մնայ — կ'ծռնէ — դիւրաւ կ'խզուի — շատ դիւրալաւ : Թրթի այլ և այլ տեսակներ — կտաւի և բամբակէ քրջերէ կ'շինուին : Գործածութիւն — դասեր և նամակներ կ'գրեն, և այլն :

102. ԱՂ

Կարժր, սպիտակ, փայլուն և շողուն — մանր հատիկներէ կ'բաղ-

կանայ — լուծելի — ազային զօրաւոր համ ունի: Տեսակներ — հան-
քային աղ, — — —, ծովային աղ: Գործածութիւն — կերակուրներն
անով կ'համեմեն — միսը կ'պահպանեն: Կենաց և առողջութեան պի-
տանի է աղը:

105. ԿԱՇԻ

Դիւրութեք, թեթեւ, պինդ, տեւական, ջրալիւն: Գործածութիւն
մոռածակներու, ձեռնոցներու, թամբերու, կազմի, գիրքերու համար,
և այլն: Կ'շինուի զանազան կենդանիներու մերթով՝ կաղնիի փոշիի
միջոցաւ աղաղելով:

104. ԿԱՐԱՅ

Կեղնագոյն — համեղ — փափուկ, անդարար: Զերմութենէ կը
հալի — ցրտէն կ'պնդանայ: Գործածութիւն — կերակուրի մէջ —
կաթով կ'շինուի, և այլն:

105. ԹԵՅ

Գոյն. — Գրեթէ սև. չոր ու դիւրաբեկ: Ախորժելի հոտ մ'ու-
նի — կ'փոխուի ջրի մէջ — տերեւներ ատամնաձև, Զինաստանի և ճա-
բոնի բերք:

106. ԾԾՄԲԱՌ

Նկարագրել տուիք. վառիկ կամ ծծմբաւ — փայտիկներ — որոց
ծայրը ծծումբով պատած է: Փոսփորը կրակ կ'առնու օդին մէջ —
վրան խեղճով ծածկուած է: Ծծմբաւն ի՞նչպէս կ'վառեն, ի՞նչ բանի
վրայ կ'քսեն: Անախորժ հոտը. — դաս — ծծմբաւի դիւրութիւնը:

107. ՅԱՐԴԷ ԳԼԽԱՐԿ ՄԸ

Մասերը — պսակն, եզրը, շերտը և զարդը — տարրեր ձեռով
դիւրաբեկ — նիւթեր — յարդէ հիւսուածք. ի՞նչպէս միացած են
դիւրաբեկ շինելու: Յարդէ դիւրաբեկ շինող — յարդահիւս. ցորենի
յարդ:

108. ԿՇԻՌ

Գործածութիւն. մասերը — նժար, շղթայ կամ օղակներ, լուծ,
շափ, լեզուակ — ամեն մէկ մասին պաշտօնը — նիւթերը: Տարբեր
կշիռներ — մեծ ու պոկիկ. Զանազան բաներ կշռելու — ալիւր,
բրինձ, պտուղ, և այլն:

Կենաման	Բեթակ	Ապակի	Մեյան	Փետուր
Դեղձան	Խաչվէ	Կաթ	Հաց	Ծծուկ թուղթ
Զմեւին	Շերշ	Սպունակ	Օթոց	Երկաթ
Քարեւշ	Սունկ	Մէղր	Պանիր	Փայտ:

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

109. ՌԻՂՏ

Ներածում. — Նկարագրել ուղտին բնիկ երկիրը — ընդ-
արձակ, անհետանապատներ, աւազուտ և քարուտ — աւա-
զը փափուկ ու բարակ — անդ չկան տուններ — կարելի չէ
երկար ճամբորդութիւն ընել անապատին մէջ՝ առանց սաս-
տիկ նեղութիւն և յոգնութիւն կրելու — բայց անապա-
տի ժողովուրդն ստիպուած է այդ աւազուտ հողերէն անց-
նիլ և տեղէ տեղ ուղևորիլ — այս ուղևորութեան համար
կենդանի մը պէտք է — — —:

Բարք

Ուղտը ջիւրի սաւաղին մէջ. — Կարող է փափուկ ա-
պին վրայ քալել առանց յոգնելու, վասն զի իր ոտքն ա-
նոր մէջ չխորի:

Զրի պիտոք ունի. — Կարող է նաեւ երկար ճամբայ ը-
նել առանց քաւառաւ — ինչո՞ւ համար այս յատկութիւնը
կարեւոր է ուղտին օգտակարութեան համար — Զբէ նուա-
ղութիւնը — ճամբորդները միասին ջուր կ'տանին իրենց հա-
մար, այլ ոչ ուղտին համար — շատ կ'խմէ այն երբ ջուր գտնէ:
Համբերող. — Ուղտն ինչպէս համբերութեամբ կ'քա-
լէ բոլոր օրն ծանր բեռ կրելով:

Մուկ կ'ցոյթ որ բեռնաւորեմ, և այլն. — Մուկ կը

չորքէ որ բեռն իջեցընեն — կամ հեծնողն Զորքէ կամ իջնէ:

Կերակուրի տեսակը. — Երբ գիշերն ուղտնարձակ ձգեն ի՞նչ կ'փնտռէ — անանդ — անապատին մէջ ի՞նչ տեսակ անունը կ'գտնուի — աւաղին մէջ կանաչ, աղուր խոտ չորուսիր — այլ քիչ մը փշուտ Բէթէ, ինչպէս մորենի, տատասկ և չոր, անպիտան խոտեր: Ուղտն այս խոտերով գոհ կ'լինի: Միթէ ձին կամ էջը պիտի լինէր:

Հողիմ վրայ կ'նստցնի. — Չունի օթեան որ գիշերը պատսպարուի — վրաններուն մօտ կ'պառկի:

Երբ առաւօտ ուղտապանը զայն կոչէ, կ'գայ և ծունկ կ'չորքէ որ բեռը կ'ունակը դնեն: Ինչո՞ւ համար ծունկ չորքէ լու պէտք ունի:

Կազմ

Հասակ. — Աւելի խոշոր քան չին — եօթնէն մինչև ութ տարեք:

Սաղատ. — Տղայք ի՞նչպէս կ'ձանչեն ուղտը — սաղատ. — Երբ գէր է ուղտը, սաղատը մեծ — երբ պզտիկ, նիւ հար: Սաղատը ճարպի կոյտ մ'է որ ուղտին մարմինը կ'սնուցանէ երբ այն քիչ ուտելիք կ'գտնէ՝ իր երկարատև ու տաժանելի ուղեորութեան ժամանակ:

Ձեռ. — Իր մարմնոյն ձեռ — նման կամարի:

Ծածկոյթ. — Թանձր արեւով ծածկուած — ինչո՞ւ բուրդ չէ:

Սրունք. — Երկար և բարակ սրունք — ինչպէս են չին ան ու այծեփն:

Ոտք. — Չայն չհաներ երբ քալէ — կ'աւաղ տաք (կ'լենք ձիուն քալուածն — այլ ոչ կատուինը): Ձին ու կովը պիտի խրէին — ուղտը չխրի — ի՞նչ արգելք կայ — կակուղ, լայն ոտքն յարմար է կակուղ, տաք, չոր աւաղի վրայ քալելու:

Վիզ. — Ի՞նչ կերպ զիւ ունի — երկար և քարակ, որպէս զի գլուխը գետինը ծռէ ուտելիքի և ջրի համար:

Գլուխ. — Գլուխը փոքր — ականջները փոքր:

Ռնգունք. — Ռնգունք — կարող է գոցել — ինչո՞ւ համար — որպէս զի աւաղի հոսանքը ներս չմտնէ: Հոտառու թիւնը փոքր — կարող է շատ հեռուէն ջրի հոտն առնուլ, և այսպէս շատ անգամ իր տիրոջ կեանքը կ'ազատէ:

Գործածութիւն

Բեռնակիր կենդանի. — Արաքցին կ'հեծնէ ուղտին վրայ, և անով բեռ կ'էրէ (ձիուն պէս):

Կաք եւ միս. — Ուղտին կաթն կ'գործածէ իրրեւ անունը նոյնպէս փշը (կովու միսին պէս):

Ստեւեմ հագուստ. — Ստեւ կ'գործածէ ասուի շինելու՝ զգեստի և վրանի համար (ոչխարը):

Մորթ. — Կաշին թամբի դօտի, աման, և այլն լինելու:

110. ԱՌԻԻՄ

Ներածում. — Նկարագրէ երկիրն ուր սովորաբար առիւծը կ'գտնուի: Քարուտ, առապար դաշտեր, որոց վրայ ծածկուած են թփերու անտառներ: Մօտերը տուն չկայ — միայն որսալու համար կ'երթան հոն մարդիկ — ի՞նչ բան — այսպիսի տեղեր կ'ընակի ու ժեղ և վայրագ կենդանի մը — միւս կենդանիներն անորմէ կ'երկնջին — Առիւծը:

Բարք

Մսակեր. — Ինչո՞ւ համար միւս կենդանիներն անորմէ կ'վախնան — վտանգի զանոնք կ'հեշտաթէ:

Կ'գիշատէ եղջերու, ցուլ. — Ի՞նչ տեսակ կենդանիներ կ'որսայ — եղջերու և ուրիշ անասուններ: Երբեմն կ'յարձա-

կի ռջխարի և կովերու վրայ (պատմութիւն մը) : Կարող է առնուլ տանիլ կով մը — ո՞րքան աճեղ կրնայ լինիլ :

Իր որսիմ վրայ կ'ոստնոս. — Եղջերուն արագ կ'վազէ — առիւծը չէ կարող այնքան շուտ վազել. ի՞նչպէս կ'բռնէ իր որսը — կ'դարանի մինչև որ անասուններն իրեն մօտենան — ասպա կ'ոստնու անոնց վրայ — կ'բռնէ զանոնք բեր. նոյն և իր առջևի ճանկերովը (կատուն նոյնը կ'ընէ) :

Զրի մօտ. — Առիւծին թագաւոր վայրը — զետակի կամ առուակի մօտ է — ինչո՞ւ — արեւն ելնելու և մարը մոտենալուն կենդանիները ջուր խմելու կ'դան :

Կ'բախտի գիշերը. — Նոյնպէս քէշէն որս կ'փնտռէ — կարող է մութին տեսնել — (իր աչքերը կատուի նման) :

Մոնջել. — Մարդիկ ստէպ կ'ընեն անոր մօտը — խիստ բարձր ու սոսկալի — որոտումի նման :

Յերեկը կ'քնանայ. — Ի՞րը կ'քնանայ առիւծը — ջերեւէ :

Որջ. — Իր բնական տեղը կ'կոչուի որջ կամ Դադար — երբեմն անտառակի մը մէջ երբեմն քարայրի մը մէջ :

Կազմ

Հասակ. — Գրեթէ երեք ոտք — կամ երեքէն մինչև չորս ոտք բարձր :

Ձեռ. — Ունի երկու մարմին մը — ձեռով կապուէ նման — գլուխն ու դէմքը խոշոր կատուի պէս :

Գոյն. — Մածկոյթը, մազը — մաշ գետնի :

Բաշ. — Ունի երկու մազեր որ վիզէն վար կ'կախուին — քաշ — գետնի, և կամ մերթափոյն, առիւծին տարիքին համեմատ (ձիուն բաշը) :

Վիզ, Սրունք. — Իր մարմնոյն ո՞ր մասերը պէտք է որ շատ ուժեղ լինին — Վիշ և առջևի սորս — որսը բռնելու համար կ'գործածէ — ի՞նչպէս (ցոյց տուր պատկեր մը) :

Ակոյայ. — Ակունները հարս և սրածայր — չեն նմանիր կովի ակուններուն — ինչո՞ւ :

Կիսամօրուս. — Իր բերնին երկու կողմի երկար մաշերը — կատուի պէս ունի կիսամօրուս — ասոնց օգոտը :

Ոտք, ձիւրան. — Կապուէ պէս ոտք — ճերանէր ունի — ասիւնի մէջ կ'քաշէ երբ պէտք չունենայ, որպէս զի քաշելու ատենն գետինը չդպչի — նոյնպէս ունի Բաշի կամ թաթեր անոր տակ : Այնպէս կ'քաշէ :

Երկար պոջ. — Ունի երկար պոջ, փունջ մը մազով ծայրը, ծոպի պէս :

Դաս. — Սոսկալի կենդանի — երբեմն կ'յարձակի մարդու վրայ : Քանի բարեբաղդ ենք որ այս կողմերն առիւծներ չկան :

111. ԿԱՊԻԿ

Ներածում. — Նկարագրէ տեսարան մը՝ փողոցն — նուազարան և կապիկ — նուազածուն կապիկը կ'խաղընէ — երբեմն կապիկն այլ և այլ միմոսական շարժումներ ընելէն ետեւ՝ իր տիրոջը տրուած դրամը կ'առնու :

Կազմ

Երեւոյթ. — Ի՞նչ բանի կ'նմանի կապիկը — սիրուն չէ. դէմքը կ'նմանի քիչ մը ծեր մարդու :

Գլուխ. — Գլուխ կը — ակուններ մերինին շատ նման :

Մեծութիւն. — Այս կողմերը բերուած կապիկները սովորաբար պզտիկ են — գրեթէ պզտիկ շան մը մեծութեամբ :

Մազ. — Շատ անգամ կապիկին կ'հազընեն ասուի զգեստ մը — իր յատուկ զգեստը մաշ է — ստէպ և — Լաշ — Լաշ — մերթափոյն կամ գետնի : Մազերն երբեմն երկայն — երբեմն կարճ — բոլոր մարմինը ծածկուած է մաշով, բաց ի դէմքէն և ձեռքի ափերէն :

Սրտնք. — Կապիկն ունի լըբ քրտնէ, այլ ոչ ոտք:
 Ձեռք. — Ոտքի տեղ ի՞նչ ունի — յետ: Քանի՞ հատ —
 լըբ — այսպէս քառասուն կենդանի մը կ'կոչուի:
 Պոչ. — Կապիկն ունի երկու պոչ մը:

Բարք

Ծառերու վրայ կ'բնակի. — Կապիկը գետինը չքալեր — ինչո՞ւ — իր չորս ձեռները շինուած են քռելու համար: Կապիկը կրնայ գետնին վրայ բնակիլ, և չորս դին վազվազել, ինչպէս կ'վազեն նապատաւաններն ու ճագարները:

Իր յատուկ հայրենիքն է. — Հնդկաստան և Ափրիկէ — անտառներու մէջ կ'բնակի — ծառերու ճիւղերուն մէջ: Ձեռք բռնելու համար. — Ի՞նչ կերպով կ'գործածէ ձեռքը մարդու և ծառէ ծառ քրտնելու:

Պոչքն գործածութիւնը. — Կ'գործածէ պոչն իրրեւ օգնական ձեռք. — ճիւղի մը բոլորտիքը կ'փռէ և իր մարմինը կ'նետէ մօտակայ ծառն և զայն կ'բռնէ:

Խմբասեր. — Շատերը միասին կ'ապրին — զուարթութեամբ ասդիս անդին կ'ոստնուն — իրարու խաղեր կ'ընեն:

Բազաղում. — Ի՞նչ ձայն կ'հանեն — ոչ կ'հնչէ և ոչ կը պոռայ — այլ կապիկը կ'բռնալի:

Սնունդ. — Իրենց սնունդը ծառերուն վրայ կ'փնտռեն — ի՞նչ — պտուղ, մօր, կաղնի — չեն կոտորեր ընկոյզ կամ կաղին ակռայով — այլ աւելի հնարագէտ են — քրտնէ:

Խաղալիք. — Շատ խաղալիք — կ'թագչի տերևներուն մէջ — ոստեր և քարեր կ'նետէ տակէն անցնողներուն (իրեւ օրինակ՝ պատմութիւն կամ առակ մը պատմէ):

Հետեւող. — Կապիկներն կ'ջանան մարդ կան ըրածներն կերպարանել — կ'լուան իրենց ձեռքն ու դէմքը՝ երբ տեսնեն որ մարդ իկ այդպէս կ'ընեն — կ'փորձեն ծիծաղելու — մինչև անգամ ոմանք տուններ կ'չինեն — բայց անոնց մէջ

չեն բնակիր — անոնց տանքին վրայ կ'նստին (իրեւ վերջաբան՝ կապիկ մը վրայ պատմութիւն մը):

112. ՍԿԻԻՐ

Ներածում. — Օր մ'անտառի մը մէջ պտըտելու ատեն՝ կ'տեսնես փոքրիկ կենդանի մ'որ ճարպիկութեամբ ծառէն վեր կ'ելնէ — և ճիւղերուն մէջ կ'թագչի: Այս փոքրիկ կենդանին սիրուն թաւուտ պոչ մ'ունի: Այս է ակիւր:

Կազմ

Պզտիկ հասակ. — Մեծ կենդանի մը չէ — մանր կատուի չափ է:

Մուշտակի զգեստ. — Ունի աղւոր կակուղ գլուխ, կատուին պէս կակուղ — կ'կոչուի մուշտակ. գոյն — կարմրիկ փրշ — կան սկիւրներ որ մոխրագոյն են:

Թաւուտ աղի. — Ինչո՞ւ համար այնքան սիրուն է սկիւրը — վասն զի թաւուտ պոչ ունի — իր մարմինն աւելի երկայն: Կ'գործածէ իր մարմինն օրելու և ցատկելու (Ձկան մը պոչը, նաեւ մը ղեկը):

Սրտնք. — Երկու երկու և երկու կարճ սրունք: Ուրջան կարճ են իր առջևի երկու սրունքը (ճագար): Այս է պատմական օր չէ կարող քալել:

Ճանկ. — Մար, ակնաւոր ճանկեր կամ ճիրաններ — ամեն մէկ մատին վրայ հատ մը: Այս սուր ճանկերն ի՞նչ օգուտ ունին — ծառէ մը մագլիւլու և ցատկելու ատեն ճանկերովը կեղևները կ'բռնէ (Յոյց տուր պատկեր մը):

Սուր ակռանք. — Ունի զրուար, սուր ակռանք: Ինչո՞ւ — ընկալելու կտրելու համար:

Փայլուն աք. — Ի՞նչ փայլուն, սիրուն աչքեր ունի: Երկար ականցներ. — Երկար սրածայր ականցներ ունի, որ կարծես թէ զոյգ մը եղջերի կ'նմանին:

Կիսամօրուս. — Կատուն պէս կիսամօրուս ունի:

Բարբ

Ծառի վրայ իր բնակարանը. — Շատ անգամ չերևիր հողին վրայ — միւս կենդանիներուն պէս չկրնար քալել — ծառերու մէջ կ'ապրի: Ճիւղէ ճիւղ կ'ցարկէ:

Շատ քերեալարժ. — Փոքրիկ տղայ մը չէ կարող այն քան հեռու և արագ ցատկել որքան սկիւրը — կարող է շատ շուտ վազել ծառի մը կատարին վրայ — երբէք իր հաւասարակշիռը չկորսնցրներ և վար չիցնար:

Ուտելիք. — Ծառերուն վրայ սկիւրին սնունդն ինչ է — Ընկալ — կաղնիի վրայ կ'գտնէ խոլկալին, և մի քանի թուփերու վրայ՝ մրեր:

Ուտելու կերպը. — Գլուխը վար չծռեր ուտելու ժամանակ — չիտակ կ'կենայ, պոչը տնկելով կոնակին կողմը — գետնի նման: Կերակուրն ինչպէս կ'տանի բերանը — իր առջևի ճանկերուն վրայ կ'գնէ:

Ձմեռուան պաշարը. — Ձմերայն ուտելիքը կ'պատրաստէ — ե՞րբ և ո՞ւր (նոյնը կ'ընէ և խլուրդը):

Բոյն. — Թռչունները տուններ կ'չինեն իրենց համար — ո՞ւր — նոյնպէս տնակ մը կ'չինէ սկիւրը — ինչ կ'կոչուի — քոյն. ծառի մը ճիւղերուն մէջ կ'պատրաստէ — սովորաբար ինչ նիւթեր կ'գործածէ — ասոր, տերև, մանուշակ — շատ բարձր տեղ — ինչո՞ւ — սկիւրը շատ երկար է — ծառին կատարէն ցատկելով խոց կ'տայ երբ շուրջ մը լսէ: Շատ խաղաղ և շատ ախրան է:

Հետեւութիւն. — Խօսէ՛, սկիւրն ինչպէս կ'անցնի գետնէ մը — ծառի մը կեղևն իբրև նաակ կ'գործածէ — և պոչը վեր կ'վերցընէ իբրև առաջադիւր:

115. Ա Ն Գ Ղ

Ներածում. — Համեմատել ագռաւին հետ — իր գոյնն ու հասակը — ագռաւէն աւելի մեծ, բայց շատ կ'նմանի անոր. այս է անգիր:

Բարբ

Ձոյգ կ'ապրի. — Ագռաւներուն պէս խմբովին չապրիր — միայն մէկ երկու հատ միասին:

Սնունդ. — Երկար ճամբորդութիւն կ'ընէ իր սնունդը գտնելու համար — ինչպէս կ'գտնէ — իր սուր հոգաւորութեամբը — ապականած միս կամ ձուկ կ'ուտէ: Երբեմն, այլ ոչ ստէպ, կ'սպաննէ գառնուկ մը կամ փոքրիկ կենդանի մը — նախ աչքը կ'փորէ — ինչո՞ւ համար — որպէս զի չիտալի իր կտուցովը կ'պատուէ միսը:

Բոյն. — Երբ բաւական լափէ, կ'գառնայ իր քոյնը. բարձր ծառի մը կատարը — կամ ժայռի մը ճեղքուածքին մէջ, ուր դիւրաւ չգտնուիր:

Նիւթ. — Բոյնն ինչո՞վ շինուած է — դրսէն — ցաւերով — ապա ուկնեով — ուսկից կ'գտնէ — ներքուստ — փափուկ խոտ կամ տերևներ — ինչո՞ւ:

Հաւկիք. — Վեց հաւկիք կ'ածէ — կապուող գոյն — ագռաւին հակադէմ աւելի մեծ:

Բնոյթ. — Նեղահաս — փայլուն բաներ սիրող, զոր կը գողնայ (վէպ մը):

Կազմ

Թեւեր. — Երկար ճամբայ ընելով կ'հասնի իր բնակարանը — ինչ տեսակ թեւեր — երկայն ու շքեղ — (արծիւր) մեծութիւնն է երեք ոտը:

Կտուց. — Սուր և թեթեւ մը կ'ընէ իր կտուցն, որպէս զի կարենայ միջառիւղէ (Համեմատել հաւին կտուցին հետ):

Փետուր. — Կապուտակ սև փետուրներ ունի — շատ ահաւն:

Չափ. — Ագռաւէն աւելի մեծ (բազդատել ագռաւի և անգղի պատկերները):

Ձեռ. — Այնպէս կ'ենայ որպէս թէ կ'ծռի և խոյս տալու կ'փորձէ առանց տեսնուելու — իր կռնակը բոլորովին տափակ կ'երևի:

Կոնցել. — Անգղիէն ձայնն խիստ անախորժ — Կաշու և բարձր — Կ'աւելի:

Դաս. — Անգղը չէ սիրուն թռչուն Կրամարֆէն պէս — չէ կարող երգել Կրամարֆէն պէս — բայց օգտակար է — կ'ուտէ հոտած միսեր — որ կրնան ապականել օդը (Աւարտել վէտով մը):

114. 02

Ներածում. — Վէպիկ մը — մարդ մը՝ երբ անտառաւոր մը մէջ կ'պտըտէր — գետինը ծածկուած էր երկայն խոտերով և տերեւներով — տեսաւ խոտին շարժիլը յատուկ տեղմը — գտաւ զանովը զարկաւ խոտին — կենդանին դուրս սողալով սահեցաւ դնաց — ժ՛ մը:

Կազմ

Ձեռ. — Կ'ղետայ կամ կ'սողայ — ինչո՞ւ — չունի ոտն: Մարմնոյն ձևն երկար ու կլոր, պոչին կողմն երթալով կ'բարակնայ — նոյնպէս գլխուն կողմն աւելի փոքր — մէջտեղն ամենէ հաստ — հասարակ որդերու կ'մանի:

Չափ. — Երկուքէն մինչև երեք ոտն երկար — ցոյց տուր երկարութիւնը:

Դրուխ. — Ձկի գլխու նման — ոչ այնքան մեծ:

Լեզու. — Լեզուն երկու մասի բաժնուած է ծայրին կողմ մը — կ'կոչուի Գանգաւոր:

Թեփ. — Ձկի նման թեփերով ծածկուած — կարող է թեփերուն ծայրերն ըստ հաճոյս վեր վերցնել:

Բարք

Բնակարան. — Խոտերու մէջ կ'գտնուի — կամ հին պատի կամ ծառի մը ծակերուն մէջ — կ'սահի խոտերուն մէջ — փնտռելու համար ինչ — անհար:

Անունը. — Անունդին տեսակը — Փշարներ և Գորգեր — երբեմն մահ մը:

Ջրին մէջ կ'լողայ. — Երբ լճակի մը մօտ դայ՝ լողալով կ'անցնի մէջէն, թէև չունի լողակներ: Երբեմն խորը կ'սուզի — երկար ժամանակ կ'մնայ յատակը:

Շապիկ կ'փոխէ. — Իր մըրէ կամ շապիկ կ'փոխէ — նոր մը կ'ունենայ որ հինին տակէն կ'սկսի ելնել (մորթը պալարի մը տակ) — կ'երթայ տեղ մ'ուր թանձր են թուփերը, որպէս զի շապիկը փոխէ — ինչո՞ւ — ցօղունները կ'օգնեն իրեն հին մորթը հանելու — օձը կ'սողոսկի իր հին ծածկոյթին մէջէն և զայն թփին մէջ կ'թողու: Երբեմն այս հանած շապիկը մարդիկ կ'առնուն:

Հաւիթ. — Աղբերու մէջ օձն հաւկիթներ կ'ածէ — ինչո՞ւ — բաց օդին հաւկիթները տաք պահելու համար:

Ձմեռը կ'թմրի. — Օձը չսիրեր ցուրտ օդը. ուստի կը սմբի ծակի մը մէջ և մինչև զարուն կ'քնանայ, Ուրիշ ինչ կենդանիներ այսպէս կ'ընեն:

Օձը բոլորովին անփնտա է — երբեմն մարդիկ խաղալիք կ'ընեն. պէտք չէ վարսնալ օձէն:

115. ՄԱՌ

Ներածում. — Ամառը տաք օդին կ'սիրենք ման գալ անտառները քաղերուն տակ — ինչո՞ւ — ծառերը կ'հովա-

Ֆառորեն մեզ հրատապ արեւն , և ակործելի սօսիւն մը կը հանեն որ անոյշ է ականջին :

Մասեր եւ տեսք

Կոճղ . — Դիտէ՛ այս ծառերէն մին , այնպէս որ կարող լինիս զայն նկարագրել՝ երբ տուն դառնանք : Ծառին այն մասն որ հողէն վեր կ'ըլլարձրանայ՝ ի՞նչ է . — Կոճղ . — Երկար և կլոր մասն՝ սիւնի նման — Բուռ — Երբեմն կոր կամ ծռած — հաստ կամ բարակ — (ծառին իրանը կամ մարմինը) :

Կեղեկ . — Բունը ծածկուած կեղեւի՛ — կամ կակուղ (ցախ) կամ կոշտ (կաղնի կամ կնձնի) — մոխրագոյն կամ թխագոյն : Եթէ կեղեւ հանենք՝ ծառը կ'Բռնի — նորատունկ ծառերը կ'չորնան երբեմն եթէ կեղեւ քերթենք — այս է պատճառն որ նոր ծառ երբ բոլորտիքը ցանկով կ'պատեն որ արջառը չուտէ կեղեւը :

Ճիւղեր . — Բունին վերի կողմն այլ և այլ մասերու կը բաժնուի , կամ թւերու պէս կ'բաժնուի — Գլխերը — կը տարածուին կամ վար կ'կախուին : Ոմանք շատ մօթ են — ոմանք փոքր — խիստ փոքրերը կ'կոչուին «սփեր» :

Տերեւներ . — Չմեռը՝ շատ ծառերու ճիւղերը մերկ են իսկ ամառը ծածկուած են փերեններով — կանաչ — որով ծառերն աղւոր կ'երևին : Այնան կ'թափին տերեւներն , որոց կանաչ գոյնը կ'փոխուի և կ'լինի դեղին կամ թուխ : Կան ծառեր որ միշտ կանաչազարդ կ'մնան — կ'կոչուին ճշարտապար — (դափնի , ձիթենի) :

Ծաղիկ . — Գարնան ծաղիկներու փունջեր — սպիտակ , ինչպէս շաբանակ , Կանյն , Կեռասն — կարմրագոյն և սպիտակ , ինչպէս խնձոր — դեղին , ինչպէս Կեռասն :

Պտուղ . — Յետոյ՝ երբ աշունը գայ՝ կ'ստանանք պտուղ — ինչպէս խնձոր , խնձոր , Կանյն , և այլն :

Արմատ . — Ծառին այն մասն որ զսոյն հաստատ կ'պա-

հէ հողին վրայ — արմատ — կ'տարածուի հողին տակը ճիւղերուն պէս , որպէս զի ծառը կանգուն մնայ : Երբեմն արմատները շիտակ են , սառնալուրձ : Հողէն սնունդ կ'քաշեն ծառին համար — (ծառին բերանները) :

Շարժում . — Շարժում — «սիւն» , «աստիւն» — երբ հով լինի այսպէս կ'կոչուի ծառին հանած ձայնը :

Գործածութիւն

Գեղեցիկ . — Ախորժելի է մեզի տեսնել ծառեր պարտիզին և դաշտին մէջ — ինչո՞ւ — վասն զի արտ ու դաշտ աղւոր կ'երևին — մանաւանդ երբոր առուակի մը մօտ են — անոր մէջ նայելով կ'կարծենք թէ ուրիշ ծառ մը ջրին մէջ բուսած է :

Հովանի . — Ամառը ծառերուն տակը կ'նստինք — ինչո՞ւ — որպէս զի արևուն տաքութենէ ազատ լինինք — «սփեր» կամ հովանիները պատսպարուինք : Նոյնը կ'ընեն նաև ոչխարներն ու կովերը — Եղջերաները , և այլն — տես ինչպէս կ'հանգչին ծառերուն տակը :

Ապաւեց . — Շատ անգամ տան մը բոլորտիքը ծառեր կ'տնկեն՝ տաքցընելու համար — ինչպէս — ցուրտ հովերէ կ'պահպանուի :

Սնունդ . — Ծառերը մեզի կ'տան ստուղներ ու տելու համար (Դաս տալու ատեն ծառ մ'ուրուաղրել) :

ԱՌԱՐԿԱՅՔ

116. ՆԱԳԱՍՏԱԿ

Բարբ . — Կ'ցատկոտ վազելու ատեն — կարող է բլուրն ի վեր աւելի շուտ քալել — շատ երկշոտ և զգոյշ — հողի վրայ կ'քնանայ —

իր քնակարանն է Կուլ — ընդեղէնով կ'անանի — ծառերու կեղև — կ'որսան նապաստակն իր մսին և մուշտակին համար:

Կազմուած. — Գրեթէ երկու ոտն երկայն — ծածկուած է փափուկ մեթրի գոյն մուշտակով — ականջներն երկայն և ետև դարձած — աչերն մեծ ու ցցուած — ետևի սրունքն (չորս բթամատ) աւելի երկայն քան թէ առջևինները (հինգ բթամատ) — պոչը շատ կարճ — նապաստակը միշտ վտիտ:

117. ԳԱՅԼ

Բարք. — Կ'ապրի անտառները — սովորաբար մենաուր — երբեմն խմբովին որսի կ'ենին — միս կ'ուտեն — կ'հալածեն իրենց որսը — շատ վայրագ — վէպիկ մը:

Կազմուած. — Շատ ուժեղ — երեքթուրնիհար ու տկար — մեծ շան մեծութեամբ — գլուխն երկայն — քիթը սրածայր — վառվռուն աչեր — ցից ականջներ — թաւուտ պոչ — սրունք թելուտ ու զօրեղ — մազերն կարմրկեկ գորշագոյն:

118. ԱՐՁ

Բարք. — Կ'ընակի պուրակներու և անտառներու մէջ — կ'ուտէ ձկներ, պտուղներ, արմատներ և մեղր — լաւ կ'լողայ ու կ'մագլէ — ետևի ոտներուն վրայ կ'կենայ — կ'ընդգրկէ թշնամին չորս ոտքովը — կ'ծծէ թաթերն երբ կ'հանգչի — կ'քնանայ ձմեռը — արջը կ'գտնուի Շուէտ և Ռուսիա:

Կազմուած. — Եօթն ութ ոտն երկայն — մարմինն ստուար ու անճոռնի — թուխ թանձր մուշտակով ծածկուած — տոկուն սրունք — լայն ոտներ, հողին վրայ շիտակ — ճիւղն և ակռաներն սուր, երկայն ու կոր — մեծ գլուխ — ցից ականջներ — սուր լողութիւն և հոտառութիւն:

Մարդիկ կ'որսան արջն իր մորթին, ճարպին և միսին համար:

119. ԵՂՋԵՐՈՒ ՍՐԱՎԱՐ

Բարք. — Կ'ընակի Ելաքոնիա — ընտանի կենդանի որ խմբովին կ'ապրի — կ'ուտէ տունկ, խոտ և լոռ — ամառը լեռներու և ձմեռը դաշտերու մէջ — կ'փորէ ձիւնը սնունդ փնտռելու: Օրն երկու անգամ կ'աթն կ'կթեն — իր տիրոջ սահակը կ'ըջէ:

Կազմուած. — Աւերի հասա մարմին և սրունք ունի քան սովորական եղջերուն — ոտները թաթահարձ — օրհն իւր — թանձր գորշ մաշկ — ճղաւոր եղջերներ — ճալատ լայն ու տափալ բան մնին:

Կիրառ. — Կ'տայ սնունդ, հանդերձեղէն և ուղեորութեան միջոց:

120. ԿԱՐԱՊ

Բարք. — Կ'ապրի միշտ ջրի մօտ — կ'ուտէ ձկներ և ջրային բոյսեր — կ'շինէ բոյնը լճաներու եզրն պրտուններու մէջ — շուտ և բարձր կ'թռի — շնորհալի է լուղը — զոյգ գլխ կ'կթան լավ ապները — չեն երգեր — վայրի կարասները կ'գաթեն:

Կազմուած. — փետուրները յստալ ծորմակ — աւելի մեծ է քան սագը — երկայն կոր վիղ — լայն տափալ կտուց — մաշտն — լայն են երբ ունի ձագեր:

121. ԿԱՔԱԻ

Բարք. — Կ'ընակի ցորենի արտերու և թուփերու մէջ — իր անունը հունար և մոր — հաւու պէս կ'երթէ հողն — իր բոյնը գետնի վրայ — տերունորով կ'շինէ — ութ ինն հաւկիթ կ'ածէ — ձագուկն է լաւալի — թուելու ատեն թանկուն ձայնը կ'լսուի — աչնան մէջ կ'որսան զայն:

Կազմուած. — Կարճ ու բոլոր մարմին — կլոր գլուխ — կտուց կարճ ու սուր — պոչն ու թևերը պղտիկ — փորելու յարմար ոտներ — գորշ կարմրուն փետուրներ:

122. ԱՐԾԻԻ

Բարք. — Կ'ընակի բարձր ժայռերու և լեռներու վրայ — ունի թռիչ բարձր ու արագ — սուր տեսանելիք — կ'հալածէ թռչուններ և չոր ոտանիներ — իր բոյնը բարձր ապառաժի վրայ՝ վայրտաշէն — կ'ածէ երկու երեք հաւկիթ — ձագուկներն են արծուի նման:

Կազմուած. — Թևերուն տարածութիւնն եօթն ոտ — իր մօտութեան, ոյժին և քաջութեան համար կ'կոչուի «թռչուններու թագաւոր» — կտուցն ու մագիւղներն չորաբեկ ու սուր — փետուրներն գորշ ոսկեգոյն:

123. ՓԱՅՏՓՈՐ

Բարք. — Կ'ուտէ ձկներ որ ծառերու կեղևներուն ներքև կը

գտնուին — կ'փորէ կեղէն իր կտուցով — կ'կախուի կեղէն իր կտուցով ու պոչով — փապարաւոր ծառերու մէջ կ'բռնաւորի — վեղ հաւկիթ, մաքուր սպիտակ — վեհերոս թռչնիկ:

Կազմուած. — Ոտներն ունին զօրեղ մազիներ — պոչն կարծր և կորճ՝ կ'տոսկրի նման՝ տափարակ դուրի պէս — լեզուն վրձինի նման և շատ երկայն իր որսը բռնելու համար — փետուրն այլազոյն — սև ու սպիտակ, կարմիր և կանաչ՝ ծառի կեղևի պէս:

124. ԱՆԳՂ

Բարբ. — Տաք երկիրներ կ'ընակի — կ'ուտէ մեռելոտի — անյագ — շատակեր — թռելու շատ կարողութիւն — հոտառութիւնն ու տեսութիւնն սուր — իր բոյնը կ'դնէ ծառի կամ ժայռի վրայ — երկու երեք հաւկիթ:

Կազմուած. — Հնդկահաւի չափ մեծ — սև կամ գորշ փետուրներ — գլուխ և վրդ բոլորով լին լերկ — կտուց թեթև մը կոր — շատ երկար թևեր — մարմինն անախորժ հոտ մը կ'հանէ:

125. ՀԱՅ

Բարբ. — Ծովերու մօտ կ'գտնուի — կ'ուտէ հոտած ձուկ, օձա- ձուկ, որդեր և բոտոտներ — որկրամոլ թռչուն — կ'տարագորի ձմեռը — կ'վերադառնայ ամառու — ժայռերու կամ աւազի վրայ կը շինէ բոյնը — քաջ կ'լողայ — թռելու կարողութիւնը մեծ է:

Կազմուած. — Աւելի մեծ քան լաղը — փետուրն սև, սպիտակ կամ մոխրագոյն — մարմինը նաւակի ձև — ստուար պոչ — երկայն սրունք — մաշկոտն — կտուցը բադին նման՝ այլ ծայրը կոր:

126. ՍԱՐԵԿ

Բարբ. — Գործունի թռչուն — կ'ուտէ միջատներ — կ'շինէ իր բոյնը ցանկապատի կամ գետափի վրայ — գնտակի նման բոյն որ կը բացուի կողմնակի — ներսի դին փետուրներով ծածկուած — կ'երգէ անուշ, ձմեռն անգամ:

Կազմուած. — Խիստ փոքր թռչուն — նուրբ կտուց — կարճ, կլոր թևեր — կանգուն պոչ — սիրուն գորշ փետուրներ — բարակ սրունք — թառելու յարմար ոտներ:

127. ԶԱՅԼԵԱՄՆ

Բարբ. — Աւելի շատ կ'վազէ քան ձին — Ափրիկէի աւազուտ գաշ- տերուն մէջ խումբ խումբ կ'գումարուի — կ'ուտէ բոյսեր և կենդա- նային նիւթեր — իր բոյնն է աւազի մէջ խոռոչ մը — շատ հա- կիթներ կ'ածէ — գրեթէ երեսուն հատ ձագուկ կ'ունենայ — մե- ցածն իբրև սնունդ կ'գործածէ — մարդիկ կ'որսան ջայլամն իր փե- տուրներուն համար — հաւկիթը կ'ուտուի իբրև սնունդ:

Կազմուած. — Թռչուններուն մէջ ամենէ մեծն ու բարձրը — ութ ոտ բարձր — զօրեղ սրունք, երկայն և ջլուտ — երկու թեմամտ մէն մի ոտնի վրայ — թևերը պզտիկ և կիսկատար — զարդարուած պո- չինման՝ երկայն սպիտակ փետուրներով — վրդն երկայն և մաղապատ:

128. ԿՈԿՈՐԴԻԼՈՍ

Բարբ. — Կ'ընակի թարմ կամ աղոտ ջրի մէջ — ձուկ և պլլ միս ուտող — կ'ընկղմէ իր ցամաքային որսը — կ'ուտէ երբոր հոտի — երկակենցաղ — շատ արագ կ'շարժի ջրի մէջ այլ աւելի ծան- րաչարժ ցամաքի վրայ — իր հաւկիթները կ'թաղէ տղմի մէջ — ափ- րիկեան գետերու ընկի:

Կազմուած. — Երկայն է տամնջինգ քստն ուտ — չորս ոտն ունի՝ մատերով — մարմինը ծածկուած է քառակուսի թևերով — կռնա- կին երկայնքն ունի ողնաշար մը — իր օտուար պոչն իբրև թիակ կը գործածէ — մեծ գլուխ — մէն մի կզակին վրայ միաշար սուր ափ- ականեր — դրօշակ իր ականջները գոցելու համար:

129. ՈՍՏՐԵ

Բարբ. — Ժայռերու կցուած կ'երևի — իր տեղն ստորենոց — ոչ հնուի գետերու բերանէն — իր սնունդը ջրէն կ'առնու — ոստրէի շուփն ճարպի կաթիլի նման — ուռկանով կ'բռնուի — կ'գործածուի իր- րև կերակուր:

Կազմուած. — Խեցի, երկու անհաւասար փեղկ — մին տափակ, միւսն գոգաւոր ներքուստ — դրսէն կոշտ և թուխ — ներսի դին մար- գարտափայլ — կապուած ծղիւնով մը — կարող է ըստ հոծոյն բա- նալ ու գոցել խեցիները — կակուղ ձուռն մարմին — բոլորափքը մոխրագոյն շերտ կամ մորուս — շնչելու գործարան — բերանն է ծղիւնի- ին մօտ — սիրտը՝ կեդրոնը:

150 ՏԱՌԵՆ

Բարձր. — Տեղափոխ և երաժշտան — ամուսն կ'երեւին մեր կողմերը — ծոցիցդ քի մօտ կ'իջնուին քի նոյն ձուերը — մանր կ'անդանկներ, ձկնիկներ կ'ուտան — գիշերայն ուռւկանկարով կ'երան մարգիկ տառեհները:

Կաղմ. — Երկաթուղիներ գրեթե ութ ինն բլմամատ — գլխուն ու պոչին կողմէ բրգաձէ — պոչն արիճի — Թեփնի կրթանէ — կռնաւը սե — ստորին կողմը ճարմալ — բերանը պղտիկ:

151. ԿԱՐՄՐԱՆԱՅՏ

Բարձր. — Թարմ ջրի ձուկ — զգուշաւոր և գործուն — քարերու տալ կ'աշտհոտի — նուենդն՝ միջատներ — ջրէն վեր կ'անէ ճանճար բանլու — կ'որան այս ձուկն կարծով:

Կաղմ. — Գոգարի ձուկ — առուային և ափերուն տեսալէն գրչն կ'փոխուի — փայլուն կարմիր բիծեր մարմնոյն — պոչին կ'ըմբռնէ — բնական փայլ — սիրուն ալուանոր:

152. ՏԵՐԵԻՆԵՐ

Ջանաղան ձէեր. — Վերին երեսն ընդ հանրապէս որորի և փափուկ, ստերին երեսէն աւելի միջագոյն, դալինի, ուռի — տարբեր մշտու թռալ — լայն, մոլթիւղնի — լայրի շագանակներ — պղտիկ, երկայն և նոյն, հաշի ծառ — պարզ տարներ, կաղամախի — բարդ տներ, վարդանի — ծառերու լայն կ'երեւին յատուկ ուղղութեամբ — չարաւոր ուռի վար կախուած — հասարակ ուռի շիտակ — փափուկ, թերուտ յանդակն երախներով, ի փափուկ մաւա հիւթով — թօթափուն ու մշտադալար տերեւներ — տերեւներն տարածուն մակերևոյթ մ'ուենին որմէ տունիկն հնգուկները կ'ըգգանան, և այս միջոցաւ նոր հիւթեր կ'ընդունի անդադար:

153. ԿԱՂՆԻ

Խոշոր ծառ — հաստ կոճղ — լայն տարածուն ճիւղեր — շատ հովանի կ'տայ — կարծր թխաղոյն կնդէ — ողկուղաւոր տերեւներ — ատամնաձէ, մութ կանաչ տերեւներ — խոզակաղին: Գործածութիւն — փայտ — անաղիտութիւն — կնդէ, խաղախորդ — մանան շինող:

154. ԿՆՁՆԻ

Բարձր ու շնորհալի — լայն կոճղ — անկանոն ճիւղերու բաժնուած — տերեւները շատ խիտ — կարծր, մութ կանաչ գոյն — կեղեւն ոստերուն լայն կակուղ — կոճին անհարթ և խոռչաւոր — մթադոյն — ծաղիկներ, մութ կարմիր, տերեւներն առաջ կ'երեւին — ճուռձէ, կանաչ պտտեան, մեկ սերմ — փայտն դիմացկուն ջրի մէջ — կ'ընեն անով ջրային անիւներ, ջրհաններ, խողովակներ — փորագրելու համար կ'գործածուի:

155. ԵԼԱԿ

Վերակ ձէ — բաց կարմիր — դեղին հունտ, մակերեւոյթը կ'ուտաւոր — միւր փափուկ, թեթեւ, դիւրահալ, հիւթեղ — զմայլելի բուրուշն ունի — պտուղը կը քաղուի բաժակին և ցողունի մէկ մասին հետ:

Տունին սողուն բողբոջներ կ'արձակէ — արմատ կը բանեն — նոր տունիկեր կը յորինին — տերեւն երեք թերթիկէ կ'ընդհանայ աստղաձեւ տալիտակ ծաղիկ — կարգ կարգ կ'անկեն:

156. ԸՆԿՈՅՁ

Չուածէ — Թուխ դեղին — կարծր, պինդ, խորշաւոր կեղեւ — երկու կ'ըրաժնուի — միջուկն անկանոն ձևով, ծածկուած է բարակ զօրշ դեղնադոյն մաշով — բուն նուշն ճերմակ, խեցաւոր միջնոյմեր կեդրոնէն կ'ըրաժնուի — անուշ համ, իբր աղանդեր կ'գործածուի — իւղ կ'ընուի — աղջուր:

Փիշ.	Հնգկահաւ.	Խեչեփառ.
Ճաղար.	Կիւռ.	Թառափ (ձորոյն).
Եղջերու.	Հաւալուն.	Կէտ.
Նշուէս.	Գորտ.	Նուռ.
Վաղր.	Իծ.	Երմաւ.
Սպիտակ Արջ.	Մողես.	Տանձ.
Զորի.	Արխայ.	Սերկիւիւ.

ԱՌՏՆԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

137. ՏԱՆ ՄԸ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐԸ

Ներածութիւն. — Նկարագրէ տուն մը — այցելել բարեկամ մը — տան դուռն հասնիլ — դռնհարը զարնել կամ զանգակը քաշել — ինչո՞ւ — դուռը կ'բացուի — այցելուն ներս կ'մտնէ — տան ո՞ր մասին մէջ կ'մտնէ :

Գաւիթ. — Գաւիթը կամ Բաւիթ — տարբեր մեծութիւն տարբեր տուններու համար — նշոյնայէ տարբեր ձև եւ բնմն երկայն և շեղ կամ գրեթէ Կառուցումը:

Կարաւի. — Բազին տեսքը — ի՞նչ կ'տեսնենք անոր մէջ
— կան որ ունին երիթներ ջլուրի ու վերարկու կախելու
համար — կան որ ունին յորշութն նոյն նպատակին համար
— հոգանդոցոյն — նաև մէկ երկու ալեռ — խմորոցոյ :

Դռներ. — Մէն մի կողմը — ուր կ'տանին — այցելուն
չմնար գաւիթը — զոնէ մը ներս կ'մտնէ :

Խօսարան. — Այցելուին մտած սենեակը — այցելւբան, քաղաքան կամ, եթէ մեծ տուն է, արան կամ ծառան: Ի՞նչ կ'ընեն հոն տուննոր կամ այցելու — ի՞նչ-ինչ, ի՛նչ-բան, ի՛նչ գրեն կամ ի՛նչ-բեն:

Կարաոլի. — Կահերու տեսակը — ընտիր, փափուկ օ-
րաց — հանդիստ քաղց և ախրաներ — սիրուն սփուռց սե-
ղանին վրայ:

Ենթադրու. — Եթէ այցելուին կէսօրէն ետք զայս և մնալ
ուղէ, զոր պիտի հրաւիրուի գոգակը կամ շարը դնելու —
ընթերցան — այս սենեակն ինչ բանի կ'օժտուայէ — քանակ —
— նոյնպէս հաջորեալ:

կաներ. — Ննջարանի յարմար կահեր — հանգիւլ, շար-
ժարան, լճարան, հանդերձարան, և այլն :

Խոհանոց. — Մի մուր երկար ժամանակ անկողնի մեջ

— եկ'ւր խօսարանը — նախաճաշիկն կ'ըբերէ — ո՞վ — սպասուհին — ո՞ւսկից կ'ըբերէ — Ինչո՞ւ — տնս ի՞նչ տեսակ տեղ է:

Կարաոի. — Ի՞նչ տեսակ կարտսիններ կան խոհանոցը ոչ բազմաբանին նման — չկայ օթ ոց — ինչո՞ւ — այլ դուր է աթ ոռներ — ի՛նչ կ'ընեն խոհանոցին մէջ — կե-
րակուր կ'եփեն — անօթներ — պեպ — ափե, դուդե, սե,
գանալ — սալը, սահը, կասիորայ, դուրըստ, և այլն: Պնակներ
կ'լաւացածն և կ'սփռածն — չկան պատկերներ — այլ դուրա-
ներ — ինչո՞ւ — ի՛նչ կ'տեսնենք գարակներուն վրայ:

ՍԵՆԵԱԿՆԵՐՈՒ ԿԻՐԱՊՈՒՆՔԻԱՆՆ — (Ամփոփումն դասի)
խօսարան, ննջարան, զարդարան, խոհանոց, լինչ բանի կը
ծառայեն :

138. ԿՐԱԿ ՎԱՌԵԼ

Ներածում. — Առտու կանուկ ելիր — գնա խոհանո-
ցը կամ խօսարանը — բնչպէս տխուր կ'երևին — ինչո՞ւ —
չկայ կրակ վառարանին մէջ — քիչ մ'ետք՝ մայրիկը կամսպա-
սուհին կ'արթնայ, և հազուելէն ետեւ կ'սկսի լաւել նշ-
էք :

Պատրաստութիւն

Մարքել կրակարանը. — Տես լինչպէս կ'մաքէ սպասու-
նին կրակարանը, որպէս զի սորկիս: Բոլորովին պարապ չէ
կրակարանը — կան ժառ՝ խաբչի և ջիէն անոր մէջ — պէտք
է քաւել մոխիրը:

Խոզանակ և փոշաման. — Ի՞նչ կ'ըներ հետը — աշկ
և խոշոր ու բահել: Ապա կ'սկսի մաքրել կրակնոցը — ի՞նչ
պէս — բոլոր մոխիրը դուրս կ'քաշէ կ'հանէ:

Վառելի նիւթեր. — Մի քիչ մարած խորոյկ կրակարա-
նին խորը — բռնկելու համար Խոչի կամ Դոչի — մի քա-

նի կտոր փայտի և ածուխ: Ինչո՞ւ համար թուղթ—ճմրդելով
դնել — ինչո՞ւ: Խարոյկին օգուտն — թուղթը կամ տա-
շեղն խարոյկին վրայ թեթեւ դնել — ինչո՞ւ — Երբ բանի:
Փայտի կտորներն թղթին վրայ, ոչ տափակ ու շիտակ, այլ
խառն — ինչո՞ւ — ածուխն փայտի կտորներուն վրայ, նախ
մանք ածուխներն — պատճառ — տեղի չուտ կ'վառին: Նիւ-
թերն այսպէս դասաւորելէն ետե՛ւ ԺՅԺԲ-ը գործածել —
նախ ինչ բռնկել — Բաւշ — փայտի երես, ապա կ'վառի ա-
ծուխը: Մ'սնր ածուխներու վրայ խոլորները դնել, այնպէս
որ չզլորին և անոնց մէջէն օդը բանի — ինչո՞ւ: Երբ այս-
պէս փառարանը կ'բորբոքի և կ'չողան հրաքներն՝ սենեկին մէջ
գուարթ ու թիւն կ'ախրէ:

Դաս. — Տղայք պէտք չէ որ կրակը խառնեն — չատ վրան
գաւոր — կայծեր կ'ցայտին — կրնան այրիլ:

ԱՌԱՐԿԱՅՔ

139. ՏԱՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐ

Պաշտ — ապրան — դղեակ — տնակ, հիւղ — մշաստան —
հողմատուն:

140. ՏԱՆԻՔ

Բանքը կ'պահպանէ օդին վնասներէն — ձեռք տափակ կամ շե-
ղակի — տափակ տանիք կամ յարկ անձրիէ չպահպանելու տունը —
հազուադէպ հիւսիսային երկիրները — հակ տանիք — շեղակի կող-
մեր — սովորական ձեւ — տանիքն սեպական ուր ձիւնն առատ — փայ-
տաւն — սովորաբար անլառնելի նիւթով ծածկուած, թերթաբար,
աղիւս, կլմինդր:

141. ԻՈՂԱՆՈՅԻ ԿՐԱԿԱՐԱՆ

Խոհանոցի հոգին կասկարան — Ի՞նչ տարբերութիւն ասոր և վա-

ռարանի մէջ — կրակն ամփոփող մասերն ըստ կամաց կ'նեղնան կամ
կ'լայնան — ճակատի ձողերը նկարագրել — գաղաթն ու կողմերը
— հոց ու եւարան — գործածութիւն:

142. ՊԱՏՈՒՀԱՆՔ

Ընդհանուր ձեւ — մեծութիւն և դիրք — լուսանց — լաւ ու վատ
լուսաւորուած տներ — ներգործութիւնը տղաներներու վրայ —
հովհարութիւն — այս նպատակաւ բանալ ու գոցել պատուհան-
ները — հովասուն սենեակներ պիտանի առողջութեան — ստեղծա-
նալ պատուհանները — մարդիկ կ'սենան դուրսն անցածը:

143. ԿԱՐԱԳ ԾԻՆԵԼ

Կողին ի՞նչպէս կ'հաւաքուի — նկարագրել կաթին դոյլը — կո-
գին ի՞նչպէս կ'սլայլի — նախ կողին ման հատիկներ կ'գառնայ —
ապա այս հատիկները կ'միանան — խոշոր կոյտեր կ'կազմեն — կարա-
գի կաթ — կարագն ի՞նչպէս կ'պատրաստուի սեղանի համար:

144. ՏՈՒՆԸ ՀՈՎԱՀՐԵԼ

Ի՞նչ է հովի հոսանք — հովհարութեան համար հոսանք — ի՞նչ-
պէս կ'հաստատուի հոսանքը — դռներ — պատուհաններ — և կրա-
կարան: Դռներ և պատուհաններ ստեղծ կ'բացուին — ննջարանի լու-
սամուտները միշտ բաց — նոյնպէս բանալ ճեմիչին:

145. ԲԱՂՆԻՔԻ ՕԳՈՒՏԸ

Կաշի, շնառութեան և շնչատուութեան գործարան — առողջու-
թեան պիտանի են այս երկու գործողութիւններն — կաշին մարուր
պահել ստեղծ լուարով ու շիկով — պատճառ — կաշին ծակոտի-
քը — պղուութիւն և զովութիւն:

146. ԱՆԿՈՂԻՆ ՇՏԿԵԼ

Մարուր ձեռներ ու գոգնոց — վերմակ, սաւան, անկողին վերջը-
նել ու թոթուելով փակել — բարձիկներ ու անարներ թոթուել և
բոլորն օդին մէջ տարածել — վերջը վերտին ամեն բաները կարգա-
տեղաւորել:

147. ՁՄԵՐԱՑԻՆ ՀԱՆԴԵՐՁՆԵՐ

Ամեն մէկ եղանակի յարմար զգեստներ — ամբողջ համար տա-
քուկ լաթեր — կենդանիները բնապէս ունին տաք հագուստ — սովոր-
աբար բոլոր զգեստներ կ'գործածուին ամբողջ — նոյնպէս մուշտակ —
աւելի հաստ մուշտակներ:

Մահճակալի տեսակներ	Սենեակ մաքրել	Ամբողջ հագուստ
Անկողնի տեսակներ	Պանիր շինել	Դանակ մաքրել
Սանդղի տեսակներ	Կրակի գործիներ	Մօր մը պաշտօնը
Խոհանոցի սեղաններ	Հագուստի մասեր	Ի՞նչ կ'ընէ բալոր օրը:

ԲՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

148. ԳԻԹ

Ներածում. — Տան մը դռներն ի՞նչ բանի կ'ծառայեն —
մարդիկ և իրեր ներս մտնելու և դուրս ելնելու համար:
Ամեն բան դուռը կ'գայ — մարդկային մարմնոյն դուռը —
սնունդն ու ըմպելիքն ո՞ր կ'մտնեն — ձայնն ո՞ր կ'սկիզբ դուրս
կ'ելնէ — իրերու հոտն ո՞ր կ'սկիզբ ներս կ'մտնէ — հոտի հա-
մար դուռը կ'կոչուի՞ ի՞նչ:

Կազմ

Դիրք եւ մասեր. — Դէմքին մէջտեղն է — դուրս ցցուած —
մասերն են ծայրն կամ գագաթը — կռիւն և արմատը,
սակերը, որ յառաջ եկն:

Ոսկր. — Ձեռքդ դիր քթիդ վրայ և շօշափէ — ամեն
կողմը հաւասարապէս կռիւն է — ամենէ կարծր մասն ա-
լիքն է մօտ — այդ կարծրութեան պատճառը — ալիքն է:

Կռիւն. — Ոսկրին վերին մասն — ստորին մասն ոչ այն-
քան կարծր — կրնայ շարժիլ: Ոսկրին չափ կարծր է — կռիւն

— կովու միտին մէջ տեսնուած սպիտակ ու պինդ նիւթին
պէս: Ոսկրն ու կռիւնը մօտ և կռիւնը ծածկուած:

Ռոսկեր. — Երկու դռնիկ կամ բացերը տարբեր խցիկ-
ներու տանող — միջնորմ կռիւնի է շինուած: Այդ ծակերը
մինչև ո՞ր կ'հասնին — ալիքն մէջտեղն, և մինչև ծակ-
ն ու ալիքն, որ մասամբ գողաւոր են: Ռոսկերէն մտած ե-
լածն ի՞նչ է — շաւլ — օր: Շուշը գլուխը շերթար, այլ
կռիւնի վար կռիւնը: Ռոսկերէն անցնող ուղիներ որ վար
կռիւնը կ'իջնեն:

Հոտառու ջիղեր կամ ճեարղեր. — Ռոսկերէն ներ-
սի դին լոկ ոսկր չկայ — տեսակ մը սպիւղային մտով պա-
տած — քթին բոլոր խողովն այդ նիւթով ծածկուած: Այդ
կակուղ նիւթին վերև և նուրբ կաշիին ներքև կ'գտնուին
հոտառու ջիղեր (օրինակ բերել մատերուն ծայրն գտնուած
զգայուն ջիղեր): Եթէ այդ նեարդերը չլինէին՝ հոտի զգա-
յարանքը չպիտի ունենայինք:

Գործածութիւն

Շնչառութիւն. — Ի՞նչպէս հեշտ կ'ընենք մեր ունեւե-
րով — կարելի է բերանը գոցել առանց նեղութիւն մը զգա-
լու — կարելի է շունչ առնուլ քոց ունեւերով (Տղայք կը
գոցեն իրենց քթի ծակերն և փորձ կ'ընեն):

Հոտառութիւն. — Ջիւրու օգուտը — հոտառութիւն օ-
գուտը — կարող կ'իյնինք անով գիտնալ թէ մեր սենեակ-
ներն մաքուր օր ունին — գիտնալ թէ արդեօք մեր սնունդն
լավ է թէ վատ — հոգի գալ — երբ օրինակի համար՝ վարդ
մը կ'հոտոտենք:

Ձայնի ճշգրտութիւն. — Դարձեալ օգտակար է,
վասն զի եթէ մեր ունեւերն ամուր գոցենք — և խօսելու
կամ երգելու փորձ մ'ընենք — հնչիւնը կ'փոխուի — ան-
սխառօթ կ'դառնայ — հակառակը կ'պատահի երբ քոց են:

Օրինակ՝ երբ մեր գլուխը մասժ է, հարբուի ունինք — ձայնը կ'հնչէ քթին գոգաւոր միջոցներուն մէջ՝ հնչող թփի կամ տախտակի պէս, որով ձայնին հնչիւնն անախորժ կ'լինի:

149. Ա. Զ. Բ.

Ներածում. — Տուններու պէս ունինք դռներ, որով մեր մարմնոյն մէջ կ'մտնեն սնունդ, օդ, և այլն — նոյնպէս ունինք լուսամուտներ՝ դուրսը տեսնելու համար — ինչ են այս լուսամուտները — ալլը:

կազմ

Ձեռ. — Դռնաբէ նման կլոր — կ'կոչուի ալլաբուր — կամ ալլաբար:

Մասեր. — Ալլաբար, ամենէ լայն մասն — սպիտակուցին մէջ՝ գունաւոր շաւիւ միշտ նոյն գոյնը չունի — երբեմն սև, կապուտ կամ շագանակագոյն — կ'կոչուի ծէածան:

Բիք եւ ծիածան. — Ծիածանին մինչև բէքը — մանր ծակ մը կեդրոնը — բիրով կ'տեսնենք: Միշտ նոյն մեծութիւնը չունի — շատ լոյսն մանր գունաւոր վարագոյրը կը սեղմէ լոյսը դուրս հանելու համար — բիչ լուսով ծակը կը լայնայ, որպէս զի բոլոր լոյսն ընդունի — (կատուի աչքը):

Փողակ. — Ամեն աչք ոսկորէ տնակի մը մէջ դրուած է՝ ճարպածիր — ինչո՞ւ — այդ տնակ կ'կոչուի փողակ կամ ալլապակ:

Շարժում. — Աչքը կ'շարժի իր տնակին մէջ — քանի՞ կերպով — վեր — վար — այս և այն կողմն — ինչ բաներ կ'շարժեն զայն — Պաշտօնաւոր — վեց մկանունք աչքին ետեւի կողմը կ'գտնուին:

Իճեպիս կ'պաշտպանուի

Ակնակապիւ. — Փորքիկ ոսկորեայ տնակն դուրս կ'ցցուի աչքէն վեր բոլորակի — (շօշափէ զայն):

Կապ. — Աւջի մասին վրայ երկու վարագոյր կայ — վերին և ստորին — կ'կոչուին Կոպ — կարելի է քաշել վեր ու վար պատուհանի մը վանդակներուն պէս: Ասոնց օգուտը — Երբ դուրս տալ՝ երբ սաստիկ է՝ արևուն նայած ծամանակ — երբ կ'անջնայ — մեր աչքը փոշի չմտնէր — կոպերը նոյնպէս տաժուկ կ'պահեն աչքը և պաշտպան պէս կ'լուան:

Արտուր. — Ինչո՞վ կ'լուան աչքը — արտուր — արտաքին անկիւնէն ներս կ'մտնէ, և ապա դուրս կ'երևէ ներքին անկիւնէն քթին մէջ — երբեմն արտեանունքի վրայ կը հոսին — լալ:

Արտեանունք. — Վարագոյրներուն ծայրը կ'գտնուի մազէ ծիրն — արտեանունք — չթողուր որ փոշի մտնէ — ստէպ կ'տեսնենք անոնց վրայ փոշի, որ աչքը պիտի մտնէին՝ եթէ արտեանունքը չարգիլէր — զարձեալ անով աչքն աւելի գեղեցիկ կ'երևի (Ինչպէս պաշտպան կ'երևին աչքերն առանց արտեանունքի) կ'պահպանեն նաև լոյսէն:

Ունք. — Մազէ կամարն որ կ'կոչուի ունք — տան մը քիււերուն պէս կ'ծածկէ աչքն և անձրեն պատերէն վար վազելու կ'արգիլէ — ունքը կ'պահէ քրքիւն, որ ճակտին վրայ կ'երևի և չթողուր որ աչքին մէջ վազի — նոյնպէս փողակը կ'ընդունի — երբեմն փոշիով թանձրացած կ'երևին, մաշտաւանդ հողմալից օդին՝ երբ փոշին չորս դին կ'առարժի:

Դաւ. — Որքան սքանչելի է աչքը: Աստուծոյ խնամքն ու բարութիւնն, որով անփաս պահպանելու համար աչքը շինած է զանոնք: Կ'ուզէ որ զիտութիւն սորվելու համար մեր աչքը գործածենք — Զանաք իր կամքը կատարել: Քանի բարի է Նա որ աչքերուն այնքան հաճելի բաներ ստեղծած է:

180. ԱԿԱՆՁ

Ներածում. — Օրին տունը նստած էին բարեկամի մը հետ, որ յանկարծ բաւ. — Ի՞նչ է այս. — Ո՛ր ինչ, ըսի. — Խնդրեց որ մտի՛լ ընեմ — մտի՛լ ըրի — և լսեցի դրան երաժշտական աղերս ձայն մը: Ի՞նչ պէս լսեցինք այդ ձայնը — ձայնն ո՛ր կ'հասնի — մեր — Կապի — քանի՞ հատ ա — կանջ ունինք — Երկու — զոյգ մը — գլխուն մէջ մի կողմը հատ մը:

Կազմ

2էն. — Արտաքին կողմը կէսօրը — ցոյց տուր անոր բոլոր գիծը — գլխուն մէկ կողմէն դուրս կ'տարածուի — տափակ չէ — Գոյնը — ձայնին համար անց մ'ունի որ կը տարածուի և կ'հասնի այն խողովակին որ գլխուն մէջն է: Այնպիսի ձև մ'ունի որ ամեն կողմէ ձայնը կ'հաւաքէ և Գոյնը մէջ կ'տանի:

Կռճիկ կամ անառ. — Շինուած է կռճիկ և կռճիկ — չկայ ոսկր անոր մէջ: Շուշափէ և տես ի՞նչ պէս գիծ է. բնաւ վար չծոիր — Ի՛նչտ պատրաստ ձայնն ընդունելու իր մէջ: Խողովակ. — Խողովակը կամ անցքը — Երկու — կը հասնի գլխուն ներքին կողմը — թանձր կաշիէ պատուած մը ունի:

Մով. — Ներքին կողմը գտնուած մօր — Գոյնը — օգուտը — որպէս զի ճիւղներն ականջը չմտնեն — շատ անգամ շատ մում կ'հաւաքուի անոր մէջ — անցքը կ'խփէ և Ի՛նչ կ'ընէ:

Ներքին ականջ. — Ներքին ականջը — փոքրիկ անցքի թեթև մը կ'թեքի դէպ ի վեր գլուխը մտնելու ժամանակ (կամարի նման):

Թմբուկ. — Ի՞նչ պէս կ'գոցուի — կտոր մը կաշիով կամ Թաղանթով որ կ'տարածուի ծակին վրայ — այս կ'կոչուի

Թմբուկ — գրեթէ բթամատի չափ հեռի կ'գտնուի ականջին ծակէն:

Ձայն. — Ի՞նչ պէս ձայն կ'հանէ թմբուկը — սովորական թմբիկի վրայ ձայնն ի՞նչ պէս կ'եղնէ — զարնելով վրան — ներքին խորը ետ կ'դարձնէ բարձր հնչիւն մը — անցքին վրայ տարածուած թաղանթին ի՞նչ կ'զարնէ և հնչիւն մը կը հանէ:

Մեղմ ու բարձր հնչիւններ. — Հնչիւնները նոյնը չեն: Ցած կամ մեղմ — բարձր կամ կոշտ ձայներ (օրինակներ տալ):

Եթէ թմբիկին ծայրերը կազմող թաղանթը խոլ է միթէ հնչիւնը բարձր կ'իյնի — թաղանթը բոլորովին լար է պէտք է լինի որ բարձր ձայն տայ — ականջին թմբուկին թոյլ կամ պիտի ընող երիկամունք:

Լսողութեան ջիւեր. — Թմբիկին ներքին կողմն են լսողութեան ջիւերը: Երբ ձայնը կ'զարնէ թմբիկին լսողութեան ջիւերը կ'ընդունին զայն:

Դաս. — Ի՞նչ պէս խնամօք պահպանուած են լսողութեան ջիւերը — գլխուն ներքնակողմը կ'գտնուին ծայրերը — և սակայն թեթև փափուքն անգամ կարող են լսել: Քանի շնորհապարտ լինիլ պէտք է որ մեր ականջները կարող ենք գործածել — կան մարդիկ որ լսողութենէ զուրկ են:

181. ՈՍԿՐ

Ներածում. — Շուշափէ մարմնոյն այլ և այլ կողմերը — բոլորն ալ նոյն տեսակը չեն — կան որ կարծր են, կան որ փափուկ — այտերը կակուղ են — քիթն ու ճակատը կարծր: Ուստի է տարբերութիւնը — ոսկրն մարմնոյն երեսը — շատ միտով ծածկուած չէ:

Քանակ եւ ձեւ.

Մարմնայն ամեն կողմն ոսկրներ. — Մարմնայն զանա-
զան կողմերը քննէ՝ — ամեն կողմն ոսկր կայ — հըտեւ — դեմ-
քին — վերին — ստերոն — լեւերոն — սրունքներուն մէջ: Բոլոր
ոսկրները միակտուր չեն — այլ շատերն իրարու կցուած են:

Տարբեր քանակներ. — Շատ ոսկրներ տարբեր մեծու-
թեամբ — մեծ ու փոքր: Ո՛ւր կայ մեծ ոսկր մը — Բաշկա-
կերուն և սրունքներուն մէջ: Մանր ոսկրներ պարունակող մա-
սեր անուանէ՝ — դեմք — վեր — յետ:

Ձեւ. — Բոլորը նոյն ձեւը չունին: Գլխուն գանկը կամ
ոսկրը շատ հետաքրքրական ձեւ ունի — լաւէ նման ուսե-
րուն ոսկրները դա՛նկ — թւերուն և սրունքներուն ոսկր-
ները կտր:

Յատկութիւնք

Կարծր — Ոսկրներն ինչպէս են — կարծր:

Սպիտակ. — Գոյնը սպիտակ կամ դեղնադեղ սպիտակ (Օրի-
նակ բերել մաագործին ոչխարի կամ կովու միսը):

Ամեն ոսկրներն ամուր չեն — ունին ծակեր — մէջ-
տեղ խորշ մը — լի ծռածով: Մէկ քանի սղանդի նման մանր
ծակաթիկներով — այդ ծակաթիկներն երբեմն լի են արիւ-
նով: Արիւնն ինչ օդուտ ունի ոսկրներուն: Կարծր ոսկր-
ները միշտ արտաքին կողմը — ինչո՞ւ (Ավանները):

Յօդակապ. — Ոսկրներն ինչպէս կցուած են — յօդա-
կապներ — մի քանին անուանէ: Կոճիկներու փունջով միա-
ցած են, երբեմն նուրբ սպիտակ շուաններու պէս (Հաւու
մը թւեն կամ ոտքի ոսկրներն իբրեւ օրինակ յիշել): Մար-
մնայն ամբողջ ոսկրներն չլիցայի պէս իրարու կապուած:

Կիրառութիւն

Մարմնայն յօրինուածը. — Դիտել տալ թէ մարդիկ տան

մը յարկը կ'ընեն նախ — չեն դներ առաջ կղմնդրներ —
այլ տախտակէ չէնք մը: Ի՞նչ կ'պատահի եթէ յօրինուածն
քանդուի — բոլոր աղիւսները կ'ընկնին: Աղիւսները կա-
պուած են շինուածին հետ — այսպէս ոսկրները կ'առնեն
ու կ'պահեն մարմինն յօրինուածին պէս: Ոսկրերուն հետ ի՞նչ
միացած է — Քիւր կամ երկհատանք — երակներ և մշիւ: Ե-
թէ ոսկրները հանուին, սրունքը չպիտի կանգուն պահէին
մարմինը. թւերն երկու կողմն պիտի ընկնէին թուօրէն —
բոլոր մարմինը պիտի վար տապալէր (Յոյց տուր կ'ախէ մը
պատկերը):

Դաս. — Կմախքին չէնքն ու ձեւը կատարեալ — մար-
մնայն ամեն պիտանի բաներն ունի: Ո՞վ ըրաւ մարմինը: Իր
ինաստութիւնը — ճիշտալի և ահագնի կերպով շինուած
ենք: Ե

ԱՌԱՐԿԱՅՔ

182. ԱՐԻՒՆ

Արեան գոյն — միշտ տաք — երակներ — արիւնը շարունակ շարժ-
ման մէջ — օրտը կ'մանէ ու կ'անէ — այս գործարանին համառօտ
նկարագիրն — զարկն ի՞նչպէս կ'իմացուի — պատճառ — երակային
և շնչերակային արեան մէջ տեսնուած տարբերութիւնը — ի՞նչպէս
կ'մագրուի երակային արիւնը — մը մարմնայն ամեն մասերն արեամբ
յօրինուած:

183. ՁԵՆՔԻՆ ԿԻՐԱՌԸ

Ձեւքի շարժումները — ամեն բան անով կ'կատարուի — կարող
ենք գգալ — փրկելն — բռնել — հրել — գաշել — նետել — զար-
նել ձեռքով, երբ պէտք լինի:

184. ՁԱՅՆ

Ձայնն ի՞նչպէս կ'արտադրի — կողորդն մէջ կ'տեսնուի խոչափող

ձայնական վանդակն՝ երբ գլուխն ետին ծռի — չքոս ձայնական թե-
լերն որ տաւորի կ'նմանին — բացուածքը կ'կոչուի հագագ — պղտիկ
ձուռնէ խուփը կ'կոչուի լեզուակ, որ ներս մտած օդին հոսանքը կը
կանոնաւորէ — երբ հագագը նեղնայ՝ ձայնը սուր կամ նուրբ կ'երևի
— երբ լայննայ՝ ծանր կամ հաստ։ Զայնը կ'գործածուի խօսելու, եղ-
գելու և այլ բաներու համար։

155. ԲԵՐԱՆ

Բերանը կ'գործածուի ուտելու և ըմպելու համար, որպէս զի մար-
մինը սնանի — կ'գործածուի որ մեր զգացմունքը բարատրենք երգե-
լու — ծիծաղելու — լալու — հառաչելու — յօրանջլու և այլն ժա-
մանակ — մեր խորհուրդները բացատրելու, խօսելու ժամանակ։

156. ՀՈՏԱՌՈՒԹԻՒՆ

Ռուսներն կ'որոգը կ'հասնին և այտի ոսկրներուն և Ծակտին հետ
հաղորդակցութիւն ունին — ներքին մասն բոլորովին սպիգալին նիւ-
թով պատած է, որու միայ կ'տարածուի հետառական ջիւղը։ Այս
զգայարանին միջոցաւ կ'ընդունինք մեր գալափառելուն հետի միջոյ —
կարող ենք որոշել փաստերնի թեր, ինչպէս պատ օդ, թուռալի բոյ-
սեր, և այլն։ Հոտառութեան գործարանն մեր վայելման կ'նպաստէ —
կենդանիներն կ'առաջնորդէ սնունդ գտնելու։

Զեռք՝ կիրառ ձեռքի և սրունքի՝ Ուտել՝ ճաշակել՝ Վազել՝ Գնալալ՝
Ոտք՝ Ակունքներու կիրառ։ Զգալ՝ Լսել՝ Յատկել՝ Կնալ։

ՃԱՐՏԱՐԱԿԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

157. ԳՐԵԼԻՔ

Ներածում. — Աղգական մը հեռաւոր քաղաք մը կ'ընա-
կի — կ'փափաքինք ըսել անոր շատ բաներ որ անոր հասն-
ւի են — ինչ է միջոցը — նախ մը։

Թուղթ. — Նամակը գրելու համար ինչ պէտք է — թերթ

մը լնաղն։ Ուր պիտի գտնենք զայն — գրասեղանին մէջ —
չոր պէտք է բանալ — ապա թերթ մը թուղթն առնուլ և
գրասեղանին վրայ դնել պէտք է։

Գրիջ. — Յետոյ ուրիշ պէտք մ'ալ կայ — կարևոր է գրել
մը — գրչի տեսակը — թերևս երկուսէն գրիչ — կամ քե-
տաւրէ գրիչ։ Երկուքին մէջ տարբերութիւնն — եթէ եր-
կաթէ գրիչ մ'է, կարևոր է ունենալ գրչի մը — մասամբ
մետաղեայ և մասամբ փայտեայ։

Մեխան. — Վերջը պէտք է թաթխել գրիչն մեխանի մէջ
— ուր է մեխանը — մեխանի չիլին կամ կաղամարին մէջ, ո-
րու դաշիլ պէտք չէ։

Մծանք քուղթ. — Թղթին մէկ երեսը գրելէն ետև, պէտք
պիտի լինի թերթը դարձնել — բայց բոլորովին չոր չէ —
ինչ պիտի լինի եթէ այն վիճակին մէջ թերթը դարձնենք
— կարևոր է կտոր մը քծառ լնաղն — ինչպէս չաւրուիր
գրուածն — չքծէ մեխանը (յոյց տուր փորձով)։

Գրչի սրբիջ. — Նամակը կ'ընենայ — կարևոր է գրչի
սրբիջ մը կամ ընչաւ — ինչո՞ւ համար։

Կաւիճ. — Դաս մ'առնիք — ուր — դպրոցը։ Դասա-
տուն գրեց — չէ թէ վերը յիշուած գրելիքով — կտոր մը
չաւիճ — որ գրելի է։

Ուն տախտակ. — Ճերմակ կաւիճով գրուածն ան քո-
րալէ վրայ — մեծ գիրեր չինել որ ամենքը տեսնեն։

Գրաքար եւ քարգրիջ. — Ուն տախտակին վրայ գրուե-
լիքն տղայք պիտի օրինակեն։ Ասոր համար ինչ կ'գործա-
ծեն — գրաքար (թերթաքար) և քարգրիջ — ինչո՞ւ համար
թուղթ և մեխան չեն գործածեր։ Ինչո՞ւ համար քարաքարի
վրայ նամակ չեն գրեր։

Կապարեայ մատիտ. — Կան մարդ իկ որ իրենց գրպանն
գրքոյի մ'ունին որպէս զի յիշելու համար նշանակեն իրենց
ուզածը — ինչով կ'գրեն այդ գրքոյիկին մէջ — Դասիք —

միթէ կարելի չէ՞ գրել գրչով և մեղանով — ինչո՞ւ չէ։ Մա-
տիտը փայտէ չի նուած է — մէջը կայ կապար — կարելի է
կրել գրպանի մէջ։

158. ՀԱԳՈՒՍՏԻ ՆԻՒԹԵՐ

Ներածում. — Օրինակ բեր կատուն — տղայք կ'ախոր-
ժին անոր կռնակը փայփայելու — ինչո՞ւ — ախորժելի է
չօշակել փափուկ մաշակը — ինչ օգուտ ունի մուշտակը կա-
տուն համար — կարող է առանց մուշտակի մնալ — նոյն-
պէս չունն — ձին — կովն ունին ծարէ ծածկոց։ Միթէ այդ
ծածկոցն իրենք կ'չինեն — ինքնին կ'բռնեն մորթին վը-
րայ — ինչպէս մազը մեր գլխին վրայ։

Մեր ծածկոցներն, հագուստ. — Մեր դուխն ունի մա-
զէ ծածկոց — մեր մարմնոյն վրայ եղած միւս ծածկոցներն
— հագուստ, դէպք։ Ինչո՞ւ կ'չինուին հագուստներն։ Զա-
նազան Նիւթեր։

Ամառուան հագուստ. — Կան տեսակ մը հագուստներ
ամառուան համար — ուրիշ տեսակ յիշատակ համար — ին-
չու նման չեն (կենդանիներու ձարն աւելի կ'խտանայ ձմե-
ռը)։ Ամառուան հագուստներ բարակ և թեթիւ — ծաղկե-
պատ, բեհեշ։

Բամպակ. — Ինչո՞ւ չինուած են — Բամպակ — ուսկից
կ'ենէն բամպակը — տաք երկիրներու մէջ, ինչպէս Հնդկա-
ստան, Աֆրիկա, Արքիէ, կ'բռնեն տունկի մը վրայ։ Մեր ճեր-
մակեղէն լաթերէն չատը բամպակ է։

Վուշ. — Մեր բոլոր ճերմակեղէնն բամպակէ չինուիր
— մէկ քանին լուռ, որ բամպակի չափ հասարակ չէ — վասն
զի աւելի սուղ է։ Վուշն ինչ բանէ չինուած է — փորրիկ
տունկէ մը — սիրուն կապոյտ ծաղիկով — որ ցորենին պէս
կ'բռնեն դաշտին մէջ — անոնն — լուռ (ցոյց տուր վու-
շենի ցօղուն մը)։

Փողոցը կ'տեսնես կիներ որ շատ աղւոր հագուստ հա-
գած են — Դուրս — այդ մետաքսը կ'ենէն պղտիկ թրթու-
րէ մ'որ կ'կոչուի շէր — մետաքսը կ'մանէ իր մարմնէն հա-
նելով։ Ամեն մարդ չի նար մետաքսէ հագուստ գործածել
— շատ սուղ է։

Ձմերալին գգեստ. — Երբ ձմեռը գայ աւելի տաքուկ
հագուստի պէտք ունինք քան մետաքսէ, վուշ կամ բամ-
պակէ հագուստն — ինչո՞ւ — պէտք է գնել չուխայ կամ
ասուր — ինչէ չինուած են — Բորդ — Եւրոպէի ծածկոց-
թը։

Բուրդ. — Ինչ բաներ կ'չինուին բուրդով — անուա-
նէ մէկ քանին — Եւրոպէ — Բուրդ — Եւրոպայ — Եւրոպայ։

Մաշտակ. — Ունինք նաև վիզի համար տաքուկ փա-
թոյթներ որ չինուած են կենդանիներու կակուղ մաշտէն
և մորթէն — Բուրդ։ Այլ և այլ կենդանիներու մորթեր —
ինչպէս Եւրոպայի — Եւրոպայ — Եւրոպայ և այլն — Ըսէ ուսկից
կ'գտնենք այդ կենդանիներն։

Կաշի. — Մեր բոլոր ծածկոցի համար — նոյնպէս կեն-
դանիներու մորթէն չինուած — կ'կոչուի կաշի — Բաղախոր-
դը կ'պատրաստէ։

Յարդ. — Մածկոց մեր գլխուն համար Եւրոպէ չինուած
— Եւրոպայէն գլխարկ — այսպէս կ'ստանանք

Բամպակ բամպակեղէն	Մուշտակ վալի կենդանիներէն
Վուշ վուշեղէն	Կաշի կովէն ու ձիէն
Մետաքս ճերմակէն	Յարդ ցորենի դաշտերէն
Բուրդ ուլաթէն	

159. ԿԱՅԱՐԱՆ

Ներածում. — Ճամբորդութիւն մը պիտի ընենք դէպ
ի — ինչո՞ւ — Կապարով։ Ո՞ր պէտք է գնալ կառաչա-

քրդ տնելու — երկուսն էլ խայրանք: Կարող ենք ամեն ժա-
մանակ գնալ: Ինչպէս իմանալ ժամանակն — ժամանակա-
ցոյցը մեզի կ'յայտնէ — շատ մարդիկ կ'երթան կայարան —
կ'արտորան — ոմանք կառքով, ոմանք ոտքով — կայարա-
նը սնտուկներ կ'տանին — պարիեր — ինչ բանուկ տեղո-
ւայարան: — Կայարանն — տուն մը մեծ դռներով և
պատուհաններով:

Տ. մսակաւոռն. — Տես կան մարդիկ որ ասդիս անդին
կ'երթան — ոմանք կեցած են պղտիկ դրան մ'աւջն որ զոց
է: Դրան առջև կ'սպասեն — շուտով կ'րացուի դռնակն —
գոմա-կառնէ կամ իրաւունք — տրասիլին մօտ մարդ մը ա-
մեն ճարտարի բան մը կ'տայ:

Տ. մսակ. — Ինչ — գոմա՛կ մը — հաստ թղթի կտո-
րի մը վրայ ի բանի բառեր — ինչ են այդ բառերը — մեր
գնալիք տեղւոյն անունն, թուականն, և այլն — և ինչ կը
տանք այդ թղթին համար — ինչպէս շուտով կ'տայ տոմ-
սերը:

Կառաշար. — Ամեն մարդ կ'հեռանայ՝ երբ տոմար կ'առ-
նու: Ամենքն ուր կ'երթան — Կառաշար — ուր է — ինչ
բանի կ'նմանի — իրարու կապուած կառքերու երկար շարք
մը — տեսակ տեսակ — առջին, երկրորդ և երրորդ կարգ:

Մերեմայ. — Մեծաւ ծխանովն կառաշարին առջևը:
Լայնուդի. — Մարդիկ բարձր խճուղիէ մը քալելով կառ-
քերուն կ'հասնին — կայարանին այս մասն է լայնուդին:

Պաշտօնաւար. — Տես մարդիկն՝ որ վեր վար կ'բալեն
և իրենց գլխարկին կամ զգեստին վրայ ունին դիրք — պա-
հալի — գոմա-կառնէ որ կ'փութան բեռերը կրելու — ուր
կ'դնեն — բեռա-կառնէ մէջ:

Ձանգակ. — Կան մարդիկ որ իսկոյն կառքը կ'մտնեն —
կան որ կ'կենան և իրենց բարեկամներուն հետ կ'խօսին —
ինչո՛ւ: Ինչ աղմուկ կ'հանեն նոյն միջոցին — մարդիկ որ

ասդին անդին կ'վազվզեն — յանկարծ զանգակ մը կ'զար-
նէ — ինչո՛ւ — այդ կ'նշանակէ թէ կառաշարն իջեւ կը
պատրաստուի — ամեն մարդ կ'սխի շարժիլ — բարեկամ-
ներ կ'դսեն. «երթաք բարով» — նորէն զանգակը կ'խօսի
— պահակները կ'գան տոմսերն առնելու — կ'զոցեն կառ-
քին դռները:

Կառաշարը կ'մեկնի. — Այն ժամանակ կ'յսնէք մեքե-
նալին հանած շփնդը — կառաշարը կ'շարժի, նախ ծաւ-
ապա աւելի արագ — ապա աչքէ կ'հեռանայ — թողով
միայն ետեւէն երկայն մխի գիծ մը: Կայարանը պահ մը հան-
դարտ կ'մնայ:

Դաս. — Տղայք պարտին զգոյշ լինիլ երկաթուղւոյն մօտ
— առանձին ասդիս անդին չվազեն — այլ իրենց ծնողաց
մօտ կենան, որպէս զի վտանգի չհանդիպին:

ԱՌԱՐԿԱՅԳ

160. ՄԱՐԴՈՒ ՕԳՏԱԿԱՐ ՄԵԾ ԿԵՆԴԱՆԵՐ

Ձեւ, կով, ոչխար, ե՛լ մեր երկրները — ուղտ՝ Արաբիա — փիղ՝
Հնդկաստան — գոմէշ կամ ջուլ՝ Տարաւային Աֆրիկէ և Հիւսիսա-
յին Ամերիկա — սրճիթաց եղջերու՝ Լաբնիա — բուրդ օգտաւար,
կամ իբրեւ հաճանքի կամ լորեւ սնդատու — բաւ կող — երկր
հերկող:

161. ՄԱՐԴՈՒ ՕԳՏԱԿԱՐ ՄԻՋԱՏԵՐ

Մեղը, մերը և մօմ — շերամ, մստաւ — բզեզներ որ կ'աւրեն
փտած կենդանային և բուսային նիւթեր — որդան կարմիր, միջատի
մը չորցած մարմինն — Սպանիական ծածկ, փոքրիկ որդ պալարներ ը-
նելու:

162. ԱԳԱՐԱԿ

Ագարակատուն — յարդանոց — շտերաման — գոմ — ախոռ —

խաղանոց — հաւնոց — ձիեր — արջառ — ոչխար — խոզ — հաւ — շուներ — ագարակային հասարակ գործիներ — կթել — արջառ, հաւեր, կերակրել — ցորենը ծեծել, և այլն:

կար կարելու գործիներ	Շէնք շինելու նիւթեր
Սեղանի կազմ	կարասիներու նիւթեր
Խմելու ամաններ	Գուլպայ շինել
Եփելու անոթներ	Ղպրոց
Պարտիզպանի գործիներ	Ագարակապան
Մանր կենդանիներ մարդու օգտակար	Գրանոց:

ԲՆԱԿԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

165. ՍԱՌ

Ներածում. — Օգին տեսակն — սովորաբար ձմեռը ցուրտ — պարտաւոր ենք շուտ քալել և տաքուկ հագուստներ հագնել թէ ոչ պիտի մսինք: Երբեմն երբ սաստիկ ցուրտ է ջուրերն ու լճակը կ'ծածկուի ինչո՞վ — սառոյց:

Ներգործութիւնն մարդու վրայ

Մարդիկ կ'մսին եւ կ'զոգողոպան. — Ի՞նչ կ'զոգանք երբ օդը սառնաբեր է — պաշ — եթէ թեթեւ հագուած լինինք — կ'սառնեն, կ'սառնեն: Մարդիկ ինչպէս կ'հագուին — թանձր հաստ վերարկուներ — մուշտակի զգեստներ — քաշ կ'քալեն — ինչո՞ւ:

Մարմինը կ'գունատի. — Մանր տղոց դէ կըր ըրորովին կապոյտի կ'զարնէ, իրենց ձեռքը ցրտէն կ'պնդանայ — ստէպ ցրտէն էլ լաւ:

Երտաճար. — Սառոյցն ինչ կ'ընէ մատերուն — կ'կծէ: Յրտին և սառոյցին կծած տեղերը կ'կարծրին և կ'ուռնին — սաստիկ ցաւ կ'պատճառեն — ցրտահար:

Սառնամար. — Կան երկիրներ ուր սառն այնքան սաստիկ է որ եթէ մարդիկ հոգ չտանին իրենց քիթն ու մատերը կ'սառնահարին:

Սառնաբեր շունջ. — Դիտէ՛ շունջը — բերնէն կ'երնէ փռի կամ շփէ պէս:

Ներգործութիւնն իրերու վրայ

Ջուրը կ'սառնի. — Յուրտն ի՞նչ ներգործութիւն ունի ջրին վրայ — ջրին երեսը կ'առնա՞յ — սառոյց — մարդիկ կրնան քալել անոր վրայ — նոյնպէս սահել և սահափայտ քալել:

Պաղիթ. — Երբեմն կ'տեսնենք տան բոլորտիքն պայծառ սառի կտորներ — սրածայր կախուած — Կիւլի նման — պաղիթ:

Մատերու վրայ սառոյցը. — Խոտն ու ծառերն այնպէս կ'երևին որպէս թէ մէկն անոնց վրայ սպիտակ փոշի ցանած է: Երբ արևն անոնց վրայ կ'փայլի, կ'առնա ամառնային ցօղի պէս:

Ապակիի վրայ. — Սառն պոտտուհանի ապակիներուն վրայ զարմանալի նկարներ կ'յօրինէ — ծառերու և բլուրներիւ սիրուն պատկերներ:

Հողը կ'խտացընէ. — Որքան կարծր կ'երևի ճամբան — սառնային օդով աւելի ձայն ու աղմուկ կ'լսուին հողին վրայ: Ինչպէս արձագանք կ'հանէ ոտքն: Տեղ տեղ հողը սառն է:

Անդորրութիւն. — Զիւնն ձայն չհաներ — անձրեւի և հովի պէս — օդը պայծառ և հանդարտ: Նայէ՛ արևուն ցերեկը — գիւշերն ալ լուսինն և փայլուն աստղերուն:

Օգոստ

Կ'սպաննէ ձմիւնը, — Սառոյցը կ'օգնէ պարտիզպանին

— Կ'սպաննէ հողի փշադներ և թոթոթներ որ կրնան բերքին փնասել: Նոյնպէս կ'իւրաքանչիւ և կ'իւրե կարծր ու պինդ հողայնպէս որ սերմն աւելի դիւրաւ կ'ընկնի: Օրը կ'մաքրէ և տեսակ մ'առուգութիւն և զուարճութիւն կ'պատճառէ մարդերուն՝ որ սառնամամ ջրերու վրայ կ'սահին ու կ'խաղան:

164. ԶՈՒՐ

Ներածում. — Յիւլէ ջրի օգուտներն — Խիւ — Կերաւոր երկր — Լաւ մեր մարմինն ու ճերմակեղէնը:

Յատկութիւնք

Պայծառ եւ քաւիանցիկ. — Կարող ենք տեսնել ջրամանին յատակը — այսպէս յատակ է և թափանցիկ: Առուակին խորը կ'տեսնուին քարերը:

Պաղ. — Եթէ ջուրն մեր շրթերուն տանինք — կ'ըզգանք որ պաշտէ: Չունի ոչ հոտ, ոչ համ և ոչ հոտ, կաթին նման չէ:

Հեղուկ. — Եթէ կաթիլ մ'իյնայ հազուադէպ վրայ, զայն կ'ընկնէ. եթէ թափենք ջուրը չենք կարող զայն ժողովել, ինչպէս կարող ենք հաւաքել փայտի ու քարի կտորներ — հեղուկ — նոյնպէս է և կաթը, քաղցիւր, եղն: Թափուած ջուրն ինչ կ'ընի — կ'չորնայ կամ կ'ընթանայ:

Ո՞ր կ'գտնուի ջուրը

Աղբիւր. — Մեր ունեցած ջուրը խոշորակէ մը կամ հոգե մը կ'գայ: Խոշորակին ջուրն ունակից կ'գայ — կարելի է շատ հեռուէն — բլուրներէն — ուր կ'հասնի գետնի ալիքներէն հոսելով:

Գետ. — Երբ մի շատ աղբիւրներ ջրանցի մը կամ փոքի մը մէջ կ'հոսին — գետնի:

Լիւծ. — Երբեմն կ'տեսնենք ջրի տարածութիւն մ'որում բոլորտիքը հող է — լիւծ: Անուանէ լիւծ մը:

Անճրեւ. — Բոլոր այս ջուրերը կ'հոսին երկրէն — մերթերկինքէն ալ մեզի ջուր կ'գայ — ինչպէս կ'գոյանայ — ահա — անճրեւ որ կաթիլ կաթիլ կ'վազի — երբեմն թեթեւ — ստէպ ու զգին — հողը կ'ծծէ անճրեւը — կ'հոսի գետակներու մէջ — անոշ ջուր — կ'գործածենք լուացութեւ համար:

Մով. — Ամեն ջրերն ուր կ'թափին — յառաջ կ'վազեն մինչև որ կ'հասնին ծովը, որ լի է ջրով — թէ և նոյն տեսակ ջուր չէ:

Աղի եւ անուշ ջուր. — Մովու ջուրն ալ — միւսներն անուշ:

Դաւ. — Պիտանի է ջուրը մեզի — չէ կարելի ապրիլ առանց ջրի — մեր երկիրը շատ առատ ջուր կայ — կան երկիրներ ուր ջուրն առատ չէ:

165. ՓՈԹՈՐԻԿ

Ներածում. — Դիտել տալ օդին ներկայ միճակն: Եթէ ամառ է, կրնայ լինիլ տաք և տոթաղին — ջերմութիւնը սաստիկ է — երբեմն հազիւ կարող ենք քալել — հազիւ հովի չունջ մը կայ — ամեն բան հանդարտ: Մարդիկ կը սեն. — ինչ տաք է օդը — և կ'փափաքին որ անճրեւ գայ: Երբեմն սաստիկ տաքերէ ետք՝ անճրեւ կ'վազի, որոտներ կ'լսուին: Մարդիկ կ'վախնան — նոյնպէս երբոր փայլակ տեսնուի: Անճրեւ, որոտու մն և փայլակ միտան կ'կոչուին փոթի:

Փոքորիկ անաշ երեւոյթներ

Ամպոտ երկին. — Երկին՝ որ առաջ պայծառ էր, կ'ամպոտի — չէ թէ բոլորը — այլ նախ մէկ մասը:

Ամպերու երեսոյքը. — Ամպերն կամարածն կ'երևին ու կ'բարձրանան: Մանր մուկն ամպեր ցիրուցան երկնից երես-
որ — ամպերոն գոյնը — «և: Ո՛րքան թանձր կ'երևին:

Տօբազին քի օղջ. — Օղջ ցրտկեկ, ծանր և խիտ կ'ե-
րևի: Դաշաբուռն մէջ թռչուններն իրենց երջը կ'դադրեցը-
նեն, և պարպարան փնտռելու կ'թռնին — երկրիս մօտ կը
թռնին: Արջառները կ'բառաչեն և ահաբեկ կ'երևին: Տէրև
էր չարժիր, վաան զի հով չկայ: Քիչ քիչ օրը կ'մթանայ:

Փոքորիկ

Փայլակ. — Յանկարծ լոյսի շող մը կ'երևի — ճրքան պայ-
ծաւ է — միայն մէկ երկու րոպէ կ'տևէ — երբ կ'երևի՝ շատ
ահաւելի է: Մարդիկ ահուդ ողի մէջ կ'իյնան:

Որոտում. — Երբ փայլակն անցնի, կ'յաջորդէ որոտում
— խորունկ և բարձր — կարծես թէ երբեմն մեր գլխուն
վրայ է: Այնպիսի աղմուկներ կ'ենեն որ կարծես թէ տան
առաստաղները կ'խորտակին: Ապա փայլակ փայլակի կ'հե-
տևի, և որոտումն որոտման: Ոչ ոք դուրս ելնելու կ'համար-
ձակի — շատ վտանգ աւորէ փոթորկի ժամանակ դուրս մնալ:

Աճճքես. — Ապա անձրևը հեղեղի պէս կ'սկսի վազել —
խորը ու կտր կաթիլներ հետզհետէ կ'իյնան արագ օրէն —
քիչ մ'ետք փողոցները գրեթէ ջրով կ'լեցուն: Մանր առուակ-
ներ սաղիս անդին կ'հոսին — այդ առուակները տեղատա-
րափին հետ կ'մեծնան: Ժամանակէ մ'ետք՝ փայլակը կ'դադ-
րի շողալէ և որոտումն դուրսէ — այն ժամանակ անձրևը
կ'նուապի:

Փոքորիկ ետք

Երկնից տեսքը. — Ապա ամպերը կ'բաժնուին և երկ-
նից երեսը կ'ապրոյտ կտորներ կ'երևին — վերջը վերստին ա-
րևը կ'փայլի — թռչուններն կ'հրապարակեն — արջառները կ'ա-
չաճեն: Օդն այլ ևս տաք չէ, այլ պաղ և սոսի: Մառերն ու

դալարն փայլուն և գեղեցիկ կ'երևին անձրև դալէն ետև
փոթորիկը դադրելով ամեն բան զուարթ և պայծառ կեր-
պարան մը կ'առնու:

Օգոտ. — Ոմա՛ք փայլակէ և որոտումէ կ'վախնան —
անտո՛ի վախ — պիտանի է փոթորիկն ալ — օղջ կ'հալէ,
թէ ոչ միասակար պիտի լինէր: Օդին պայծառութիւն կը
տայ — տունիկերուն զովութիւն — և հողը կ'ոռոգէ:

ԱՌԱՐԿԱՅՐ

166. ՇՈՒԻ

Իր սօվորական ձևը — տաք ջրի ամանէ կլած շոգին — ջերմու-
թիւնն է պատճառ որ շոգին ամանէն վեր կ'ենէ — օդին մէջ կ'երուի
— երկրին վրայէն շարունակ գոլորշի կ'ենէ — երկնից վրայ կ'տեսնուի
ամպերու ձևով — բլուրներու և հովիտներու վրայ մշուշ — շոգի-
ացումն աւելի շատ է ամառն և տաք երկրներու մէջ:

167. ՍԱՌՈՅՑ

Սառած ջուր — ե՛րբ և ո՛ւր կ'երևի — բոլորովին հաստատուն մար-
մին — պաղ — կէս մը թափանցիկ — քան ջուրը թեթեւ — թոյլուն
ջուրն աւելի շուտ կ'սառի քան թէ գնացուն: Սառոյցի գործածու-
թիւնը:

168. ԵՐԱՇՏ

Ամառնային տապալդին առաւօտ — ազդեցութիւն — բոյսերու և
կենդանիներու վրայ — եթէ շաբաթ մ'այսպիսի օդ մը տևէ ի՞նչ կը
պատահի — խոտերը պիտի չորցնեն — ջրօնն և ուրիշ բոյսեր պիտի
մնասուն — առուակները պիտի ցամաքին — երաշտը ստէպ սով կ'պատ-
ճառէ:

169. ԱՄԱՌ

Երկար օրերու եղանակ — կարճ գիշերներ և պայծառ արև — շո-

զսւն տերէնէր — գեղանի ծաղիկներ — պտուղ — թուղանները կ'երգեն — թիթեռնիկներ և մեղուներ դաշտերու մէջ — աղարակաղաւնը խար կ'պատրաստէ և ոչխարները կ'խուզէ:

170. ԱՇՈՒՆ

Երբորդ եղանակ — հասուն պտուղներու ժամանակ — դաշտերու և բուրաստաններու տեսքը — գործի ժամանակ — ձմեռային պատրաստութիւն — սկիւրն իր ընկուղի պաշարը կ'համբարէ — տերէնէրը կ'գեղնին, ծաղիկները կ'ուռազին, այլ սերմերը կ'շատնան — շատ թուղաններ երգելէ կ'դադրին — ծառերու մէջ հովը սաստիկ կ'փչէ:

171. ՁԻԻՆԱՅԵՐ ՓՈԹՈՐԻԿ

Ամն կողմ ձիւն — բլուրներու, դաշտերու, ծառերու, տանիաներու վրայ: Ամն բան կ'աղւորնայ — երբեմն յանկարծ ձիւն կ'վաղի — հովը զայն կ'ցրուէ — դեղադէղ կ'հաւաքէ — վտանգաւոր է այն միջոցին դուրսը շրջել — շատ մարդիկ կորսուած են — ոչխարները ձեան հիւսի տակ խղզուած — ձամբաները գործուած — մարդիկ հազիւ կարող են դուրս ելնել:

Կարկուտ	Ձմեռ.	Անձրեւախառն հով
Պարուն	Ծովային փոթորիկ	Հանդարտութիւն:

ԵՐՐՈՐԴ ԱՍՏԻՃԱՆ

ՀԱՍԱՐԱԿ ԻՐԵՐ

172. ԵՐԿԱԹ. Ա. Դ.

Գարծածուքին

Ներածում. — Ուշադրութիւն հրաւիրէ կրակարանի — ի՞նչ բան կ'պահէ կրակը:

Կասկարայ. — Ի՞նչ շինուած է կասկարան — երկաթ: Ինչո՞ւ համար փայտեայ կասկարան անյարմար է — Կամ կասկարեայ կասկարան — փայտն այրելի, մինչդեռ երկաթը չէ այրւիչ — Կասկարը դիւրահալ:

Պահնակ եւ երկաթի գործի. — Կրակին առաջն է պահնակը — կրակը շտկելու զանազան բաներ — հրաքարք — (երկաթէ ձող) քահ — առելի — ըստին ալ երկաթէ:

Խոնամոցի գործիներ. — Երկաթէ ամաններ և անոթներ ջուր տաքցնելու և կերակուր եփելու համար:

Դանակ եւ պատառաքաղ. — Գործիներ որով մեր կերակուրը կ'կտրենք և կ'ուտենք, սովորաբար երկաթի բաղադրութեամբ շինուած:

Ասեղ. — Հագուստներ կարելու և նորոգելու համար ասեղներ:

Արթուկ. — Լաթերը լուսպէն ետե՛ղ զանոնք կ'հարթենք արթուկով: Դիտելի է թէ որքան չուտ կ'տաքնայ երկաթը — քարն այնչափ շուտ չտաքնար:

Գործիներ. — Գործաւորներու գործիներ — սղո՞ղ — ծոր՞ — ճրո՞ղ — քայլի՞ն, և այլն: Կահուղ մեռաղներ ան-

յարմար այս գործին երուն համար: Այս գործին երը շատ կարեւոր:

Օգտակար. — Ոչ շատ սիրուն:

Գոյն. — Մութագոյն:

Կարծր. — Շօշափէ — շատ պէտք:

Պաղ, ծանր. — Պաշտօն:

Զօրաւոր. — Կտրելու փորձէ — շատ:

Դիւրահալ. — Կարելի է հալեցընել զայն. ինչպէս. նեւ տէ կրակին մէջ — շատով գոյնը կ'փոխէ — կարծրագոյն քառ: Շատ ուժեղ կրակը յընայ հալեցընել երկաթը կապարին պէս: Այս տեսակ կրակը կ'կոչուի հեղ — հեղցին մէջ երկաթը կը դառնայ շատ հեղ — կարելի է ջրի առուակի պէս թափել և հոսեցընել — հալել — թէ և կապարի չափ դիւրաւ հալիր:

Կռանելի. — Դարբինին փուրին մէջ չհալիր — այլ միայն աւելի է հեղ — վասն զի իր կրակն այնքան զօրաւոր է: Դարբինն ինչ կ'ընէ տաք երկաթին — կռանել կ'ծածէ — որով երկաթի կտորը կ'լայնայ կամ յեղ կ'փոխէ: Երկաթն երբ տաք է կրնայ ծածուիլ — փայտի կտոր մը կրնայ ծածուիլ — կամ քարի կտոր մը: Անուանէ այն բաներն որ կրնան ծածուիլ թէ և կռանելի չեն: Անուանէ ուրիշ մետաղներ որ կռանելի կամ ծաւալական են — ոսկի — արծաթ — կապուր:

Եթէ երկաթն հալել և կռանել չկրնէր շատ պիտի չգործածուէր: Այդ յատկութեամբ շատ օգտակար կ'ընին:

Ժանգոտելի. — Եթէ ժամանակ մը թրջած կամ տաժուկ տեղ մը մնայ երկաթն ինչ կ'պատահի — ժանգէն կը մալի:

173. ԵՐԿԱԹ. Բ. ԴԱՍ

Ներածում. — Այս օգտակար մետաղն արատ է — քա-

նի քանի բաներ անով կ'ընուին — ամեն կողմն կ'տեսնէք այդ մետաղէ շինուած առարկաներ — թէ տան մէջ և թէ դուրս:

Երկաթաբով. — (Երկաթի կտոր մը ցոյց տալ) Դիտել տալ երկաթն և անոր հետ խառնուած ուրիշ նիւթեր: Տղա. յոց զանազանել տալ երկաթն և հոգի ու առջի մասերը:

Երկաթաձաք. — Երկաթի արտաքին տեսքը դիտելով ուր պիտի փնտռենք զայն — հոգին մէջ: Մարդիկ հողը պեղելով դուրս կ'հանեն — պէտք է շատ խորունկ փորել: Նկարագրէ հանքին բացումն — երբեմն գետին մէջ ծակ մը կը բանան — երբեմն բլրին կողին վրայ — այդ բացումները կ'տանի մեղ ուղիի մը կամ դարակի մը — կան նաև անցեր որ այլ և այլ ձիւղերու կ'բաժնուին քաղաքի փողոցներու պէս: Լայն խորուկ ծակերը կ'կոչուին երկաթահան:

Հանքաձաք. — Այդ տեղերը յանող մարդիկ կ'կոչուին հանքահաններ — ինչպէս կ'մտնեն հանքավայրն և անկից կ'եւնեն:

Կանքեղ. — Մէն ի գործաւոր ու ի հանել մը — ինչո՞ւ — հանքահաններն ինչպէս կ'կրնին կանքեղը:

Գործիներ. — Ինչ գործիներ ունին — երկաթեղէն — արծաթ — ինչպէս կ'գործածուի — (ինչև պատկերը կամ ցոյց տալ շինուած պատկեր մը) Ժաքէր — քաներ և այլաներ — ինչպէս կ'գործածուին:

Հանքաձաքի գործը. — Հանքահաններուն դրաղմունքը տաժանելի — կ'հեղքեն ժայուեր և հանածոյքը դուրս կ'հանեն — երբեմն անիւով, երբեմն մեքենայով կ'հանեն, քարածուխի պէս — մեքենան դուրս կ'բաշխէ կողովալի հանք:

Երկաթաբան. — Երկաթաբանին իր վիճակին մէջ անօգուտ է — պէտք է զայն մաքրել և աղբիւր հանել: Այս ընելու համար երկաթահան կ'տարուի — երբեք տեսած էք երկաթաբան մը:

Հնոց. — Երկաթարանի մը տեսքն երբ հնոցը կ'վառի մութ գիշեր մը — կարմիր փայլը հեռուէն կ'տեսնուի — ինչ է պատճառն այդ փայլութեան — հնոցն գաղաթէն ելած բոցը (նկարագրէ հնոցն որու մէջ երկաթը կ'հալի, և անոր մէկ ուրուագիւր պատկերը քաջ սև տախտակին վրայ): Երկաթարանը կրակին մէջ կ'նետեն ածուխով և կիրով: Ինչո՞ւ համար կրակ պէտք է — աղբիւն երկաթէ գատելու համար, և այս պատճառաւ երկաթարանը պէտք է որ հալի: Նկարագրէ երկաթին հալումն — ինչպէս երկաթն աւազէ կաղապարներու մէջ կ'հոսի — այն ժամանակ կ'կուտուի յաւանի երկաթ կամ երկաթէ գատելուն:

174. ԿԱՊԱՐ. Ա. ԴԱՍԻ

Ներածում. — Դիտել տալ խողովակներ որով ջուրը տունները կ'երթայ: Ինչ նիւթէ շինուած են:

Ցատկութիւնը

Գոյն. — Յոյց տուր կապարի կտոր մը — անունն ըսել տուր — կապուտակ մոխրագոյն — ուստի կ'ըսենք կապար:

Ծանր. — Ձեռքդ առ կապարը — թեթեւ բանի մը հետ բաղդատէ — փայտի կտորի մը հետ — կապարը ձեռքիդ մէջ — շատ ծանր — կարելի չէ շատ կապար կրել, վասն զի ծանր է: Երբ ըսել ուղենք թէ բան մը ծանր է, սովորութիւն ունինք կապարի հետ բաղդատել և կապարի դէմ ծանր է, ըսել:

Կակուղ. — Ա՛ռ գնդասեղ մը — կապարին վրայ նշան մ'ընելու փորձ փորձէ — կարող ենք ընել — այո՛, շատ դիւրին կերպով — կապարը հեշտիւ կ'գծուի (կտրէ՛ զայն դասարանին մէջդ անակով): Երբ կապարը թղթի մը վրայ քսենք՝

նշան մը կ'թողու, որովհետեւ կապարն — շատ աւելի կտակուղ քան ուրիշ մետաղներ:

Դիւրաճայ. — Եթէ կրակին վրայ կտոր մի կապար դնես, ինչ կ'ստատահի — պիտի հալէ: Երկաթը նոյնպէս կ'հալի: Կապարը շուտ կ'հալի — կարելի է կապարէ սաններ շինել կերակուր եփելու համար: Ինչո՞ւ չէ: Տղայք տեսած պիտի լինին աշխատող կապարագործ մը՝ կամ տան մէջ և կամ փողոցը — ինչպէս կ'հալեցնէ կապարը — ինչպէս դիւրաւ կ'ընէ:

Կռելի. — Ստէպ կապարի կտորով մը կ'խաղան տղայք — ինչ կ'ընեն զայն — երբեմն կ'ծռեն կամ ծեծելով կը լայնցընեն — ինչպէս դիւրաւ կ'ծեծուի — նայէ՛ կապարագործին ինչպէս կ'ծեծէ կապարը, ինչպէս դարբինն՝ երկաթը — տղայ մը բաւական ոյժ ունի զայն ծեծելու — այս յատկութիւնը կ'կոչուի կռելի:

Դիւրակոր. — Կարողես թեքել կապարը — ուզած կերպովդ զայն ծալէ — շատ անգամ կ'տեսնենք լայն թերթեր բոլորած և գործածելի — գրեթէ կտոր մը կտաւի պէս: Այն բաներն որ այսպէս դիւրաւ կ'ծուին, կ'ըսուին դիւրակոր կամ դիւրակորութիւն:

Կիրառ.

Ձրիխողովակներ. — Շատ օգտակար է կապարը — վասն զի դիւրին է սալ անոր ու է ձև — անով կ'շինուին նաև ուրդեր, որոց մէջ անձրեի ջրեր կ'հոսին սանիւններէ: Այն խողովակներն որ տունները ջուր կ'տանին, կապարէ շինուած են — վասն զի կապարը չժանգոտիր երկաթին պէս:

Տանիս. — Տուներու և եկեղեցիներու գանձեր երբեմն կապարով կ'շինուի — այս նպատակաւ թերթ թերթ կ'ծուին:

Սնունդի պատրու. — Ձիւնացիք ինչ անհոգիներ կապարով կ'ստատանեն:

Գնդակներ. մածուցիկ. — Կապարեայ գնդակներ կը շինուին: Կապարազ ործը. նոյնպէս թիթեղնազործը կապար կ'գործածեն որով սղի մածուցիկն են — ինչպէս կ'հալեցընեն մածուցիկն երբոր գործածել ուզեն:

175. ԿԱՊԱՐ. Բ. ԴԱՍ

Ներածում. — Բացատրէ թէ ուրիշ բաներ կ'շինուի կապարով — նոյնպէս անոր յատկութիւնները գտնել տուր: Ո՞ր կ'գտնուի այս օգտաւէտ մետաղը — հողին տակ:

Հանք

Այն տեղն ուր կապար կ'գտնուի, կ'ըսուի կապարի հանք — ուրիշ մետաղներ ալ որ հողին տակ կ'գտնուին — երկաթ, աւել, արծաթ, և այլն:

Նկարագրել հանքը. — Բացուածքը — ինչ կ'երեւի անոր մէջ:

Հանքագործ. — Այն մարդիկ որ հանքային գործերով կ'աշխատին, հանաճան կամ հանաճոր — իրենց կերպարանը:

Կապարաբով. — Կապարն ինչ բանով խառնուած է — հողով և ուրիշ նիւթերով: Կապարարովն ինչպէս հանքէն կ'հանեն — (ցոյց տալ աշակերտներուն կապարի հանածոյ) բաղդատել երկաթէ հանածոյքի հետ:

Գործարան

Կրկոնել եւ լուսալ — Նկարագրել կապարը նշանակել կամ մաքրելու միջոցը — լուսալ — այս միջոցով ինչ կ'ըստեն — կապարը դեռ զտու չէ — շատ ծծումբ կայ անոր մէջ, զոր պէտք է լուսալով դուրս հանել:

Եփել. — Ինչպէս կ'հանեն կապարի ծծումբը — կրա-

կը կ'ալրէ ծծումբը — ուրեմն պէտք է այրելով քնքել ծծումբը — աւ եղանակը կ'ըսուի եփել կամ եփել (բացատրէ օրինակ բերելով պատահածորն ուր միւրի տակ կ'եփեն): Ծծումբը կ'ալրի կ'անհետի, բայց դարձեալ կապարը հողով խառնուած կ'ընայ:

Հալում. — Յետոյ կապարը կ'դնեն հալոցին մէջ — Նկարագրել հալոցը — կապարի հանածոյքը կ'խառնեն ամփի մրտրով և հետոյն մէջ կ'նետեն: Ինչ կ'ընի մետաղն երբ հալոցին մէջ կ'դրուի — քերթութեմէ կ'հալէ — այնքան ծանր է որ յատակը կ'իջնէ — քիչ մ'եղած հալած մետաղն երկաթէ ամանի մը մէջ կ'հոսեցընեն — այսպէս կ'տարբերի երկաթէն:

Փրփուքը համել. — Բացատրել թէ ինչպէս կ'հանեն կապարին փրփուքը կամ ձեռնները: Վերջապէս՝ մետաղը կաշաղարհներու մէջ կ'աշխատեն որ պաղի — նկարագրէ այս բանին համար գործածուած շերտիները: Այժմ կապարը կ'կոշուի ձուլածոյ կապար (ցոյց տուր կտոր մը):

176. ԲԱՄՊԱԿ

Յատկութիւն եւ կիրառ.

Ներածում. — Ինչ բաներ կ'հաղւնինք — տեսակ տեսակ կտաններ — բրդեայ — վուլէ — բամբակէ:

Ածան. — Սովորական կտան է, բամբակէ կտաւը — շատ կ'գործածուի — ինչու համար — ածան է — աղքատ մարդիկ կարող են գնել:

Գոյն. — Զերմէլ — զանազան գոյններ կ'ներկուի — ինչպէս կ'ըսէք — կանաչ — կարմիր, և այլն:

Կալուկ. — Ո՞րքան կալուկ է:

Թելոստ. — Նշմարէ այն մասեր թելէք որով շինուած է:

Թերեւ. — Շատ ծանր չէ — Բեթել — այսպէս ամառը շատ կ'գործածուի:

Որքան օգտակար է — քանիք քանի բաներ անով կ'ընտելան: Խանութ մը եթէ երթանք, որքան ապրանք կ'տեսնենք որ բամպակէ յօրինուած են:

Չորձ. — Հանդ երծի մասեր — կոճկէն — գոգնոց — չրջազգեստ — ներքնազգեստ — շալիկ — շաւրիկ — քաշ — բաճկոնակ:

Կարաօի. — Տան համար — շաւրիկ — ծախից — վեր-
ձիկ — առան, և այլն: Այլ և այլ ճերմակեղէն լաթեր:

Ո՛ւր եւ ո՛ւսկից կ'ելնէ

Բամպակեմի. — Շատ օգտակար է բամպակն — ուս-
կից կ'ըստանանք: Զուլճակը կ'ընէ բամպակէ կտաւը — բայց
քերչան ուսկից կ'ելնէ — ծախ մը վրայ կ'աճի — ուր —
գլխաւորապէս Ասիո և Աֆրիկո — նկարագրէ և պատկերէ
բամպակեմին — տերեւներ — ծաղիկներ — պատուտակ:

Քաղոց. — Նկարագրէ բամպակի դաշտ մը քաղոցի ե-
ղանակի մէջ — մութ կանաչ տերեւներ և ձիւնափայլ աղի-
քէ բամպակն, որ ծաղիկներու կ'նմանի: Ո՛վ կ'քաղէ զայն
— մշակն — քաղոց, բազմազգաղ ժամանակ — հաշիւ:

Մարքել. — Երբ բամպակը քաղեն՝ կ'աւելն — ինչպէս
— բամպակին մէջ մանր, տափակ, թուխ հունտեր կան —
պէտք է ասոնք հանել:

Հակել. — Մարքելէն ետեւ՝ կալուածատէրը հաշիւ — մէջ
կ'տեղաւորէ բամպակը — լաւ կ'սեղմէ գործիով — ապա
վաճառականը զննել կ'ուայ նաւը, որ ուրիշ երկիրներ կ'տա-
նի: Ապա բամպակի գործատուները կ'տարուի որ մանուկ և
դ երջանի վերածուի:

Ներածում. — Մեղուի վրայ մի քանի խօսք — ապտիկ
ժիր միջատ — ինչ կ'ընէ — միշտ մեղր: Ո՛ւր կ'համարէ
մեղրը — փեթակին մէջ — մոմէ մանր ծակեր կամ Էջիկներ,
կ'կոչուին ԲՅԻՋներ:

Տեսք. — Ո՛ւր կ'գտնուի փեթակը — պարտիզի մէջ —
մէն մի բջիջ մեղրով լի: Երբեմն պարապ է:

Գոյն. — Դեղնաւոր — աղիւս:

Ձեւ. — Բջիջները համաձեւ — կանոնաւոր — նոյն մե-
ծութիւն — մին միւսէն մեծ չէ: Մէն մի բջիջի ձեւը — վե-
ռիւնի:

Նուրբ. — Կողմերն սիրուն և նուրբ — թղթէն աւելի
նուրբ:

Կիսաքափանց. — Կարող ենք տեսնել բջիջներուն մէ-
ջէն լոյսը, բայց լիովին թափանցիկ չէ — Կիսափանց:

Թերեւ. — Կարելի է վերցնել մեծ կտոր մը — այն-
քան Բեթել — փետուրի չափ թեթեւ:

Փերակից ներքին կազմը. — Նկարագրէ բջիջներուն
տեսքը, ինչպէս որ կ'երևին փեթակին մէջ: Կարգ կարգ շա-
րուած — բջիջներուն մէջ բացուածներ փողոցներ — պէս —
բջիջներուն ծակերը — բոլորն ալ մեղրով լեցուն չեն — ո-
մանք մեղուներու ձուերը կ'պարունակեն: Երբ մեղուները
բջիջ մը կ'լեցնեն՝ զայն կ'գոցեն:

Դաս. — Մեղուն իբրեւ օրինակ ճարտարութեան — ըն-
տանեւէր — մաքրասէր — կանուխ կ'արթննան — խաղա-
ղասէր:

Ներածում. — Պատմէ գրոյց մը — մարդ մը ջրի տեղ
սխալմամբ քացախ կ'խմէ — ինչպէս իմացաւ սխալմունքը

և հոտ հռչի — ջուրն ու թթու բոյսեր անոր վրայ չեն ներգործէր — ուստի կ'գործածուի սպտառաւայ, դրգայ, և այլն շինելու — շատ ծաւալական — դերահալ — կռիւի — կրնայ շինուիլ արծաթով մնայեալ աւելի նուրբ թելեր — ջուրական — քաղցրահամ:

181. ՊՂԻՆՅ

Կարմրեղէն դոյն — նոյնպիսի համ — թթուները կ'ներգործեն պղնձին վրայ — պէտք չէ պղնձեայ ամանի մէջ կրակուր եփել — շատ ծաւալական — պղնձեայ յատակ նաւերու համար — թուռնալի ժանգը կ'արգիլէ որ ծովային տունկեր կամ կենդանիներ անոր փախին — խոր հնչական ձայն — զանգակներ շինելու գործածելի — դիւրամաշ — պղնձի ժանգաւ — դիւրահալ և դիւրաթել:

182. ԱՆԱՊ

Արծաթափայլ սպիտակ — դիւրահալ — փայլուն և բեկեկուն — խիստ ծաւալական: Անագե թիթեղ թթամատի մը հազարերորդ անգամ բարակ — կ'գործածուի խոհանոցի զանազան անոթներ և զնդաւեղներ անագելու: Անագե թիթեղ կ'գործածուի թղթի տեղ — շատ նիւթեր անոթաւ սպահելու համար — յժանգոտի երբ օդին կամ խոնաւութեան նիւթարի — դիւրաւ ժանգ բռնող պղնձի և երկաթի մակերևոյթը պահպանելու համար կ'գործածուի — հայել իներու գործաւանի մէջ կ'գործածուի:

183. ԱԻԱՁ

Այլ և այլ մեծութեամբ մանր ու կարծր հատիկներ — սպիտակ, կարմիր կամ դեղին — անլոյծ և անհալ — ջուրը թորելու համար կ'գործածուի — պինդ և խճային, այսպէս կ'գործածուի մաքրելու համար անտաշ մետաղ և փայտ — ասիտակ աւաղը կ'գործածուի ապակի շինելու համար — ծովերու յատակն ու երկրը շատ կ'գտնուի: Ափրիկէ և Ասիա կ'գտնուին ընդարձակ վայրեր աւազով լի — անապատ: Խճաւար կ'գործածուի շինելու — երկանաւարի և այլոց համար:

184. ՔԱՐ

Տաւեր շինելու համար կ'գործածուի — նոյնպէս կաճուրջ — սպտ, և այլն: Հասարակ տնային — որմաւար — արմաւ — գորաքոյն: Կրանիդ կամ կճարար — պինդ երկարատեւ — ամուր և երկարատեւ

շինուածներու համար կ'գործածուի: Կայծքար — կարծր — դիւրաւ բեկ և արածայր կոտորելի: Թերթաւար — մոլթ կապոյտ — դիմացկուն — բարակ խաւերու դիւրաբաժանելի — տանիներ ծածկելու կ'գործածուի — գրաքար: Մարմար կրաքարի բնորոտ տեսակը: Թանկադին քարեր:

185. ՄԵՏԱՔՍ

Շերամէն կ'ենէ, որ կ'անանի թիթեղի տերեւերով — անթափ մետաքս: Ֆայլուն և ողորի — գեղեցիկ և փափուկ — կ'աշխատուի կաշիները մետաքսը բռնելու — շատ շողուն գոյն կ'առնու — դիմացկուն և տեղական: Փանել տեսակ կերպասներ կ'շինուին մետաքսէն — անդուս — թաւիլ — ժապաւեն — շղար:

186. ՁԱՐ

Երկու տեսակ — երկայն՝ բաշի և պոչի ձար — աւելի կարճ՝ կենդանիին մարմնը կ'ծածկէ — այլազան գոյն — կարծր — պինդ — օւժեղ և առձիգ — երկայն ձարն ոլորելով կ'շինեն ծածկոյններ, խաւարալ — բաղնիցի և աթուի ծածկոյններ — Նոյնպէս ձկնորսի համար թորել և կարծր — ջութակի համար թիթ — կարճ ձար կ'գործածուի աթուի բաղնիցի նստոյններ լեղծելու — ձարին առձգութիւնն աւելցնելու համար նախ կ'տաքցնեն և ապա կ'գործածեն:

Կտնեփ	Սօթնձ	Մոդիկ	Մարմար	Կինամեն
Ղուշ	Կուէժ	Կաւ	Գինի	Օղայ
Մուշտակ	Ոսկի	Ածուխ	Աշ	Գարի:

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄԱՌԹԻԻՆ

187. ԽՆՈՒՐԻ

Ներածում. — Անուանէ կենդանի մ'որ իրեն համար տնակ մը կ'շինէ դեռնի վրայ — ճագար — այս իր ծակին կամ խտեկին մէջ կ'բնակի բոլոր օրը կամ գիշերը — դուրս կ'ենէ իր սնունդը փնտռելու: Յիշատակէ կենդանի մ'որ յորիթէ միշտ հողին տակ կ'բնակի — Խնուր:

Բարք

Տնայ. — Խլուրդին բնակարանը գետնին տակ — ինչ
անուն ունի — Խլուրդ: Ո՞վ կ'չինէ դայն — Խլուրդն ինչպէս
կ'չինէ դայն — հողը բրելով կամ փրելով: Հաւր կ'բրէ հո-
ղը սնունդ փնտռելու համար — ճաղարը ծակ մը կ'բանայ:
Խլուրդն իր ճանկերը կ'գործածէ որ խշտի մը չինէ: Խլուր-
դին խշտին բոլորածն — գինք պահելու չափ մեծ:

Խլուրդին դուռն. — Խլուրդն իր տնակին մէջ կ'քնա-
նայ, բայց միշտ անոր մէջ չմնար — դուռս կ'ելնէ կերակուր
փնտռելու — ինչպէս կ'թողու կ'ելնէ — դռներ կան որ կը
բացուին տնակին մէջ — մէկ հատ չէ դուռն — ինչո՞ւ հա-
մար: Եթէ վտանգ պատահի կարող լինի խոյս տալ ուղած
դռնէն:

Ուտելիք. — Խլուրդն ինչ կ'գտնէ ուտելու հողին տակ
— որդեր և քոսքոսներ: Շատ կերակուրի կարօտ է, ուստի
չկրնար անգործ մնալ: Ինչպէս կ'գտնէ որդեր — կակուղ
հողը կ'քերթէ — ձմեռը շատ խորունկ հողին տակ կ'գտնէ:
Ինչո՞ւ համար որդերը խորեր կ'երթան — ցրտէն ու սառույ-
ցէն կ'վախնան: Ամառն աւելի մօտ կ'գտնուին հողին երե-
սը — որ աւելի կ'աշուշ կ'լինի:

Բլբլներ. — Երբ խլուրդն հողին մակերևոյթին մօտ աշ-
խատի, կարող ենք ըսել թէ ուր է — ինչ նշաններ կ'թո-
ղու — կակուղ հողի բլբլներ — Խլուրդին տնակն երբէք
այդ բլբլներուն ներքե չէ — այլ խոշոր քարի կամ ծա-
ռի մը տակ — ինչո՞ւ — Խլուրդն ջրէ հեռու չբնակիր — ե-
թէ իր խշտին մօտ ջուր ցամբի, խլուրդն իրեն համար ջրհոր
մը կ'բանայ իր խշտիկին մօտ:

Կազմուած

Հասակ. — Խոշոր կենդանի մը չէ խլուրդն — հազիւ

սովորական մակէ չափ — մարմին — Երկայն ու տոկուն —
մարմնոյն առջևի կողմն աւելի ուժեղ և խոշոր — ինչո՞ւ:
Ունի շատ կարճ սրունք, որով մկէն աւելի փոքր կ'երևի: Ին-
չո՞ւ համար կարճ սրունք ունի: Մարք — փափուկ, թանձր
ու սահուն մաշկ — որ թաշի նման է — ինչո՞ւ համար
խլուրդն ունի այս տեսակ զգեստ: Կակուղ հողն աւելի դիւ-
րաւ կ'չարժի — երբէք խլուրդն իր վրայ հող չունի: Գոյ-
նը. — Ոտք և ձանկեր — ոտքը ձեռքի նման (ցոյց տալ պատ-
կերը): Ամեն մէկ ըթամտան ունի սուր, կոշ մակ — ինչո՞ւ
համար: Բիթ — ոչ միայն իբժանկերն այլ և իր քիթը կ'գործ-
ածէ հողը փորելու համար — քիթն երկայն ու օրաշայր: Խո-
շը նոյն կերպով կ'գործածէ իր քիթը: Գլուխ — նկարա-
զրէ գլխուն ձեւը — համեմատելով կատուի գլխուն հետ:
Ականջ — չունի — միայն երկու մանր ծակեր ականջներու
տեղ: Աջք — շատ փոքր — գնդասեղի ծայրին չափ — լոյ-
սի պէտք ունի:

Դաս. — Խլուրդն օգտակար և հետաքրքրաշարժ կեն-
դանի — կ'ուտէ որդեր ու բոտոտներ որ քոշերը կ'աշուշ —
կ'օգնէ ջուրը հողին մէջ քաշելու — ինչպէս — գէշ բան
է խլուրդներն սպաննելը: Իրենց կենաց յարմար կազմուած
ունին:

188. ԶՂԶԻԿ

Ներածում. — Պատմէ թէ երբ ամառնային իրիկուն մը
դուռս ելած էիր, տեսար մանր կենդանիներ որ առդիւս ան-
դին կ'թռչուէին արագ օրէն — թռչուններու նման — բայց
բոլոր թռչուններն իրենց թառերը քաշուած էին — այս կեն-
դանին թռչունին տեղը կ'բռնէ զիւրը — կ'իջուրի շէջ:

Բարք

Սրազ ու անձայն բռնիք. — Երեկոյեան դէմ մութին կը

Թուի — շատ արագ — հազիւ կարող ենք աչքով անոր հետ տեսիլ: Չենք կարող նաեւ լսել անոր ձայնը — իր թւերը ձայն չեն հաներ:

Ուտելիք. — Ինչո՞ւ կ'թռչտի ասդիս անդին: Ի՞նչ կը փնտռէ — կերպար — օրէն մէջ կ'դտնէ — ի՞նչ կրնայ լինիլ — ծիծեռնիկն ալ կ'դտնէ իր ուտելիքն օդին մէջ — մանր հաւեր և վշտեր: Մեզ կ'նկարգեն են տանը, և ծիծեռնիկը կ'բռնէ զանոնք ցորեկը — երբ այս կ'քաշուի, և վշտիւ կ'սկսի իր որսը:

Բմպելի. — Ուտելէն ետեւ ջրի պէտք ունի — չլինար տեղ մ'որ խմէ, այլ վար կ'իջնէ և ունայ մը կ'առնու առանց կանկ առնու:

Ձայնը. — Ձարմանալի հիշմը — շատ տկար — կարծես թէ ձայն չէ — այլ կ'նմանի թերթաքարին վրայ գրաքարին հանած ճշիւնին:

Քնամալու կերպն ու ժամանակը. — Կ'թուի դրեթէ բուրբ հիշեր — ցորեկը կ'քնանայ — զարմանալի է քնանալու կերպը — մութ ծակի մը մէջ իր ետեւի ոտքերով կ'հալածէ — ծառի կամ ժայռի մը խոռոչին մէջ — թւերը կ'փաթթէ մարմնոյն բոլորտիքն ու կ'ննջէ:

Չմեռն անգայ. — Բոլոր ձմեռը կ'քնանայ — սովորաւորն պէս կ'կախուի: Չզլիկները կ'մեռնին իրենց գլուխը վար կախուած:

Մարտը. — Խիստ հազուադէպ կ'ենդանի — իր մազերը խնամօք կ'սանտրէ — իր հանկերով մէջտեղէն կ'զատէ:

Կազմուած

Տեսք. — Երբ օդին մէջ տեսնենք չղջիկը կարծեսք թէ Բուսմ մ'է — բայց երբ բռնենք — հոգի նման կ'երևի:

Թեւ. — Ձարմանալի են թւերը — աննման թռչունի թւերուն, այլ բարձր հալէ չլինուած (ցոյց տուր չղջիկի մը կամ անոր պատկերը):

Սրունք. — Մաշկը մատերուն միացած (բաղի թաթեքու պէս): Առջևի սրունքը կ'յօրինեն թւերը — ետևի սրունքն ունին սուր ճանկեր, որով կ'սանտրէ իր մուշտակը — և քնանալու ատեն կ'կտրուի:

Ակա՛ղ. — Ունի զոյգ մ'երկայն ականջ — և սուր լսողութիւն: Աջքն են փայլան — զոյն — գլուխը կ'առնէ դիտի մեով: Անի սուր ականներ որով կ'խածնէ մեր մատերն երբ զայն բռնենք:

Մաշկալ. — Մուշտակեայ մաշկ — մկի մաշկին նման — հերթադէմ կամ գորշ և հասարակ:

Դաս. — Ծիծեռնալի չափ օդտակար է և չղջիկը — օդին միասակար ճճիները կ'սպաննէ և անոնց բաղմանալը կ'արգիլէ:

189. ԲՈՒ

Ներածում. — Կարճ պատմութիւն մ'ըսել բուի վրայ որ ցորեկը տեղ մը տեսած ես — կամ գիշերը ճամբան քալելու ատեն տարօրինակ աղաղակ մը լսած ես:

Բարբ

Գիշերային բուքուն. — Ցորեկը ստէպ չտեսնուիր — ո՞ւր կ'թաղչի ցորեկը — ծակի մը մէջ — ուսկից գիշերը դուրս կ'ելլէ:

Իր բնակարանը. — Կ'ընակի նաեւ ծառի մը փայտի մէջ — երբեմն հին նկարի մը ծակին կամ յարդանոցի մէջ — հին եկեղեցւոյ կամ ապարանի ծակին մէջ: Քան — կ'քնանայ այդ ծակին մէջ ցորեկը: Միթէ ուրիշ կենդանիներ կան ցորեկը քնացող — և մութին դուրս ելնող:

Սնունդ. — Ի՞նչ պէտք ունի դուրս ելնելու — եթէ դիտենք ուրիշ տեսնենք որ գետնին մետն կ'թուի — հողին երեսը պղտիկ կենդանի մը կ'փնտռէ — մկիկ: Երբեմն կը

գտնէ՛ Ռաշէկ մը — կամ Ղազէկ մը: Բուն ասոնք կ'ուտէ — իր որսն ամբողջ կ'կընէ — մկիկն իր մորթով — Թռչնիկն իր փետուրներով:

Անճայն բռիչ. — Բուն ասդիս անդին կ'թռի իր որսը փնտռելու առանց ձայնի — կարող ենք անոր թռիլը տեսնել, առանց լսելու որ կ'թռի: Ինչո՞ւ համար այսպէս է:

Աղաղակ — Բուն երբեմն կ'թռնի ծառի մը ճիւղին կամ պատի մը վրայ և կ'երգէ իր երգն — աղւոր ձայն չունի — չատ տխուր — երբեմն կ'ահաբեկէ մարդիկը — աղաղակ (վէպ մը մը պատուել):

Բոյն — հաւկիթ. — Ծակէ մը մէջ կ'չինէ իր բոյնը և հիւսիսէ հասկէն կ'ածէ:

Սուր լսողութիւն. — Թեթեւ չլուկ մը կ'լսէ — ինչո՞ւ համար պէտք ունի սուր լսողութեան — երբ լաւ կ'տեսնէ:

Կազմուած

Աջք. — Բուին աչքերն ո՞ր կենդանիին աչքերուն կ'անմանին — կարծաթէ — Բէժ կտր աչքեր — բուին տարօրինակ երևոյթ մը կ'տան — լայն բիր — ինչո՞ւ: Ե՞րբ կ'բռնէ իր որսը. դիտել տալ տղոց թէ աչքին բիրն կ'լայննայ ու կ'ենդնայ — լոյսին աստիճանը — աչքին բոլորաթիւր փետուրէ օղակ մը:

Ականջ — գլուխ — կտուց. — Բուի ականջները (ցոյց տալ պատկերը): Նկարագրել տալ տղոց: Մեծ ու կտր գլուխ — դժբախտ ու անխառն կտուց — ինչո՞ւ սուր է:

Փետուր. — Մարմինը ծածկուած քաց ծիրաբայն կամ ալիքայի փետուրներով — շատ փափակ — բնաւ ձայն չեն հաներ: Երբ բուն թևերը շարժէ — անոնք չլուկն ինչպէս կ'արգիլուի — փետուրներուն ծայրը գտնուած աղւամաղի ծոպերը կ'արգիլեն որ որսը լսէ չուկը:

Հասակ. — Ագռաւէն մեծ է բուն. իր մարմինն ինք-

նին խոշոր չէ, բայց իր թոյլ ու փափուկ փետուրները մեծ կ'ցուցնեն: Շատ լեկտալարժ թռչուն:

Սրունք եւ ոտք — մազիկ. — Կարճ սրունք — մէն մի ոտնին վրայ չորս մառ. ունի կոր մազիկներ — այս մազիկներն որսը պատռելու համար չեն այլ բռնելու:

Դաս. — Բուն սիրուն կենդանի չէ — թէև մեզի հաճելի չէ, բայց շատ արագ — մկիկներ կ'բռնէ կ'ըսկաննէ — թէ ոչ մեր ցորենն ու սնունդը պիտի աւերէին: Բուն քանի՞ մկիկներ կրնայ սպաննել զիւրուան մը մէջ:

190. ԿէՏ

Ներածում. — Յամաքի ամենէ խոշոր կենդանին — փիղը — ծովու մէջ ապրող ամենէ մեծ կենդանին — կէտը — բոլոր կենդանիներու մէջ մեծագոյնը:

Կազմուած

Մեծութիւն. — Հասարակ կէտը ճաշատեղէն մինչև Եփեսոսն ոտք երկայն — բազու տեղ այդ երկայնութիւնը դարձնի սրահի երկայնութեան հետ — տարբերութիւն մարդու և կիտի մեծութեան մէջ:

Թանձրութիւն. — Կիտի շրջապատը չափելու համար պէտք է տասնհինգ Եփեսոս երկայն չուան մը:

Գոյն. — Երբ ծովուն երեսը կ'ենէ, կէտը կ'անմանի սև ժայռի մը: Գոյնը սև կունակի կողմը՝ մոխրագոյն բիծերով — տակի կողմը ալիքայի:

Գլուխ. — Մարմնոյն այլևայլ մասերը գննել — ինչ խոշոր Կէտ, մարմնոյն մէկ երրորդ մասն. և ինչ զարմանալի ձև:

Բերան — ռնգուկ. — Բերանը տասներկու Եփեսոս լայն — Կէտն ունի զլսուն գաղաթին վրայ: Ինչո՞ւ այդպէս:

Անք. — Նոյնպէս զլիսուն վրայ — շար փոքր — կատուի
աչքէն ոչ այնքան մեծ:

Պոք եւ լուդակ. — Մեծ պոք, և նոր լուսնի ձևով —
լուզակները սովորաբար կողմնակի կ'լինին — կիտին լու-
զակներն աչքերուն տակ — կ'ծառայեն իբրև թիակ:

Ճարպ. — Կէտն ունի Բծ և Ժանք մարմին: Ուր կ'գտնուի
երբ հանդարտ է — ո՞վ կ'արդիւն գինք ծովուն տակն եր-
թալու: Մորթին տակ գտնուած թանձր այտուցը որ կա-
շին տակն է և կ'կոչուի Զարպայոս: Եւ ի՞նչ կերպով կը
լինի այս — ճարպն աւելի թեթեւ է քան ջուրը:

Տարաբիւն. — Չկներն ունին սպաղ արիւն. իսկ կէտը
տաք արիւն, ձիերու և կովերու պէս:

Բարբ

Շնչառութիւն. — Կէտը ձուկ չէ — պէտք ունի ջրին ե-
րեսն ելնել որ շունչ առնէ: Եթէ շունչ չառնէ կ'խղդուի:
Երբեմն ջրին երեսը չելած կ'ընչէ — շունչն ի՞նչ կ'հանէ դուրս
— ջուր — այնպէս կ'երևի որ կէտը ռնգունքէն ջուր կ'ժայթ-
քէ — միայն շունչ — երբ ժամանակ մը ջրին տակ մնայ,
շունչ կ'հանէ ուժգին: Երբեմն ջրին երեսն երկար ժամա-
նակ կ'մնայ — երբեմն միայն երկու երեք վայրկեան — ջրին
տակ միայն տասն վայրկեան շարունակ կրնայ մնալ — ժա-
մը շուրս հինգ մղոն տեղ կ'լողայ — մարդ մը կրնայ նոյնքան
և աւելի արագ քալել:

Ուտելիք. — Երբ անօթի է աւելի շուտ կ'լողայ — ին-
չու — սնունդ կ'փնտռէ — տեսակը — չէ թէ մեծ այլ մանր
ձկներով կ'կերակրի: Իր բերանը սաստիկ կ'բռնայ — մեծաբա-
նակ ջուր կ'մտնէ բերանը և ինչ որ անոր մէջ կ'գտնուի —
կէտը չկներ ջուրը — ուսկից դուրս կ'ելնէ — կողերէն —
մնացած կենդանիները կ'մնան բերանը. ինչպէս կ'պահէ:

Կիտուկ. — Բերնին մէջ կիտուկը ղետնդուած է պար-

պարի մը պէս — մէն մի խաւը կամ կտորն աւելի նման ծա-
պով մը կ'վերջանայ: Կիտուկը ջուրը կ'սրսկէ մաղի նման,
դանելով բութ անանդը (պատկերել սե տախտակին վրայ):

Կիտիմ ճաղք. — Նորածին կէտը կ'կոչուի հոբլ — գրե-
թէ տասնչորս ոտք երկայն — մարը խնամը կ'տանի վրան
— կ'օգնէ անոր որ շուտ լողայ — վտանգի ժամանակ ա-
նոր քովն շնեռանար: Ի հոբլին իր կեանքը կ'զոհէ և չի՞թ-
ղուր իր ձագն անպաշտպան:

Ուր կ'գտնուի. — Սառուցեալ ծովերու մէջ — Կրկն-
վայր մօտ — կիտորաներն յատուկ նաւերով կ'երթան զար-
նելու կէտն ճանկերով — ճանկերուն կապուած են շուան-
ներ, չորս հազար ոտք երկայն — միսը կ'ուտեն հիւսիսա-
յին վայրենի ժողովուրդները — (Եսքիմաւցիք) ճարպը որ-
մէ կ'լինեն իւղ: Ոսկը զանազան բաներու կ'գործածուի
(ցուպ, հովանոց):

191. ՄԺՂՈՒԿ

Ներածում. — Ամառնային տակ իրիկուն մը կ'փափա-
քինք քալել — ենթադրենք թէ մեր ստոյտը ցանկապատի
մը կամ փոսի մը մօտ կ'ընենք — ժանր կենդանի մը մե-
տեն ատեն կ'ենգէ: Ի՞նչպէս կ'ենգէ — կ'կծէ կամ կ'խայ-
թէ: Այս կենդանին է Ժղուկ մը:

Բարբ

Երկելոյնան դիմ կ'րուի. — Մժղուկն արեւը մօտե-
լէն ետև կ'երևի — դեռ բոլորովին մութ չէ — այլ Զեքե-
լանքն: Ուտելիք — կերակուր կ'փնտռէ — ուր — մեր մար-
մնոյն վրայ — ի՞նչ կ'գտնէ — կ'կերակրի աշխարհ: Խալքոց
— Նիշալի պէս խայթոց — կ'ծակէ կաշին — շատ տաժանե-
լի — սպանման — խոնք: Մեղուի, պիծակի, և այլն խոյ-

թը նոյնպէս թուեալ որ: Ծակ մը բանալէն ետեւ՝ արիւնը կը ծծէ:

Բզզում. — Կարող ենք լսել, ինչպէս և տեսնել մօզուկները: Իրենց թևերով Բզզում մը կ'հանեն: Ո՛ր կ'գտնուի՞ն — ոչ հետի ջրերէ — միշտ փոսի, կոյնոցի կամ մնայուն ջրէջջի մօտ: Անուանէ՛ այնպիսի տեղեր ուր կ'գտնուին մօզուկներ:

Չուեր. — Կ'ածեն յոռեր ջրի վրայ — չեն սուզիր — ջրին երեսը կ'մնան, ինչպէս փայտն ու սուսկն — այդ ինչպէս կ'լինի — մօզիկն նաւեկի ձեով միշտ ձուեր կ'հանէ: Այդ ձուալէն նաւեկն չկորսուիր երբէք, վասն զի խաբէի մ'ունի — տեսակ մը շերտն կ'կապէ նաւակը ջրի երեսը գտնուած աւարկայի մը:

Ձեռուններ. — Դրեթէ երեք չարաթուան մէջ ձուերը կ'բացուին — կ'դառնան որբեր, որ ջրին վրայ կ'մնան: Դարձեալ ջրին վրայ կ'ապրին գլխիվայր որ անաւոր գտնեն — պոչը գէպի վեր: Պալէն օգուտը, որ կերող մը քոթաւոր խաւով է — փոքրիկ կենդանին անոր միջոցաւ կ'շնէ:

Շերամ. — Ժամանակէ մ'ետք որդիվը կ'լինի կործը, խեցիի նման (շերամ): Այս կ'փոխուի մօզուկի — խեցին կ'պատուէ — և կ'թռի: Մինչև այս այլափոխութիւնը կատարուիլը ջրին մէջն էր:

Կազմուած

Հասակ. — Շատ փոքր, այլ զարմանալի ճծի մը — գեղասեղի գլխին մեծ չէ և շատ լեխն — որոնք — ճանձին պէս վեց երկայն որոնք ունի: Թեւեր — երկու նեղ լեւեր, որով կը թռի ամեն կողմն — սիրուն փեղաբներով ծածկուած: Չենք կարող պարզ աչքով դանտը տեսնել, այնքան մանր են — պէտք է անաւորիակ գործածել: Խայրոց — ունի զարմանալի խայրոց մը, ծակելու և ծծելու համար շինուած է — սլաք և խաւովէ մը: Ո՞ր երկիրները կ'գտնուի՞ն — ցուրտ եր-

կիրներ +իլ կան — տաք երկիրներ՝ շառ: Կ'նեղեն ամսորիկ մարդիկը: որ կ'ստիպուին զիչերները բարակ կտաւ վարա գոյրներ գործածել որպէս զի մօզուկներէ ազատ մնան — երբեմն կանթեղի մը շուրջն այնքան շատ կ'թռնին որ լոյսը կ'մարեն:

192. ԽՈՏ

Ներածում. — Բան մը զոր ամեն մարդ տեսած է — կոխած է — ձեռքով քաղած է — անոր վրայ քաղած, պտու կած կամ պարած է — Խոտ:

Տեսք եւ յատկութիւնք

Գոյն. — Սիրուն կանաւ — բոլորը նոյն գոյնը չունին — թեթեւ կանաչ — մութ կանաչ: Ո՛ր կ'բուսնի — հողին վերայ — գրեթէ ամեն տեղ — Բլբլներու վրայ — հոգիներու — անտառներու — արտերու մէջ — Ծովերը: Տերեւներ — երկայն ու նեղ, նիզակի նման — մէն մի տերեւ ունի — Ծայր — սոսք ալաններ: Կան խոտեր որ ձեռքը կ'կտրեն: Յորենի տերեւ ունի նոյն ձևը: Յողուն — տերեւները կ'բուսնին ցողունին վրայ — տերեւը ցողունին կցուած տեղն աւելի խիտ — այդ խիտ մասն կ'կոչուի յօր — ցողուն յօրաւոր — ցողուն կարծր — միայն յօդակապին կողմը բեկանուտ: Ծաղիկներ — խոտին ծաղիկները դաւալէ գոյնով: Շատ գեղեցիկ են երբ մօտուսաքնենք: Հունտ — երբ ծաղիկը թու մի, հունտը կ'լինէ: Այլազան հոնտ կամ օրօր — Դեղին — Լոռի: Յորենի հատիկի ձեով — Գոռալ: Արմատներ — կարծր, Լոռի և լեւուս — դիւրաւ չեն խլիր հողէն, այնքան ոլորած և հիւսուած են միտին: Փալիսկ և զով — երբ խոտին վրայ նստինք կամ քալենք, կ'զգանք որ լավ է և փփփ — ամառն անոր վրայ պտուտին ախորժիկ է մեզ — տե-

լի զով ու կախալէ քան պինդ ճամբան: Գարնան ժամանակ
— որքան թարմ և սիրուն կ'երևի խոտն անձրևէն ետք:
Անձրևը կ'հանէ, կ'մաքրէ փողին: Գարնան աւելի կ'անաչ կ'ե-
լնի — դաշտ ու արտ ինչ չքնաղ տեսարան ունին, երբ դա-
լարի խոտով ու ծաղիկներով ծածկուած են:

Կիրառ.

Կենդանիները կ'ուստեն զայն. — Անասուններու համար
անուշ — կան անասուններ որ խոտ կ'ուտեն — մի քանին
անուանէ: Որքան խոտ կ'բուսնի երկրի վրայ — մինչև իսկ
բլուրներուն գագաթը և ժայռերու ճեղքուածներու մէջ:
Որ կենդանին կ'ելնէ անոր վրայ որ խոտ ուտէ: Խոտը կա-
րելորդ է մեզի: Երկիրը կ'գեղազարդէ — ինչ գովարար գոյն
— խոպան և գունաթափ պիտի լինէր առանց խոտի — իր
բոյնը չիմելու համար արոյսը տեղ չպիտի գտնէր — առուա-
կին ափերուն մօտ խոտն որ դալարաւէտ չընանակի մը կը
նմանի, չպիտի բուսնէր և աճէր — չպիտի գտնուէին գե-
ղեցիկ խոտաւէտ բլրակներ որոց վրայ կ'մազլցենք — իսկ
կենդանիներն անանունդ պիտի մեռնէին:

193. ԵՂԵՒԻՆ

Ներածում. — Անուանել տուր մի քանի ծառեր որ ծա-
նօթ են աշակերտներու, ինչպէս՝ թզենին, սօսին, նոճին,
թթենին, և այլն — կամ մտովին անտառի մը մէջ պտուղտ
մ'ըրէ և թող տղայք ծառերու անուններ տան: Բոլորն ալ
կանաչ ամառը — շատեր տերեւաթափ ձմեռը — կան նաև
ծառեր՝ մշտադալար — Եղեւին:

Մասերն ու տեսքը

Տերեւներ. — Ի՞նչպէս կարող ենք որոշել եղեւինը — Դե-

լաներէն — Երկայն են և շատ նեղ — սլորան — ունին սառ ծայր
— ասեղի ձևով — երբեմն տղայք կ'խաղան այդ տերեւնե-
րով իրրև ասեղներ — կ'կաշին մատերուն — գոյնը մո-
կանաւ:

Կոնքեր. — Ծառը սիրուն երևոյթ մը կ'առնու երբ անոր
վրայ կոնքեր կ'բուսնին: Կոնքն ձևն, լայն մէկ ծայրէն, դէպ
ի դագաթն երթալով նեղ — հասկնի նման: Գոյնը՝ կարմիր կե-
լուի: Կոնքն ասիճաններ ունի: Ի՞նչպէս գետեղուած են —
խցանի պէս: Ծառին պտուղներն են կոնքերը:

Սերմ. — Մէն մի աստիճանին ներքև պղտիկ փերձ մը կայ,
որ ճերմակ է — թռչունները զայն կ'ուտեն: Կոճղ — քարջ
և շիւակ կ'աճի — ուրիշ ծառերու հետ բաղդատել կոճղը
— սովորաբար աստուան ասիճան — երեք կամ չորս ոտք՝
լայն: Ճիւղ — գրեթէ ուղիղ գծով (չորիզոնական) կ'տա-
րածուին ճիւղերը — չեն ծախրուանիւն պէս, և ոչ կ'ցցուին
կաղամախին պէս: Կեղեւ — կոճղն ու ոստերը կեղևով ծա-
կուած — Կարծր — գոյնը՝ կարմիր կեղև — խառն մոխրա-
գոյն կեղևով:

Կիրառ.

Եղեւնափայտ. — Երբ եղեւինները կ'մեծնան՝ զանոնք
կ'կտրենք — ինչո՞ւ: Փայտը զոր կ'անուանենք Եղեւնափայտ,
շատ բաներու համար կ'գործածուի — մեծ մասամբ կան կա-
լաւի շինելու, նոյնպէս տուներու տախտակալէնք: Կայմ —
ծառին ամբողջ բուռը կ'գործածուի կայմ շինելու, նոյնպէս
այրելէ — ծառին ծուծէն կամ հիւթէն կ'շինուի յիւլ և բէկ-
նէ կէշ: Կոշկակարներու գործածած Եղեւնայն այս ծառէն կ'ել-
նէ: Այնքան գեղեցիկ ծառ չէ եղեւինը, բայց շատ օգտա-
կար:

ԱՌԱՐԿԱՅՔ

194. ԶՐՇՈՒՆ

Գետերու ափանց մօտ՝ ծակերու մէջ կ'ընակի — կերակուրն է ձուկ — գիշերայն կ'որսայ — իր որսը ցամաքը կ'հանէ — կ'ուտէ գլուխն և ուտերը, քնացածը թող լոյ՛լ: Դատը ջրուններ ծովեզրը կ'երթան ձմեռը: Թէ՛ ցամաքի և թէ՛ ջրի վրայ անձայն կ'շարժի — կ'խորատուղի և կ'լողայ — երկայն ճապուկ մարմին — երկու ոտք երկայն — կարճ սրունք — լողալու յարմար ոտք — տափակ պոչ — թուխ մուշտակով ծածկուած — կլոր գլուխ — ուժեղ և սրածայր ակուններ — երբեմն կ'ընտելացնեն ջրունն որ կ'սովորի իր տիրոջ համար ձուկ բռնել:

195. ԾԻԾԵՆՈՒԿ

Ուղևոր թռչնիկ — գարնան կու գայ — աշնան կ'մեկնի: Արագ թռիչ — իր որսը կ'բռնէ թռչուն ժամանակ — մոռնողը՝ միջատ: Իր բոյնը՝ տուներու քիւերու տակ — պատուհաններու անկիւնը — աւազուտ ափերու վրայ ծակեր — բոյնը կ'շինէ կաւով և յարդի, խոտի, փետուրի, լոսի և ասուի կտորներով: Ծիծեռնիկներու յաճախած վայրերը: Փոքր թռչուն — մեծ կտուց և լայն որկոր — սրունք ու ոտք մանր ու վտիտ — երբեմն մագիլները փետուրներով ծածկուած: Երկայն ու զորաւոր թևեր — շատ երկայն և կորածակ պոչ — վերին մասն թռչի — մարմնոյն ստորին մասն աւելի բաց գոյն: Փետուրները թանձր ու կարճ — իր զուարթ ճուղղումները:

196. ԲԱՋԷ

Մասկեր թռչուն — կ'սպաննէ աղանիներ, վառեակներ, կաքաւ: Փորք ու յանգուգն թռչուն — շատ ուժեղ — իրմէ շատ աւելի մեծ որսեր կ'բռնէ կ'տանի — լուիկ ու արագ կ'սուրայ և յանկարծ իր որսին վրայ կ'յարձակի: Կարագրէ՛ թէ ե՞նչ շփոթութիւն կ'պատճառէ բազէն թռչուններուն մէջ երբ երևի, իր բոյնը ժայռի վրայ — երբեմն ծառի վրայ — շուր հինգ հաւկիթ կ'ածէ — գրեթէ տասն երկու բծաւտ երկայն է — փոքր կլոր գլուխ — մեծ աչքեր — սուր կորածակ կտուց — բարակ սուր ոտներ — ակիշածակ պոչ — երկայն թևեր — փետուրներն աղւոր և բծաւոր:

197. ԴՕԴՈՇ

Պետի գորտի կ'մանի, լայց աւելի տգեղ — չորս սրունք — ետեի սրունքն աւելի երկայն քան թէ առջևինները — մաշկոտն — կռնակը մանր թեփերով ծածկուած որ կ'պարունակեն բարկ հիւթ մը: Իր մաշկը կ'փոխէ — հին մաշկը դնտակ մը կ'ընէ և կ'ուտէ: Դատ մեծ աչքեր: Լեզուն գորտի լեզուն պէս կցուած — նոյն կերպով իր սնունդը կ'ընէ: Կ'կրթակի իր երկու, միջատներով: Պարտիզանին բարեկամն է — ձմեռը կ'թմրի:

198. ՇԱՆԱՋՈՒԿ

Սովորաբար տաք երկիրներու մէջ կ'գտնուի — գետերէն վեր կ'ելնէ — շաւերուն կ'հետեի: Սոսկալի և շատակեր ձուկ — ծովեզրի մօտ բնակող մարդոց սարսափ ազդող — ամեն ծովային կենդանիներ կ'հալածէ — կենդանի և անկենդան որսեր կ'ուտէ — իր կռնակին վրայ կ'դառնայ որսը բռնելու համար: Մարմնը գրեթէ քսանհինգ ոտք երկայն — սպիտակադոյն — խոշոր գլուխ — բերանը գլխուն տակ — հատու ակուններու շատ շարքեր — աչքերը գլխուն երկու կողմը — կարծր, հաստ, փշուտ մաշկը — սեկ կ'շինուի — լեւորէն կը հանեն իւղ:

199. ՍԱՐԴ

Ոստայն կ'շինէ փշոտ սորերու և անկիւններու մէջ: Սարդի մարմինն երկու մասի բաժնուած — իրան և ստորին մասն — գլուխն ու երկայն սրունքն իրանին կցուած — ստորին մասը կ'պարունակէ տաւաքալ — օդապարկեր — խիժային մետաքսի պարկեր: Ոտներն ունին կամ ծանկեր և կամ մաշտ փափուկ խոզանակ — մարմնոյն բոլորակալ է: Կարծր օղակներ, իր սնունդին ճանձ, մեղուկ, չղջիկ, ցեց — իր ոստայնին մէջ կ'ընէ զանազան — իր որսը կ'սպաննէ իր ժանկը մեղուտայնին մէջ, կը թոյնը մտնելով իտիոյն գայն կ'սպաննէ — իր որսը կ'ուտէ գետտուկ իր սորին մէջ: Ծեր մասուկներ չեն կարող ոստայն շինել: Մասուկը կրնայ երէք ժամանակ ապրիլ առանց սնունդի:

200. ՈՐԴ

Հողին վրայ և մէջը կ'սողայ — երկայն, կլոր, կակուղ մարմն — փափուկ, մաշուած մէս — շուրջը կարծր շղերով — բարակ, սրւ-

ծայր դուռն — մանր մեղեր պատեանին վրայ ոտներու տեղ կ'ընեն : Զորս զօրաւոր մկաններ (դնդեր) կ'միացնեն օղակները — այնպէս որ կարող կ'լինի որդն կարծել ու երկարել իր մարմինը — շունչ կ'առնու իր կռնակին վրայ ունեցած մանր ծակերէն : Կ'սպրի տամուկ հողի վրայ — կ'ուտէ փտած բոյսեր , յարդ և տերեւ : Որդերը կ'կակղեն հողը — փտած նիւթեր հողին տակը կ'տանին , և հողը թեթեւ գեղեցիկ կ'ընեն :

201. ԽՂՈՒՆՁ

Թուռ կամ սպիտակ — ունի երկայն , կլոր , փոփուկ մարմին — անոսկր — թանձր մաշկով մը ծածկուած , որ է իր պատեանը — չորս եղջիւր — երկու ամէն երկար եղջիւրներուն ծայրը կ'գտնուին աչքերը : Հաւկիթները սպիտակ — հողին վրայ կ'ածէ : Խղունջն իրեն տուն ունի խցի մը — կ'ընակի տամուկ տեղեր — կ'կերակրի բոյսերով — աւերիչ է պարտէզներու և դաշտերու մէջ — մանաւանդ անձրեւոտ եղանակներու ժամանակ :

202. ԿԱՂՆԻ

Շատ կ'մեծնայ — բարձր , ծաւալող ծառ — տերեւները մթադոյն փայլուն կանաչ — ախորժելի է աչքին — կեզե կակուղ ու շողուն — կաղին մանր — արտաքին կարծր ու խորդուբորտ պատեան — կը գործածուի խողեր և եղջերուներ գիրցընելու համար — Թուջուններու կերակուր — սկիւրի և առնէտի համար — փայտը կ'գործածեն ատաղձագործը , սայլագործը : Զորցած տերեւները կ'գործածուին անկողին լեցընելու :

205. ԳԱՐՆԱՆԱԲԵՐ

Գարնան վաղահաս ծաղիկ — հանդարտ խորշերու մէջ կ'ընեն շուրջալի փն — պուրակներու մէջ — սիրուն , դեղնորակ , աստղաձև ման ծաղիկ — հինգ տերեւաթերթ , որ խողովակի ձևով կ'եզրին , որմէ տղայք կ'ծծեն մեղր — կանաչ բաժակն գոգաձև — լերկ ցողուն — փափուկ , կանաչ առկա տերեւներ , լայնկեկ — գարնանաբերն ունի շատ անուշ բուրու՜մ — տղայք պարտին գիտնալ և սիրել այդ ծաղիկը հաւաքելու կերպը :

204. ՎԱՅՐԻ ԾԱՂԻԿՆԵՐ

Զատիկի ծաղիկ — խաշխաշ — պուտ — աւելցւոյ — հազարտե-

բեուկ — վայրի շուշան — կակաշ — մանուշակ , և այլն : Այս ծաղիկները համառօտ նկարագրել :

Վազր	Կկու	Թիթեռնիկ	Բաղեզն	Սոխ
Կապիկ	Օձաձուկ	Մրջիւն	Եղէգ	Սուսկ
Ճնճղուկ	Լեզուաձուկ	Թմբի	Դափնի	Շերիկ
Փասեան	Ճանճ	Արմաւենի	Բանճար	Լեղակ :

ԲՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

206. ԾՈՒՆՁ

Ներածում. — Յիշելու է դաս մը զոր տղայք արդէն ուսած են քթի կամ բերանի վրայ , որոց մէկ պաշտօնն է շունչ առնուլ և մարմնոյն տալ : Օգը ներս և դուրս կ'ընչենք , շնչառութիւն և արտաշնչութիւն : Անհնար է ապրիլ առանց շունչ առնելու : Զանալու է ցոյց տալ թէ ինչպէս օգը կ'ներշնչենք և կ'արտաշնչենք :

Շնչառութեան գործարանը

Շունչ. — Օգը բերնէն և քթէն ներս կ'մտնէ — անոնց մէջ շնչար , այլ աւելի վար կ'երթայ — կոկորդէն վար կ'աւելնէ կ'իջնէ :

Շնչափող. — Ի՞նչպէս վար կ'երթայ — Կ'իջնէն ծովաբան չօղափել — Խողովակ կամ անցք մը — կարծր — կոճիկի օղակներէ յորինուած — կ'կոչուի շնչափող — ինչո՞ւ :

Կուրծք. — Օգն այն խողովակէն կամ փողէն վար կ'աւելնէ կ'իջնէ : Երբ օգ կ'առնուի կուրծքը կ'ուռի — երբ դուրս տանք օգը , կուրծքը կ'իջնէ կամ կ'փաքնայ (ցոյց տալ այդ գործողութիւնը լաւ մը շնչելով) :

Թոքեր. — Կուրծքին մէջ օգն ընդունողն ի՞նչ է — Թոք :

— մեծ վախուկ մարմին մ'որ մանր ծակովիկներ ունի առանձն —
 կէ նման — այդ թոքերն կ'ծծեն օդը, ինչպէս սպունկը կը
 ծծէ ջուրը: Երկու թոք կայ — մին աջ կողմը — միւսը ձախ
 կողմը (ցոյց տուր թոքերու պատկեր մը, և բացատրէ թէ
 ինչպէս շնչափողը կ'երկնցի և երկու խողովակ կ'իջնի, մէկ
 մի թոքի համար): Օդը կ'իջնէ թոքին մէջ և վերստին դուրս
 կ'մղուի: Թոքերը կ'շարժին զոյգ մը փողերու պէս — կ'շար-
 ժին մեր բոլոր կենդանութեան ժամանակ — երբեք չեն դա-
 րարէ:

Շնչառութեամբ օդը կ'փոխութի

Պաղ եւ տաք. — Թոքերէն ելնող օդը մոտ՝ օդին պէս
 է: Օդը առաջինընչեք և առաջինընչեք (բացատրել
 տողո՞ք՝ քթէն և բերնէն ելած օդին տաքութիւնն զգալ տա-
 րով):

Չոր ու տափուկ. — Օդը չոր՝ կամ համեմատաբար չոր
 է երբ կ'երշնչենք — իսկ երբ կ'առաջնչենք՝ զայն՝ համեմ-
 ատաբար օդը չամպոտեք կամ չնսեմեք ապակի մը — չուն-
 չը կ'ընէ այդ — և ասպակիին վրայ ջրի մանր շիթեր պիտի
 հաւաքուին երբ անոր վրայ չունչ տանք:

Մարուք եւ անմարուք. — Օդը հաճախ կ'ներշնչենք —
 իսկ ճաշ կամ անհաճախ օդը կ'արտաշնչենք (տողոց շնչել տալ
 խողովակէ մը կրաջրի մէջ. չունչը պիտի փոխէ ջրին գոյ-
 նը): Բաղմամարդ սենեկի մ'օդը պէտք է որ անմարուք լի-
 նի:

Շունցի օգուտը

Արիւնք կ'մաքրի. — Ո՞ր է թոքերը: Անոնց մօտ «խե-
 րը» — անոր զարկն զգացընել: Արիւնն անոր մէջէն կ'անց-
 նի — սրտէն կ'հեռանայ պայծառ կարօր — կ'վերադառ-
 նայ գրեթէ մթադոյն — շատ դէժ — պէտք է մաքրել —
 կ'անցնի արիւնը թոքերուն — օդն ինչ կ'ընէ արեան — բո-

լոր վատ մասերը կ'առնու և սև դոյնն — և վերստին ծի-
 րանեգոյն ետ կ'դարձընէ: Օդը կ'հաճախ արիւնը:

206. ՁԱՅՆ

Ներածում. — Պատմութիւն մը — ճամբան քաղելու ժա-
 մանակ կ'ուզենք բարեկամ մը կեցընել — ինչ կ'ընենք —
 կ'սրտանք որչափ կարելի է բարձր ձայնով: Ինչ կ'գործա-
 ծենք կանչելու կամ պոռալու համար — Եւն:

Ի՞նչպէս կ'գործածենք ձայնը

Գոցել. — Միշտ բարձր չենք խօսիր — երբ բարձր ձայն
 կ'հանենք — երբ ուզենք լսել տալ մեր ձայնը հեռու —
 կամ երբ աղմկալի վայր մը խօսելու պէտք ունինք: Այս կերպ
 խօսիր կ'կոչուի ֆուլ: Բարձր ձայն — զպրոցը պարտաւոր
 են աշակերտները բարձր ձայնով կարգաւ, որպէս զի լսուին:
 Ճամբան գալու ժամանակ — կ'լսենք երկու մարդոց ձայնն
 որ շատ բարձր կ'ելնէ — իրարու շատ մօտ են — ինչո՞ւ հա-
 մար այսպէս բարձր կ'խօսին — իրարու դէմ բարեկցած են:
 Փսփսուք — երբեմն շատ ցած կ'խօսին — հազիւ կ'լսուի
 իրենց ձայնը — ինչ կ'ըսուի այս — ֆլուս — երբ կ'փափո-
 սանք — երբ կ'ուզենք որ մեր ըսածը չլսուի ուրիշն (օրի-
 նակ՝ տղոց փափալը): Պէտք է իրարու մօտենալ փափա-
 լու համար: Երբ այլանդակ ձայն մը կ'լսենք (որոտում) ի-
 րարու կ'փափսանք — ինչ է այս — կ'փափսան մարդիկ երբ
 երկէշ կ'զգան: Երբեմն մարդիկ ստիպուած են փափալու
 — երբ հարբուխ ունին, կամ երբ հիւանդի մօտ են, և այլն:

Սովորական ձայն. — Սովորաբար ոչ շատ ցած և ոչ շատ
 բարձր կ'խօսինք: Երբ ուրախ ենք, մեր ձայնը կ'գործածենք
 երկէշ և յիշատակ — համար:

Ռևսկից կ'գայ ձայնը

Ձայնը կոկորդիս կ'ելնէ — Բերնէն կ'գայ ձայնը — ել-
նելով մեր կոկորդիս (ցոյց տուր թէ ինչպէս ձայն չէ կարե-
լի հանել քիթն ու բերանը գոցելով) :

Հագագ. — Շնչափողը — բերնին խորը գտնուած մանր
խուփն որ զայն կ'գոցէ — լեզուակ : Շնչափողը կ'իջնէ վար
հագագին կամ ձայնատփին : Այդ տփին մէջ լարեր որ կ'շար-
ժին — դաշնակի կամ տաւղի Իման — այս լարերը զարնող
ոչ մուրճ կայ և ոչ ձեռք — ի՞նչ կերպով կ'շարժին — Ե-
րբ — որ կ'մտնէ բերնէն ու քթէն և փոքրիկ տաւիղը կ'ա-
ծէ :

Դաս. — Ձայն խիստ կարեւոր — բնական ձերք — կան
մարդիկ որ չունին — համր : Ի՞նչպէս գործածել — չարա-
խօսութիւն չընել, այլ զգուշացնել ձայնել :

Ա.Ռ.Ա.Ր.Կ.Ա.Յ.Ք

207. ՔԱԼՈՒԱՐ

Քալելու համար կ'գործածենք սրունքը — Երբան գիւրաւորէ կ'ե-
րբէք չենք մտածեր անոնց վրայ — սակայն շատ զորմանա-
լի են — Երբան աւելի գիւրին է մեզի համար քալել քան թէ հան-
դարտ կենալ — մկաններ որ կ'տարածուին, կ'ծռին կամ կ'միացնեն
շարունակ իրարու օգնելով — քալելու ատեն շարժումը — մի սրուն
դէպ յառաջ — մարմնին ծանրութիւնը միւսին վրայ կ'մնայ : Քա-
նի՞ յօդակապեր կ'շարժին — տղորակապ — ծնրակապ — կոծակապ
կամ ոտնակապ : Ուղեւոր մը մէն մի սրունն հաղարկելու հարկը ան-
գամ կ'շարժէ մզոն մը տեղ քալելու ատեն : Մէն մի յօդակապ թէեւ
շատ կ'վատաւի քալելու ատեն, բայց չմաշի : Մարմնի շարժ-
մանն որ կ'տամիկ և փափուկ կ'պահէ յօդակապը :

208. ՈՒՏԵԼ

Մեր կերակուրն ուտելու ժամանակ կ'գործածենք բերան, ակու-
նէր և լեզուն — ակունքերը կ'փշրեն կամ կ'ծամեն սնունդը — Ի՞նչ-
պէս : Երբունքը կ'տամիկն սնունդը — զանգուածի կ'դարձնեն — պէտք
է ծանր ծանր ուտել որ այդ գործողութիւնը լաւ կատարուի — երբ
սնունդը լաւ մը ձեռնի ու լորձուի, լեզուն կ'հասնէ զայն և որ-
կորէն վար կ'քշէ — այս գործողութեան ժամանակ լեզուին հետաքրքա-
շարժ շարժումը նշանակել : Սնունդը վար ստամբար կ'մղուի մկանա-
յին ազդեցութեամբ — վար իջնելու ժամանակ լեզուակին վրայէն կ'անց-
նի — երբեմն հացի փշրումը կամ միսի կտոր մը կ'մտնէ շնչափող ին
մէջ, որով գրգռում և հազ յառաջ կ'գայ :

209. ԱՐԵԱՆ ՇՐՋԱՆԸ

Սիրտը գոգաւոր մարմին մը լանջին ձախ կողմը զետեղուած — չորս
խցիկ կամ խոռոչ ունի — երկուքը յատկացած է մշելու արիւնը դէպ
ի մարմնը — միւս երկուքը կ'մղեն զայն դէպ ի թոքերը : Վատ կամ
երակային արիւնը սրտին խոռոչներէն միոյն մէջ կ'հոսի աջ կողմի ե-
րակներուն միջոցաւ, որ կ'ծկելով կ'մղէ զայն երկրորդ խոռոչին մէջ
(բլթակ) — անկից ալ դէպ ի թոքերը : Արիւնը կ'թողու հոն անմա-
քուր մասերը — շնչերակային արիւն կ'գառնայ — երրորդ խոռոչին
մէջ կ'հոսի — ապա չորրորդին մէջ — անկից ալ ուժգին կ'մղուի մեծ
շնչերակին կամ — Կոլալին մէջ : Արդան մեծ կամար մը կ'յորինէ և ճիւ-
ղերու միջոցաւ արիւնը բոլոր մարմնոյն մէջ կ'տարածուի : այս ճիւ-
ղերն այնքան մանր կ'բաժնուին որ աննշմարելի կ'գառնան — ասոնք
կ'միանան այն երակներուն որ արիւնը կ'կերակարծնեն դէպ ի սիրտը :
Շնչերակային արիւնն արագ կ'հոսի — երակայինն աւելի ծանր : Արտի
խոռոչներու կծկումն անոր զարկը կ'պատճառեն — շնչերակներու շար-
ժումը կ'կոչուի բազկազարկ :

Կանգնումն	Վազը	Զիտ	Մկանք	Ակունքեր
Ոստումն	Ոսկրներ	Հովահարութիւն	Լեզու	Մասեր
Լողացումն	Ողնայար	Կաշի	Աէք	Ըզուկք :

ԴԱՍԵՐ ՅԱՏԿՈՒԹԵԱՆՅ ՎՐԱՅ

210. ԴԻԻՐԱԾԱԼ

Ներածում. — Մեր հանած լաթերն ի՞նչ կերպով կ'տեղադրենք — վար չենք նետեր, կ'կախենք կամ կ'ծախնք խնամօք և իրենց յատուկ տեղը կ'դնենք:

Կտանեղև. — Անուանէ՛ այնպիսի բաներ որ կրնան ծալուիլ — Վերաբն — մը — Բարձր — մը — շաղկ — մը — այս ամեն բաները կտաւէ շինուած — կտաւը կրնայ շինուիլ զանազան նիւթերէ — Կանգ — Բարդ — Բաճակ — Բարա: Ամեն տեսակ կտաւ կրնայ ծալուիլ — մեր զգեստեղէնի ամեն մասերը կրնանք ծալել — շատ անյարմար պիտի լինէր եթէ չկարենայինք ծալել: Այս յատկութեամբ կրե՛լի են — պէտք է որ ձորձերն մեր մարմնոյն վրայ ծալ ծալ մնան:

Դիւրաձայ. — Այս յատկութեան անունը — Դիւրաձայ: Անուանէ՛ մի քանի առարկաներ որ չեն ծալուիր: Գրաձայ — Երկաթ — պարանոց — Բաճակ — Դոյն — մը — Բաճակ:

Յատկութիւն ցոյց տալու եղանակ. — Ի՞նչպէս կ'ծալենք բան մը (ծալել տալ աղու մը հագուստի մաս մը): Դիւրաձայ — Դիւրաձայ և Երկաթ — Բարձր — Բարձր — Բարձր: Ի՞նչ որ չթերթիր չծալուիր — այն բաներն որ դիւրաձայ են, են նաև չկան: Ի՞նչու որ թերթելն ետև իր առջի ձևը կ'առնու — ինչպէս կ'երևայր կամ պարանոց — չ'ընար ծալուիլ: Առձիգ նիւթեր չեն ծալուիր: Իսկ երբ նիւթը պինդ կամ կարծր է, ծալը նշան մը կ'իյնայ, ինչպէս ընդհանրապէս — եթէ կակուղ է, նշան չ'ընար, միայն թէ չճշուիր:

Թուղթը դիւրաձայ. — Թուղթը կարելի է ծալել — Դիւրաձայ — Այդ յատկութեամբ թուղթը կրնայ գործածուիլ — իրեւ նախ — Երբեք:

Կապարը դիւրաձայ. — Երբ կապարը ծեծուելով թեր-

թերու վերածուի, ինչպէս տանիսներու վրայ կ'տեսնենք, կրնայ ծալուիլ — ուրեմն Դիւրաձայ կամ Դիւրաձայ — նոյնպէս կենդանիներու Դիւրաձայ:

Նիւթեր որ դիւրաձայ են — Բաճակ — Դոյն — Դիւրաձայ — Դիւրաձայ — Դիւրաձայ — Դիւրաձայ:

211. ԼՈՒԾԱՆԵԼԻ

Ներածում. — Մի քանի դիտողութիւններ ընել թէ՛յի վրայ:

Շաքար. — Թիւյի մէջ ի՞նչ կ'դնենք որ համեղ լինի — Շաքար — ի՞նչ կ'լինի շաքարը — միթէ թափն յատակը կը գտնենք զայն: Կ'հալէ թէ՛յին մէջ — անոր հետ կ'խառնուի և կ'քաղցրացնէ: Որովհետեւ այդպէս կ'փոխուի ձևը, կ'կոչուի Լուծանք:

Աղ. — Ամեն բան որ ջրի մէջ կ'հալի՝ կ'ըսուի Լուծանք: Յիւլէ ուրիշ Լուծանքի նիւթեր — աղ — որ աղեղան, կարծր, փայլուն է:

Օղնան. — Օղնան (սօրս) որ կ'առնուի փայլուն, փայլուն և փայլուն է:

Խիւ. — Խիւ թէ՛յին, փայլուն և փայլուն:

Աճառ եւ սառ. — Աճառ — սառոյց: Այս բաները Լուծանքի են (ցոյց տուր թէ ի՞նչպէս շաքարը, աղն և օղնանը կ'լուծուին — նշանակել տուր թէ ի՞նչպէս ջրին գոյնն ու համը կ'փոխուին՝ տարբեր բաներ Լուծուելով անոր մէջ):

Յատկութեւն. օգոստ. — Ինչո՞ւ համար կ'ըսուի որ ծալ ծալ — աղ — Դիւրաձայ — Դիւրաձայ — Դիւրաձայ: Շաքարն ու աղը հալէ՛ն որպէս զի կերակուրները համեմունք: Երբ հալին իրենց համը կ'առն ջրին — շաքարն անուշ — աղն աղային համ — անօգուտ պիտի լինէին եթէ այդ յատկութիւնը չունենային: Օղնան — ի՞նչպէս կ'ըսուի որ ծալ ծալ —

ջրին մէջ հալած որ կակուղնայ մաքրելէն առաջ — Եթէ չհա-
լէր ջուրը մաքրիչ զօրութենէ զուրկ պիտի մնար: Ահառ —
չփել անող ձեռքն ու լաթ մը — կ'անհետի — բայց ջրին
սպիտակ կաթնային գոյն մը կ'առայ: Նոյնպէս խէժն ու սօ-
սինձը հալելի են — ինչ բանի համար կ'գործածուին: Ան-
օգուտ են մինչև որ չլուծուին և ջրին հետ չխառնուին: Աւս-
տի լուծանելէ. բոլոր այս բաները զանազան օգուտներ ու-
նին:

Լուծելիութեան ստորման. — Շաքարն ինչպէս կ'լու-
ծուի — շաքար — նոյնպէս աղը: Օլնանն ալ դիւրալուծա-
նելի — իսկ խէժն ու սօսինձն նուազ արագ լուծանելի: Ե-
թէ խէժ գործածել ուղեք՝ պէտք է քիչ մ'առաջ ջրի մէջ
դնենք որ հալի:

Ոգելից ջրի մէջ լուծանելի. — Կան բաներ որ թէև լու-
ծանելի չեն ջրի մէջ, բայց կ'լուծուին աղիներու մէջ, ինչ-
պէս կ'ընամո՞ — քափուր:

Լուծելի նիւթեր. — Շաքար — աղ — օլնան — ահառ —
սօսին — խէժ — անիւն:

212. ՀՈՏԱՒԵՏ

Ներածում — Գարնան ժամանակ պտուղ մը պուրակ-
ներու մէջ — ինչ պիտի փնտռենք — վարի ծաղիկներ: Ին-
չո՞ւ կ'սիրենք այդ ծաղիկները — սիրուս են և անուշ հոտ
ունին — անուշ հոտ կ'ընեն, որ խորթելի է մեզի: Այն
իրենք որ հոտ ունին՝ հոտաւէր:

Հոտաւէտ ծաղիկներ. — Պարտելու ատեն հոտաւէտ
ծաղիկներ պիտի փնտռենք: Պուրակին մէջ կ'տեսնենք սի-
րուն, դեղնորակ ծաղիկ մը — անուշ բոյր ունի — հաքնա-
նաբէր: Թփերուն տակ — գրեթէ անբերներու մէջ թաղուեն
— կ'դտնուի մանր, կապու տակ ճանաչել: Պարտելի մէջ

կ'երեւի ծաղիկներու թագուհին — այնքան սիրելի է վար-
— իր գեղեցիկ-լիւնն ու անուշ բոյրը: Ստէպ կարմիր ծաղիկ
մը կ'դտնենք ցորենի արտերու մէջ — նոյնպէս պարտէզ-
ներու մէջ — վարդ կալաւ — չենք սիրեր այդ ծաղիկն — թէև
հոտաւէր է — անխորթ հոտ ունի:

Համեմք. — Գնա՛ նպարավաճառի մը գրպակը — շատ
բաներու հոտը կ'առնես: Կայ նաև բան մ'որ խորթելի հոտ
ունի — ընկոյզի նման — թուխ — ծուածկ — անբերելի:
Կայ նաև հեղինկուզի հոտի նմանող ուրիշ բան, միշտ գորո-
ցին մէջ, փայտի կտորներու պէս — Կեանք: Մեծահասակ պղպեղն
ալ հոտաւէտ են:

Հոտաւէտ հեղուկներ. — Նախաճաշի միջոցին գնա՛ սե-
ղանատունը — տես թասերը սեղանին վրայ շարուած —
ինչ սիտի լեցրնեն թասերուն մէջ — Լէյ կամ սուրճ: Կա-
րող ենք հասկընալ թէ ո՞րն է թէյն և ո՞րն է սուրճը — ե-
թէ մեր աչքն ալ դոցենք — կ'հասկըցուի հոտէն: Թէյն ու
սուրճը հոտաւէտ են — իրենց հոտովն աւելի խորթելի կը
դառնան — երբեմն կարծրագոյն հեղուկ մը կ'գործածուի
իրբեւ ըմպելի — ունի խորթելի հոտ — գէնէ: Ուրիշ հե-
ղուկ մը — բաց գոյնով — ունի զօրաւոր հոտ — աղցա-
նի և գլխի ցաւի համար կ'գործածուի — Կապի:

Սնունդ. — Հացին հետ կ'ուտենք բան մ'որ զօրաւոր
հոտ ունի — Կապի: Կ'գործածուի ականատի մէջ, վասն զի
հոտը զօրաւոր է: Կարող ենք երբեմն հասկընալ առանց տես-
նելու թէ ինչ կերակուր պիտի ուտենք — հոտէն: Ամեն
մէկ բան տարբեր հոտ ունի — հոտը կ'օգնէ մեզ հասկը-
նալու թէ արդեօք բան մը լաւ է թէ վատ: Ամեն ինչ որ
հոտ ունի, հոտաւէր կ'ըսուի:

ԱՌԱՐԿԱՅՔ

213. ԹԵԹԵԻ

Փեռուր — բուրդ — սուռնկ — բջիջ — սպուռնկ — մեռաքս — թուղթ:

Բազդատեղ տալ տղոց թէ ի՞նչպէս մէն մի առարկայի հասարակ յատկութեամբ այդ առարկան օգտակար կ'լինի — կամ ի՞նչպէս աւեր յատկութիւնը կ'ներգործէ կիրառութեան վրայ:

214. ԴԻԻՐԱՐՈՐԲՈՔ

Սժուխ — կազ — իւղ — փայտ — ճարպ — մոմ — ծծումբ — թուղթ — բամպակ — կնքամոմ — համեմունք:

215. ԹԵԼՈՒՏ

Կանեփ — բուրդ — բամպակ — կիտոսկր — սպուռնկ — ցողուն:

216. ԱՌՁԻՔ

Սպուռնկ — կրեղ — կիտոսկր — պողովատ — ձար — սուռ — սուռնկ — բուրդ — բամպակ կաշի:

217. ՄԱԾՈՒՑԻԿ

Սօսինձ — խէժ — կուպր — շաքար — մեղր — հաւկթի ճերմը — կուց — մոմ — ճարպ:

218. ՀԱԼԵԼԻ

Ոսկի — արծաթ — պղինձ — կապար — երկաթ — անագ — ճարպ — մոմ — կնքամոմ — ապակի — շաքար:

219. ՀԱՄԵՄՈՒՏ

Մեխակ — հնդկալոյ — կիւսմոն — պղպեղ — թէյ — սուրճ — մուշկ — քափուր — գիհի — կոճապղպեղ — ծոթրին:

220. ՓՇՐԵԼԻ

Հաղ — կաւիճ — քարածուխ — մաստիս — քափուր — որձաքար:

ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻԻՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՍՏԻՃԱՆ

ԷՍՍՐԱԿ ԻՐԵՐ	ԵՐԷ	ԳԵՐԻՆ: 31. Ուլականը	ԵՐԷ
1. Սեղան	1	ԱՌՏՆԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՆ	21
2. Աթոռ	2	32. Ապուր	23
3. Նամակ	3	33. Մոմ	24
4. Գնդասեղ	4	34. Սենեակներ	25
5. Մեծ ժամացոյց	6	35. Լուսիք	26
6. Հաւկթ	7		
7. Մատնոց	8		

ՆԻԹԵՐ

8. Երկաթուղիի կառ:		36. Կրակ: 37. Գետ	
9. Փետուր: 10. Պա-		Նախնձոր եփել: 38.	
տուհան: 11. Անիւ: 12.		Սպասք: 39. Թասեր:	
Նաւ: 13. Մուճակ: 14.		40. Նստարանք: 41.	
Մատի. 0	9	Արդկելու համար բա-	
		նէր: 42. Խօսարան: 43.	
		Բակ: 44. Ննջարան .	27

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՆ

15. Կատու	11	ԲՆԱՍՍՈՒԹԻՆ	
16. Կով	15	45. Մարին. Ա. Դաւ.	28
17. Միկ	14	46. Մարին. Բ. Դաւ.	30
18. Կարմրալանջ	16	47. Գլուխ	31
19. Մեղու	17	48. Երես	32
20. Կրիւնդ	18	49. Ձեռք	33
21. Շողպամ	19	50. Թեւ	34
22. Խնձոր	20	51. Քիթ	35
		52. Սրունք	36

ԱՌԱՎԱՅՔ

23. Նոխաղ: 24. Նա-		ՆԻԹԵՐ	
պաստակ: 25. Ագռաւ:		53. Մատներ: 54.	
26. Սիրամարդ: 27.		Ըղունք: 55. Ուղ: 56.	
Թիթեռնիկ: 28. Աք-		Շրթունք: 57. Կոպր:	
լոր: 29. Օձ: 30. Խեղ-		58. Ակույ: 59. Լեզու	37

ՀԱՐՏ. ԵՒ ԸՆԿ. ՏՆՏԵՍՈՒԹ.

60. Դերձակին կրպակը	58
61. Մսավաճառին »	59
62. Երկաթագործին »	40
63. Նաւաստի . . .	41
64. Ձինորս . . .	42
65. Երկաթուղի . .	43
66. Քարէ իրեր . .	45

ՀԱՆԱԶԱՆ ՆԻՒԹԵՐ

67. Հացագործի խա-	
նութը: 68. Մուճակա-	
գործինը: 69. Ատաղ-	
ձագործինը: 70. Ա.	
նուշարարինը: 71. Զի-	
նուոր: 72. Թղթաբեր:	
73. Քարակոփ: 74.	
Պարտէզ: 75. Շուկայ	46

ՏՆՏԵՍՈՒԹ ԵՒ ԸՆԿ.

76. Երկին . . .	48
77. Արև . . .	49
78. Յուրտ . . .	50
79. Ամրեր . . .	51
80. Միրալի գօտի .	52
81. Ձեռն . . .	53
82. Հով . . .	54
83. Հողմուտ օր մը .	55

ՆԻՒԹԵՐ

84. Լուսին: 85. Ա.	
աւուտ: 86. Օմր: 87.	
Զիւն: 88. Բող: 89. Գա-	
րուն: 90. Մշուշ: 91.	
Մարը մոնող արևը:	
92. Արևային օր . .	57

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՍՏԻՃԱՆ

ՀԱՍԱՐԱԿ ԻՐԵՐ

93. Փողոց . . .	59
94. Հալի . . .	60
95. Մեծ ժամացոյց .	61
96. Կիտակ . . .	63
97. Օճառ . . .	64

ԱՌԱՐԿԱՅՔ

98. Մեխակ: 99.	
Զուր: 100. Կաւիճ:	
101. Թուղթ: 102. Աղ:	
103. Կալի: 104. Կա-	

րագ: 105. Թէյ: 106.	
Մծմբառ: 107. Յարդ-	
եայզլխարկ: 108. Կշիռ	65

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

109. Ուղտ . . .	67
110. Ասիւծ . . .	69
111. Կապիկ . . .	71
112. Միւր . . .	73
113. Անգղ . . .	75
114. Օճ . . .	76
115. Մառ . . .	77

ԱՌԱՐԿԱՅՔ

116. Նապաստակ:	
117. Գալ: 118. Արջ:	
119. Եղջերու: 120.	
Կարապ: 121. Կաքաւ:	
122. Արծիւ: 123.	
Փայտփոր: 124. Անդղ:	
125. Ճայ: 126. Սարեկ:	
127. Զայլեամի: 128.	
Կոկորդիլոս: 129. Ոստ-	
րէ: 130. Տառելի: 131.	
Կարմրախալտ: 132.	
Տերեւեր: 133. Կաղնի:	
134. Կնձի: 135. Ե-	
լակ: 136. Ընկող . .	79

ԱՌՏԵՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

137. Սենեակներ . .	86
138. Կրակ վառել .	87

ԱՌԱՐԿԱՅՔ

139. Տան սենեակ-	
ներ: 140. Տանի: 141.	
Խոշանոցի կրակարան:	
142. Պատուհանք: 143.	
Կարապ շինել: 144.	
Տանի խալտերի: 145.	
Բաղնիք: 146. Անկո-	
ղին: 147. Զեբրային	
հանդերձներ . . .	88

ԲՆԱ ՕՍՈՒԹԻՒՆ

148. Քիթ . . .	90
----------------	----

ԵՐԵՒ

149. Ալք . . .	92
150. Ականջ . . .	94
151. Ոսկր . . .	95

ԱՌԱՐԿԱՅՔ

152. Արիւն: 153.	
Զեռք: 154. Զայն: 155.	
Բերան: 156. Հոտա-	
առիւն . . .	97

ՀԱՐՏ. ԵՒ ԸՆԿ. ՏՆՏԵՍՈՒԹ.

157. Գրեկիք . . .	98
158. Հագուստի նիւ-	
թեր . . .	100
159. Կայարան . . .	101

ԱՌԱՐԿԱՅՔ

160. Օգտակար կեն-	
դանիք: 161. Միջատ-	
ներ: 162. Ագարակ .	105

ԲՆԱԿԱՆ ԵՐԵՒՈՅՆԵՐ

163. Սառ . . .	104
164. Զուր . . .	106
165. Փոթորիկ . . .	107

ԱՌԱՐԿԱՅՔ

166. Շոյի: 167. Սա-	
ռոց: 168. Երաշտ:	
169. Ամառ: 170. Ա-	
շուն: 171. Զինարեր	
փոխարկ . . .	109

ԵՐՐՈՐԴ ԱՍՏԻՃԱՆ

172. Երկաթ. Ա. Դա	111
173. Երկաթ. Բ. Դա	112
174. Կապար. Ա. Դա	114
175. Կապար. Բ. Դա	116
176. Բամպակ . . .	117
177. Բջիջ . . .	119
178. Քաղախ . . .	119
179. Մեխակ . . .	120

ԱՌԱՐԿԱՅՔ

180. Արծաթ : 181.	
Պղինձ : 182. Անագ :	
183. Աւազ : 184. Քար :	
185. Մետաքս : 186.	
Չար	121

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

187. Խուրդ . . .	123
188. Չղիկ . . .	123
189. Բու . . .	127
190. Կէտ . . .	129
191. Մժղուկ . . .	131
192. Խոտ . . .	133
193. Եղին . . .	134

ԱՌԱՐԿԱՅՔ

194. Չրուհի : 195.	
Միծեռնիկ : 196. Բա	
ղի : 197. Դոգու : 198.	

Շանաճուկ : 199. Սարդ :	
200. Որդ : 201. Խղունջ :	
202. Կաղնի : 203. Գար	
նանարեր : 204. Վայ	
րի ծաղիկ	136

ԲՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

205. Շուկ	139
206. Չայն	141

ԱՌԱՐԿԱՅՔ

207. Քաղաած : 208.	
Ուտել : 209. Արեան	
չրջանը	142

ԴԱՍԵՐ ՅԱՏԿՈ ԹԵԱՆՑ ՎՐԱՑ

210. Դիւրածալ . . .	144
211. Լուծանէի . . .	145
212. Հոտաւէտ . . .	146

ՆԻՒԹԵՐ

213. Թեթև : 214.	
Դիւրաւառ : 215. Թե	
լուտ : 216. Առժիդ : 217.	
Մածուցիկ : 218. Հա	
լի : 219. Համեմուտ :	
220. Փլերի	148

163

10f

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0063223

